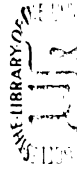

A
0
0
0
0
7
4
8
2
2
8
UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

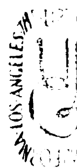

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

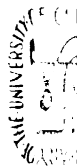
THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

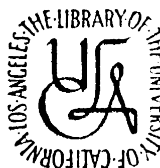
THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

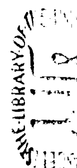
THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

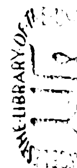
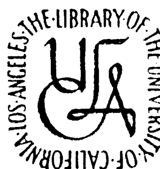
THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

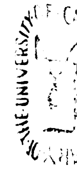
THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

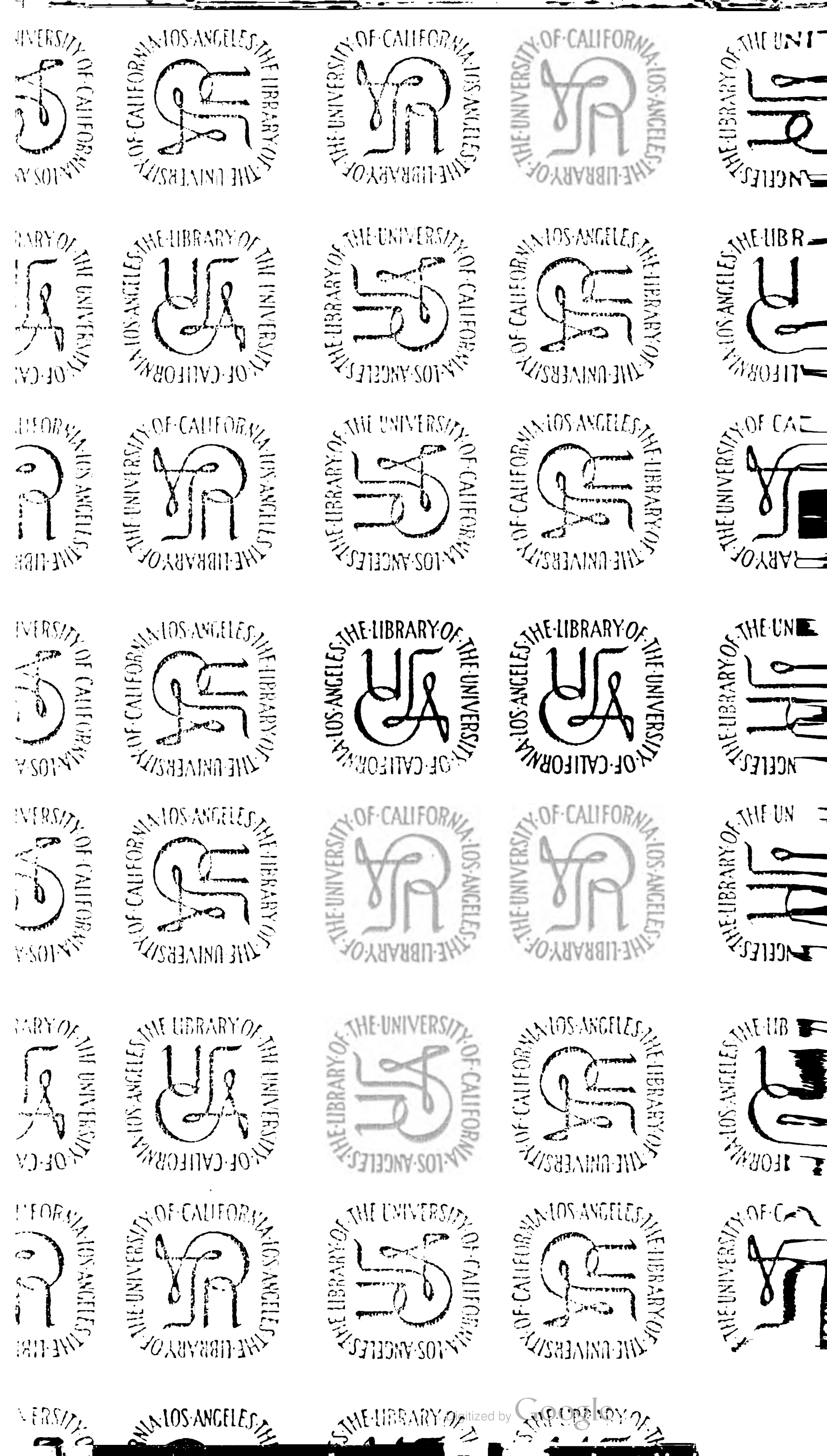
THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES

THE·LIBRARY·OF·THE·UNIVERSITY·OF·CALIFORNIA·LOS·ANGELES

LIRA.

RAZLIČNE PJESME

spjevao

VELIMIR GAJ.

Knjiga II.

ZAGREB.
TISAK NARODNE TISKARNICE.
1871.

☞ Obznana.

Što se počne, to valja i da se dospije! — *I knjiga druga*

„LIRE"

ugleda svieta, te ju već razašiljem svim upisnikom. Ovom se knjigom drugom predbrojno djelo nesamo završuje, već i podpunjava.

Koji predbrojnik ima knjigu prvu, treba da ima i drugu; jer knjiga prva bez druge nije podpuno djelo. Zato se već po predbrojnih uvjetih „predbrojka odnosi na **obje** *knjige", te će svaki, koji je uzeo prvu, po tom uzeti i ovu drugu.*

Kano što sam u onomlanjskom pozivu svojem obećao, da će cielo djelo iznieti do 40 tiskanih tabaka, tako sam evo i izpunio, amo neračunajuć „književne zabave" (sv. V. i VI.), ni imenika, ni poziva, koje prelazi kamo preko 40 tabaka.

Budući pak da su kroz najnovije dogadjaje i prilike različni troškovi preko proračuna ponarasli, pravedno se nadam, da mi gg. moji predbrojnici neće zamjeriti, što sam za 20 novč. povisio predplatu. Dakle oni, koji su platili 50 nč. (polovinu predjašnje predplate), imaju, primivši ovu knjigu II., platiti **70** *nč., a, koji su platili 1 st. (čitavu predjašnju predplatu), sad imaju doplatiti* **20** *novč. (u kneževini Srbiji i po turskih pokrajinah* **2** *gr. čarš.).*

Molim gg. skupitelje, da po tom povišenju pokupe predplatu od upisnika svojih, pak da mi što prije pošalju podpunu ovamo. Ja ću jim odmah napried opremiti upisane iztiske, pa i novim, koji žele jednu, ili obje zajedno; jer mi je od prve, koja je svim gg. predbrojnikom i skupiteljem već razaslata, njekolicina nerazpačanih iztisaka preostala, te ću sad imati podpunih iztisaka (kompleta) zalih za nove naručbine. S toga i sad molim one predbrojnike, koji možda još nisu dobili knjige prve, a navlastito i one ljubitelje naše književnosti, koji ju žele imati, nek izvole meni ovamo javiti — najsgodnije kartom-dopisnicom, — a ja ću jim odmah uz pouzeće opremiti naručene iztiske.

I ovom prigodom, — što je pok. Vuk Stef. Karadžić, bora-već u Beču, 12. studenoga god. 1827. u predgovoru k „Danici" svojoj za god. 1828. uztvrdio, — evo ja gotovo poslije četrdeset i tri godine dana s pogledom na današnje naše prilike knjižtvene kano svejednako valjano usvajam i ponavljam: „Sa osobitom radošću „zahvaljujem svim gg. predbrojnikom na povjerenosti njihovoj k meni, a osobito gg. skupiteljem na rodoljubivom „trudu i prijateljskoj ljubavi. Kako još nemamo pravih „knjižnih trgovaca, oni su (gg. skupitelji i predbrojnici) „najveći pomagači i mæcenati našega knjižtva."

U Zagrebu o mučenicih 1871.

Pisac-izdatelj.

LIRA.

RAZLIČNE PJESME

spjevao

VELIMIR GAJ.

Knjiga II.

ZAGREB.
TISAK NARODNE TISKARNICE.
1871.

(Naklada piščeva.)

Predgovor.

Sve narodu i domovini!

U svem se izdanju ove knjige II. posve držeć pravilâ, koja sam u predgovoru knjizi I. narodu natuknuo, netreba mi jih ovdje ponavljati.

Ovom je knjigom oglašeno izdanje moje „Lire“ završeno, premda mi valja i preko volje pomenuti, da s v e pjesme iz mladih mojih ljeta u ove dvie knjige nisu sabrane, da — u ostatku obiju za ovoliku knjigu imam koje već tiskanih, koje još netiskanih pjesama, što bih želio n a p o s e kano podpunak „Lirin“, klasober izza sbirke obiju knjiga, na sviet izdati pod imenom: „Poglasje“, ako se rieč narodne vile poneari neizpuni: ‚Nema od njih glasa, ni p o g l a s j a!‘ ili tim, ako bog da, nadopuniti novo izdanje ovoga djela.

Osim naukâ o narodnom pjesništvu pod nadpisom: „Bosanke i Crnogorke“, koje od više godina kupim iz naroda, te sam jih većinom — jezikoslovnimi opazkami iztumačio i ovako u domaćih časopisih kano ulomke iz sbirke, ili primjere narodnoga pjesništva razsudljivo na sviet izdao, evo poizostavljah ove znatnije i povelike izmedju mnogo inih, pomanjih pjesama: prievod iz „Ilijade“ i „Odyssejke“ Omireve, iz „oda“ Horacijevih, iz Virgjilija i Anakreonta od god. 1861., „Starac Milan“ (po Irinu) i „Mora“ od god. 1863., „Danici“ (prošlosti za budućnost), „dru. A. G., ban. pravoznancu, 15. srp.“ i

„Ustavnomu našemu kralju 18. kol.“ od god. 1864., hvalopievku iz Logana: „Kukavici“, „Čudnovata špilja“ (prividjenja) i „Mlada žrtva“, sve tri od god. 1865., niz pjesmica: „Prve lepirice“, „Duga“, „O smrti Josipa Vranjicani-Dobrinovića“, „Ćosa i djak Lažitorba“ (pučku priču), „Bojni dan“ 24. lip. (o Taliji), sve od god. 1866., ulomke iz glume: „Adrijana Lecouvreurova“, spisali Scribe i Legouvé, — slobodno preradjene za nar. glumište, od god. 1867., najposlije „Roj pjesama“ od različnih godina, što je na sviet izletio god. 1868., i druge, pa i po starinskom razrječju spjevane!

Mjesto obrečenih narodnih pjesama spjevah „Pjesmu o postanju narodnih pjesama“, te, odustaviv osnovu prvu, uredih ju pod nadpisom: „Bosanke i Crnogorke“, koje se u njoj osobito pominju, pred razdio šesti, u koji sam namjestio „Otresine“ kano pjesme-zavjetnice i pripievke.

Ljetos o sv. Ćirilu i Metodiju izašla moja „Obznana“ počinje: „Što je bilo udaljenó, evo je došlo! Gotova je, hvala bogu! knjiga prva „Lire“, te ju već razašiljem svim upisnikom. Ova knjiga iznosi dvadeset i dva tabaka, dakle više, nego što sam se u pozivu upisnikom svojim bio obreko. S toga mislim, da mi nitko pravedan neće zamjeriti, što se ovo izdanje za njekoliko dana još izza drugoga roka i na povezu zatrajalo. Kamo sreće, da je u nas isto, u sviet opremiti knjigu i okopati vinograd!“ — A dovršuje se: „Knjiga će II. „Lire“ odmah u tisak ući, kako se zapreke oko razturanja ove knjige I. savladaju.“

Kolike su zapreke i muke, kakve li su brige i zadjeve u nas s književnim poslom uobće skopčane, nakratko

se nedaju shvatiti, a od stida se ni nemogu opisati, te jih je samo čista ljubav k narodnoj knjizi rada podnieti, pa jih može i savladati. Pa kako da i biva kod nas inače, kad sad istom u istinu s mukom i nategom krčimo i utiremo stazu k boljemu, stalnijemu napredku narodne književnosti i izobraženosti?

Književan je rad i plod u nas kano roba upravo ništa. Svašto se većma cieni. Nitko živ nemisli, da bez književne robe svoje izobražen, to jest iole prosvietljen narod nemože bivati kano takav.

Književan rad na domu uči i zabavlja, a pred velikim svietom bolje i dostojnije, nego išto, zastupa narod, iz koga je izniko. Pak upravo to kod nas da malo, ili nimalo nevriedi? — Tim sam nagoviestio obću zapreku našemu knjižtvu kod razturanja.

Osim toga moja „Lira" udari na druge zapreke. N. pr. u Bišću. Moj mi skupitelj odanle ljetos 24. kol. javi, da je odmah, kako je primio, i razturio predplaćene iztiske. Ali odnjekle zaklet neprijatelj našemu narodu, odmetnik Sali-paša, bišćanski sandžak, dozna moje predplatnike, te od njih pokupi porazdieljene iztiske. Isti ljubitelj narodne prosvjete nedavno u Alexandriju ni za što progna dvojicu vriednih svećenika, narodnjih dobrotvora. Pa da zapadna uljudnost u turskom carstvu nenapreduje! Poznato je čitateljstvu, da je ovo nedjelo tursko opisano u različnih novinah domaćih i inostranih na sablazan izobraženu svietu. Ele nema li ovakvih Sali-paša i drugdje, doli u Bišću, po našem narodu?

Ali ni na domu sunašce bratske ljubavi, zastrto oblakom današnjosti, svagdje neogrija moje „Lire." U časopisu, što sam ga proljetos u „Časovih knji-

ževne zabave za hrvatski i srbski narod“ (gledaj sv. VI. „Pogled po slavenskom svietu. Književni prilozi za god. 1869.“ na obrazu 103.) narodnomu obćinstvu preporučio kano „najkrasniji naš časopis“, njeki bezimeni liropievcu oholo odreče srdce, pa i um. Kano što bezuman stvor nebi bio vriedan nikakve, umne razsude, tako ni ova razsuda nije dostojna odgovora. Koja usta rekla, ona i odrekla! Upravo radeć o novu djelu, nemah kad ja glavom proučiti tu razsudu, već ostadoh, nadom se smjerno pitajuć, pri onom, što sam za tumačenje pjesama svojih u predgovoru knjizi I. na obrazu XIII. kazao. Ovdje pak velim, da bih ja volio do vieka mudro mučati u književnosti, nego bezimeno, što je bezočno, razsudjivati ičija djela. Na čast mu!

Pored sve pažnje osim pjesničkih sloboda i pravopisnih nejednakosti ostade njekoliko znatnijih pogrješaka, koje sam u bilježkah naznačio. S toga navlastito molim čitateljstvo, da se na bilježke obzire.

Da se skladbe narodnoga našega starine-skladača, g. F. Livadića-Samoborskoga, koji me je doslije vrlo ugodno zateko udesnim uglasbljenjem dviju pjesama iz knjige I., naime: „Slaveni u Rusiji“ (na obr. 151.) i „Moje srdce“ (na obr. 167.), prilože uz ovu knjigu, kako mi je bila živa želja, sad mi se nedade učiniti. No, što nije, još može drugom prigodom biti, kad se uz ove dvie ičije druge glasbene skladbe nanižu. Što se narodu žrtvuje, negubi se.

U Zagrebu na staro ljeto 1870.

V. G.

I.

MIROGOJKE.

1861.-4.

I.

PROPRATNICA.

Savjet 10. trav. 1861.

—

Pjevaj pjesme lakokrile,
Pjevaj prosto i narodno,
Pjesme mile i nemile;
Samo pjevaj svedj slobodno!

Kude li te kuditelji,
Podsmievaj se s preziranjem;
U ljubavnoj čezni želji
Za poštenim priznavanjem!

II.

RAZBOR I RAZLOG.

Poučnica u slogu narodnih pjesama.

6. svib. 1862.

—

U proljeće kano što drveće
Vjetar čisti, lavoreć lagano,
Tek propraćen kišicom rijedkom,
Tako u sgodah, kad se preporadja
Živo družtvo svieta prostranoga,
Slučajevim potisnuto snažno,

Glava meće u čovjeka mudra
Sva ćućenja na tragove stare,
Pa se laća tvrdijeh piljeva,
Gvozdenijeh razumu stupova,
Gdje upiru temelje najtvrdje
Dvora svojih vječite dvie vlade:
Jedna jeste, kojom razbor vrti,
Druga jeste, koju razlog drži.
Razbor, razlog — dva su to vladara,
Koje vjerno itko u ljubavi
Prigrljava duši svojoj svojski:
Takav nosi razbiranja pravdu,
Drugi nosi razlaganja pravdu.
Razbor bere, sabrano razbira,
Pokazuje, da je kukolj često,
Što prievarno oko umrlijeh
Bielim drži žitom zacijelo.
No, tko sije sjeme, razabrano
Po razboru, i predaje zemlji,
Koja prima sve, što ruka daje,
Koja radja svim, čim tek uzmogne,
Tomu hoće zemlja-sverodnica,
Gdje godj bio po dalekom svietu,
Razabrana dati zrnca biela,
Zrnca čiste mudrosti prebrane.

III.

KLEODAM I MYRSON.

Seljanka šesta iz Biona.

18. srp. 1863.

Kleodam.

Što je tebi, oj Myrsone, sladje:
Od proljeća dali zimno doba,
Od jeseni dali toplo ljeto?
Što ti voliš, ili žudiš više?
Dali ljeto, kad 'no plod zre svaki,
Što smo godj mi trudom uradili?
Ili jesen možebiti sladku,
Kad je ljudem glad i žedja laka?
Dali ljutu možebiti zimu?
I zimom se mnogi omamljuju,
Bezposlicom lienom ugrijani.
Ili ti je većma omiljelo
Mlado doba u ljepoti divnoj?
Reci de mi, što ti srdce voli!
Jer nam dade dokolica mila,
Razgovor da tančimo po volji.

Myrson.

Djela božja lučiti po sudu,
Umrlijem to nikad neliči;
Jer je sve to sladko, pa i sveto.
Sve za tebe, Kleodame, tražim,
Što bi meni bilo ponajsladje!
Neću ljeta, kad 'no sunce prži
Plodine sve i sve mlado svagdje.

Neću rodna doba jesenskoga,
Kad zrelina bolest rodi težku.
Naježenu da podnosim zimu,
Mećave se i mrazova bojim.
Proljetno je ciglo doba meni
Sa ljetnijem lišcem najmilije,
Kad nas cića, ni žega nebije.
Proljećem se sve na svietu plodi,
U proljeću sve sladosti niču,
Pa je i noć ljudem tad' jednaka,
Kano što je dan od zore biele.

IV.

MIROGOJU.

22. kol. 1863.

Na Tvardalju momu, koji me posvoji,
Ki, pravim svakomu, čudno me opoji,
Kim buduć savezan, kad njega napravljam,
I grad i grajski stan velekrat ostavljam,

U kom svaki trud moj toliko me slaja,
Da mi sardcu pokoj to veći poraja. . .
A sve, ča se čini, na božju jest slavu,
Na pomoć obćini, meni na zabavu.
Petar Hektorević. Ribanje. I., 25.

Gdje vlašići, kresovite zviezde,
Iz sjeverne tmine iskrom sjaju,
Tinjajući tihim neba svodom,
Kad zastire noćca sviet krilima,
Te na sanak zaziva umrle,
Gdje napomol presvetomu hramu
U skutovih gore Medvjedove

Brežuljci se nižu, kano uzglavlja
Od prirode bujne, nježne, divne,
Mrkla gdje se loza iz busena
Rumenoga cvieća milo vije,
Šuma gdje se zelen-dubom stere,
Gdje se narav raznolika druži:
Biela ovdje na visinah kula,
Satkanimi uzvišena brdi,
Diže čelo, pa gleda Hrvatsku.

Zrak i zora, zemlja, pa i ptica,
Sve ti prija, sve se tebi smije.
Lad vjetrica u dubravi mladoj
Na stijeni, kojoj bršljan vitki
Oko vrata ruke tišti blage,
Ude trudne kraj jezerca blaži.
Tu ga nadje, raj tko zalud traži!
Fœbo ovdje na osvitak danu
Rosne biljke u sklad slike stavlja,
Slike liepe, tvora ruke višnje.
Ah, kad roni za prologom tamo
Izza vrhâ zelenijeh gora
U val sinji morskijeh pučina,
Oblačak te, što se, srećan, igra
Ostalimi zrakami po nebu,
Ljevajuć se čas u uzduh čisti,
Časom vijuć ljubko tielo svoje
Vrh obzorja grimiz-modra svjetla,
Sobom nosi u milote rajske!

Oj, proroče Apollina, boga,
Umjetnici, vilam omiljeli,

Koji ružu od života ljubku
Dotičete kišću umne sile,
Uzvijte se na Parnas hrvatski!
Tu se miso u slobodi višoj
Bistri snagom duše, duha, uma;
Tu se misli u njedarcu mira,
Mira, mira, vjerna vili druga,
Bujno gaje pod slavenskom lipom
Ukraj triema, gdje kucaju srdca,
Uznesena za dom svoj i narod!
Nema ovdje zveketa oružja,
Ni štropota sebičnosti ljudske,
Niti buke nesviestnijeh vodja,
Niti vike zavisti, il' zlobe,
Niti trha tegotnijeh briga,
Kojim zidi prte život gradski,
Već tu plovi kroz prsa i srdce,
Upravljana krmilom od glave,
Plav čuvstava mirnom riekom mislî.

Oj, Mir'goju, ti mi sladji meda!
Svagda si ti, Mirogoju, divan!
Pun si čarâ, kad 'no lavor dahom
Travu mladu pozdravlja i ljubi.
Svieto si ti, zraci kad 'no ljetni
Svjetlom jasnim pozlaćuju brda.
U jutru si milinak ti zorin.
A, kad sunce oskoči na tjeme,
Tebi grije plodno cvieća sjeme.
Uveče si umotvor čudesa,
Od čudesa hrvatskih nebesa.

S tebe oko u daljinu pase
Liere drage domovine mile.
Ti si kano u diviću rimskom!
Ovdje Okić, ta Ida hrvatska,
Krugom kruži oko svoje gorsko.
Klek je tu, što orlovijem nosom
Gluho u doba vieće od vieštica
Pod okriljem kano jatak taji.
Ondje opet Velebit ponosni,
Gdje'no bajkom pleme davno baje,
Crna da je kraljica njekada
Pute strla medju hridom tiesnim, —
Što razdvoji sad kitajskom stienom
I razprieči sa strastnijeh želja
Braću jednu, sad, oh! suparnike.
Vaj, igre se igrate preduge! —
Još doseže sievak oštra vida
Gorje kobno, što 'no pazi jade
Unučadi, poturene sade
U zanemar vladarskih obiesti.
Gorska vilo, bilježila biede!
Ide vrieme, ori svači'e tjeme,
Sviet se kreće, pa se ruše sreće,
Sila pade, onaj gore stade,
Komu hoće višnji sud da dade
Pravo sveto, da opere zločin.
Još nemrče svih sunaca sunce!

Dok grlica nasladjuje uši,
Nadmećuć se žuborom ševinim,
Mi vidimo, kako hrla Sava,
Živa tiekom slika naše staze

U kretanju družtvenoga bića,
Srebrolikim opleće pojasom
Njive rodne po obali ravnoj,
Urešenoj nebrojenim stadom
Od zvonika božanskih hramova,
Te, okrenuv plahovite vale,
Razbaca se po Posavlju tamo,
Gdje davnašnji spomenici vele,
Ilirijom da vladahu ljudi,
Kojim Vesta bogoljublje kućno
U prsijuh podticaše viekom, —
Ljudi, koji, drmajući svietom,
Sa brodnijeh kljunova ilirskih
Smjelo slovo vladalice-sviesti
Čovječanstvu grmljahu oholo,
Smišljajući, kako da se skuči
Sve, što živi, pod vlast rimske pesti.

Kruništa se od tisuće dvora,
Od tisuće zaselaka biele,
Te ti tvore cio izgled slike,
Ures da si otačbine krasne.
Jest, ti jesi sielo odabrano,
Jest, ti uzor vriedan zemlje jesi;
Svih ljepota otačbine liepe
Savit vienac tebe svagda resi!

Mirogoj se sa radošću grli,
Kad 'no pun klas, podsiječen srpom,
Mirogojci u skut djevi pada.
Sad se kupe u dragosti mlade.
A i starci dolaze, da vide
Klasovite od bjelice vience,

Što 'no bielo krase djevi čelo
Za pomenak običaja davnih,
Posvećenih božici Živani.
Svaka poje kitu pjesme svoje.
A svirka jih sviralica prati,
Grančicami dok od zrela voća
Sjaj mjeseca puna kradom zrieva
Jagodice veselijeh djeva.
Oj, viši je uzlet od radosti,
Kad se loza zahvalno odduži
Za napore medovinom sladkom!
Tad' si srdcu, Mirogoju, milje!
Mladost igra, dok ja berem rieči,
Što mi siedi starac u prikrajku,
Sloneć ude uz dub jedne dobi; —
Jer ga trši pretežak broj ljeta, —
Iz prošlosti izvija na svjetlo.
Tu mi razkri vrli seljak rado
Zaobraslu povorku tragova
Bodljikavim vieka prošlih trnjem.
On odpoče: To je zemlja sveta;
Sveti ljudi hodahu ovuda. —
O! ti nisi pusta zemlje gruda;
Tebi stopa svaka posvećena
Dičnih krokom našijeh djedova,
Uočenih vilom-čudotvorkom,
Da u kamen vječitoga glasa
Dlietom pravde sve klješu vrline!
Krčeliće, perom plodovite,
I Ratkaje, pa još mnogo inih
Našoj slavi jakijeh stupova
Mirogojske rudine nošahu.

Cviet mladosti, ljudi slavni, vaše
Ovo mjesto milo njegovaše!

Zdravo, draga ljubimice vriednih,
Mirogojska zemljo, svagda liepa,
Ti velika velikimi ljudi!
Ulazim ti u dvorove biele
Davne hvale, dok još nije tebe
Ruka mila Tempom pretvorila,
Dok još nisu dubravice sladke
Mirisale ponosnijem lierom,
Dok se tobom još nije povila
Staza mliečna rujnim' ružicami,
Pače, dok si u prirodnu biću
Sa ljubicom i slavujem čednim,
Sa pčelicom i lepircem mednim,
Bez jezerca i stablika gusta,
Bez nakita, tvora umjetnosti,
Sjala samo sjajem ciene svoje,
Sjajem divnim, što ti višnji dade.

O, kad tebe prevraćam u misli,
Kad se tvoga taknem savršenstva,
Savršenstva od dragosti božjih,
Kad me zvono prvostone crkve
Zvekom veže uz minula djela,
Razastiruć sveta čuvstvu vrela,
Pjevam u vis prema zviezdam pjesmu,
Žudim vruće, da mi se uliješ
U grud jednom, da te nosim viekom,
Kano oko zjenicu premilu!

V.

RODOLJUBIVOJ GOSPODJICI BAR. S.

u proljetnu slavu imena njezina 15. svib. 1864.

troje želje.

Ti, kapljice na listku od liera,
Ti, zjenice zore-proljetnice,
Ti, ružice srdašca svakoga,
Ti, utjeho sladka ćaćka svoga,
Rodu svomu viekom krasno cvala!
Plemstvo kuće sa plemstvom pomislî
Bratimila, — kano angjeo pravi!
K domovini miloj od ljubavi
Ti gajila njegom našku pjesmu:
Bila jatu lasta-prehodnica
Svih našijeh milih djevojčica!

VI.

DUŠA I SAN.

Maštovite prilike.

O duhovih 1864.

Bog ako je
Zora i sunce duše moje,
Koga da se strašim veće?
Ignj. Gjorgjić.

δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων·
. . . .
οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θυράζε,
οἵ ῥ᾽ ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται.
Penelopa Odysseju.

Kad izgmiže život iz tli crnih,
Niema gmizad šapami i nokti
Zametnu boj o žir i logove.

Potom stvori potreba kletnikâ
I mlatove i oružje ino,
Dok se rode iz iskrice žive
Slova, one crte, mete, rune,
Te uhvate puste srdcu glase.
Sad je ora; prva rudi zora!
Krv se pusta sad nelije kleto.
Vjekovi se, ti dvorovi bieli,
Sudbom dani vježbanju svojstava,
Netru više ratovanjem praznim.
Ovaj gradi tvrdje, ljepše stane,
Onaj zakon tvorit stalan stane,
Dok se sazda u prsijuh ljudskih
Hram priznanja svetijeh zakona,
Da se drže, da jih tko netare.
Ove uzde svjetotvorne ruke
Zauzdaše kriv zamašaj srdcu,
Netom sklonu bez primisli krive
Na globljenje, preljubstvo i krvcu.

B o g je život čovjeka stvorena!
Boga ima, gdje i biti ima;
Sve je ono, što ponese miso,
Biće duha: stvor je vječitosti.

Priroda se divnim složi skladom!
Pjesma tužna tužnu mast dovabi:
Plač slavujski nosi pero tamno,
Kukavica kuka, srdce rije,
Ugasitom mašću radost gasi.

. . . .

Nije l' čovjek plačan u plačnome liku,

Kad razdire grudi, te se žile toče,
Kad se s gorkom suzom i modrice sroče?

To saglasje obće sukladnosti
Jednorodnih u tvari cjelosti,
Ti se vrutci potajnih dubina,
Te miline nebeskih visina
Nesliepiše lje od grude ila:
Tu je ruka druga tvorna bila!

Snivam, — pa gdje snivam sanak sladki?
Pod stoljetnom lipom san boravim!
Vriedan sam ja usnio san jutrom;
Istina je — družica mu vjerna!
Zar je tielo naše, krško, meko,
Što se prahu od praha povraća,
Zar je tielo, što je život žizni?
Nije! Nikad!... Što u kostih ljudskih
Vidi, — sudi, — tvori, — mrzi, — ljubi,
Nije tielo. To je vječna sila.

Ako imaš voska više u triemu,
Buduć tvrdji hrek naslovnih predja,
Nije duša slavna sjela tamo
Pod krstiće, grimiz, ni kadivu;
Vječna se vlast onda slavom slavi,
Kad se kliče, podiruć uzdahe:
Tielo nizko; ali duh ogroman!
Da, ina je neumrla sila,
Koju velik bog izkona sama
Sa krioca krilataca svojih
Za sjemenku uspe u utrobu!
Ta sjemenka raste, porod prati

Od povoja do čeljusti smrti.
Svieta nije, — već okružje velje
Ovoj vlasti, koja svagdje žije.
Prometheje ljubopitne vodi
Na traženje; ali jih zavodi . . .
Ti, o silo, ti si sve i ništa!
Sve si onda, kad si samovlastna;
Ništa nisi, kad te, bludeć', traže.
A, kad 'no se zemske moći suze,
Bog te opet po krilatcu uze.
Ti da stieni pridaš čuvstvovanje?
Ti da hrabriš strahom zaledjena?
Ti da slaviš bludom pognjurena?
Ti da vodjkaš po upravnoj stazi,
Koji roni dublje, opet dublje
U zalazne nedohode mrke?
Išti, traži, — naći nećeš mjesta,
A kamo li ovu silu silnu!
Ovoj oko viri udno morâ,
Preko svieta u svjetove ine,
Vis nebesa, pak u Tartar crni,
Preko brda u ljubljene grudi,
Ka' prozirkom bistra biljur-stakla,
Izza stiena u rudine cvjetne,
Tamo dalje na srnice sjetne,
U planinah smjelo gniezdo orla.
Ono vidi u utrobu gora, —
Ognjenjača, — i ladjane duplje,
Gdje se ledna vije vodi žica.
Oko ovo i lišenu vida
Dotle stiže, dokle višnji sudi.
Sade jače, a sad opet loše

I u Ereb ljudstva glednut' može,
Sve po sreći čistosudne misli:
Gdje je ljiljan, da krepost procvjeta;
Gdje je korov, da grješnost harači!...
Ti, čestice daha božijega,
Oj ti, oko svezorno i milo,
U duši mi postojano bilo!

To je čuvstvo, kad se smjesa ljudstva
Nečovječtva mahne, grješna prodje:
To je čuvstvo, kad viek božji dodje;
Sad je stvoru umrlomu zviezda
I družica, pa i utješnica.
Kad utrne na površju neba,
Suza kane stvoru-štovatelju.
Sad se bilje — i, što puže, skače,
Leti, trči, plovi, ili srne,
Prizire sve u zadruzi snažnoj,
Kan' obronci, čeda jedne gore,
Kan' ogranci stabla vječitosti.
U mrava se stvor uči mravnosti!
Pčelica mu sladka daje meda,
A vreoce toči vode ladne:
Svi se življi i stvorene biti
Slogom slažu, jednim dahom dišu:
Radnja, — ljubav, — veličanje božje.

Snivam, — pa gdje snivam sanak sladki?
Pod stoljetnom lipom san boravim!
Vriedan sam san usnio u zoru;
Istina je — družica mu vjerna!
Noć se gluha u pridvorju stere.

Pod strehom se avet blieda vere.
U pridvorju stoji mramor-žara,
Mrak se na nju tamniji obara.
Sad ju ognjem obasjam i uždim.
Pline sjajem, — žara blista jasno;
Ah! sad oganj izdahnu, iščeznu:
Žaru opet zastrie mrak grobova...
Duša — to je životvorna sila;
Tielo nije, nego lonac loman,
Odakle ti sviće zraka žića,
Jest ljuštura u pučini svieta,
Udno koje sieva biser sitan.
Ovaj sieva na putevih dana,
A u noći — nove valja misli.

D u š a — to je rieka vječitosti!
Nespokojna, i dremove tiela
Dalje tjera u divova siela.
Tu sam njezin, njezin; ona vlada!
Sad iz Troje nosim sa Ænejom,
Sav u hitnji brzih pomišljaja,
Svete moći, sve d o m o v e mile,
Graditelje svjetodržke sile.
S Penelopom evo suzim suze,
U naponu lišenom i vojna,
Iz potaje poroda od srdca:
Dršćem, slavim postidnu čistotu!
Sad poletim zorolikom stazom
U gajeve Alkinoja, kralja . . .
Sad se gnjevim, varom vrim ljutitim
Na nepravdu, zavist, nezahvalnost,
Na oholost, pakost i nevjeru.

Tu se Crber izvalio crni.
Amo zjaju čeljusti goleme
U divova, narupnika neba.
Na glavi jim vječne noći sjede.
Bradura se gadna i grušavna
Mjesto dlaka gujami povija.
Iz tjelesa srde skaču, zviždo,
Kalom strastî mrzko okaljane,
Umotane u bivole žive.
A iz sjena rozi strše dugi.
Čelo tišti oblačina mraka.
Zubi krešu munje živa ognja.
Iz proždora maven plamen liže...
Ondje gore, gdje se vraća sunce,
Za pojasom zemljetresca-boga,
Pleme malo Pygmæjića sitnih
Skače, bjesni, krvlju masti polja,
Da se brani, te slobodu štiti
Od navala ratobornih ždrala...
Sad me nose u planine naše
Vilovnjaci, vile i vještice . . .
Sad mi nada, radost sladi grudi,
Kad sagledam snagu roda svoga,
Gdje pjesmice, samonici naši,
Bojak biju za junačko slavlje,
Gdje se naši koče slavoluci
U visine, nebu pod oblake . . .
Sad mi jarost, britki nož od tuge,
Prsa krši: ljuto laje srdce!
Što je? — Čujem tanak cvio lučca,
Gdje poteže robski, potišteno
Puste strunje, da se pjesma ori

U pohvalu tirjanskijeh djela:
Oh, crv gmili pod kopitom atu! —
Tu se dalje izpinje budućnost.
Ovdje stoji dobit duševnosti.
Tu su ljestve sveslavljanske sile:
Tu kostrieši lav sveslavski grivu,
Silom stvara bratsku slogu živu.
Na jugu se čarobnoga svieta
Još nazire zviezda-prehodnica...
Slušam, — čujem; — ali nevjerujem:
Od Triglava, pa k Pomoraniji
Sveslovansko slovo vlada naše...
Dosta veće... San me zorni minu!
Slavuj poje, — a kapljica s lipe
Nježno kane, na čelo mi pa'ne.
Čelo tarem, kapca opet kane,
Ljubkim ladom grudi tople ladi...
I, okriepljen u životnoj nadi,
Dignem oči, ah! kap treća pa'ne,
Usred srdca sladka mi ostane,
Kap ljubavi. Slike izčeznuše; —
To bi sanak, to bi život duše.

VII.

JOVANU SUBBOTIĆU,

ovjenčanu pjesniku Zvonimirevu.

Poslije prikazanja Nemanjina 4. srp. 1864.

Krásnějše se nikdo nepronosi
Smělým čelem, jako vlastenec;
Jenž w svém sardci cęlý národ nosi —
Jan Kollár.

Brižna majka njegovanče goji
Sladkim mliekom u mekih povoji':
Ti, vjestniče, svetiš hram Thalije,
Gdje se medno slovo Tvoje lije.

Čedo malo dorasta do snage,
Slava majci — prve njege drage:
Od začetka Tebi, o pjesniče,
Slave s pravom vjekovite liče!

Djela su Ti medju braćom vezi,
Idućijeh dana ti potezi;
Zvonimirom uzdižeš Hrvata,
A *Nemanjom* Srbljanina, brata.

Nebo mrklo, oblaci se prodru;
Ljubav bratska leži tu na odru...
Tvoji spjevi, miritelji boga,
Uzkrisuju želje u svakoga.

Dar si rodu poklonio Svomu,
Plod si duše dao Svomu domu;

Čim da Tebi narod to odvrati?
Nemogućstvo izvedenje krati.

Oko ušća Save — stup se diže,
Hrvat-kralja Srb u zviezde niže,
Pa brdašci hrvatskoga grada
Duh srbljanski zanosom zavlada.

Ah! smi'e li se ova miso sitna
I primiti duha nedobitna?
Ti si Janju angjelom prozvao,
Nemanja Ti sam bezsmrtnost dao!

VIII.

KRIVDA.

10. rujna 1864.

U samoći pustinik, raztužen,
U molitvah kobne čase traje,
Pa sve da je, tvrdom korom tuge
Okoreo, svjetske prezro raje,
Mrtvo gleda sunašce bez druge,
Te, u glibu težkih misli sgružen, —
Razvedri se vedrinom milote,
Kad ševine začuje divote:

Tako duša, krivdom uvriedjena,
Jadno stenje, — za životom hlepi;
Tu je mrzka, ondje je prokleta,

Crn joj svaki dan, pa bio liepi;
Svaka joj je nada već oteta, —
Tako vrlja do domaćih stiena:
Tu joj sine nova, vječna sgoda,
Kad ju takne glas od srdca roda.

IX.

UTJEHA MOJA.

U običaju njemačkoga naroda.

10. pros. 1864.

Nebesa su knjige od vieka,
Gdje svo'im prstom višnji piše,
Neka vidi, tko ga ni'eka,
Čijim duhom stvor saj diše!
I. Mažuranić. Osman. XIV.

Oj, utjeho sladka, — jasna zrako!
Kad se sreća moja sva razkrši,
Kad mi nadu zloban sviet umako,
Pa mi ljubav i vjeru razprši:
Nema jada, nema ljute boli,
Što bi tebe u meni utrla;
Oj, utjeho, tebe duša moli:
Ti si miso meni neumrla!
Nek se sidro spasenja razlomi!
Ti me griješ udno srdca moga;
Tvoj glas zuji medju strašnim' gromi:
Vjeruj mene, uzdaj se u boga!
Što u zviezdah sam bog ubilježi,

Ljudska sumnja nikad neugasi!
Ti su znaci plameniti teži,
No najdraži mudrosti ukrasi.

X.

ŠTO JE LJUBAV I ROD ZAHVALNOSTI!

31. pros. 1864.

Žar ljubavi i žar zahvalnosti
Sramom žari žuto lice strasti
I raztapa tvrdi led mrzosti:
Na tom žaru može krepost cvasti!

Roditeljska glava kad pobieli,
Kad ju starost iznenada stigne,
Nek je sveta, ljubav nek se dieli,
Koja za nas mladu, crnu prigne!

Naša srdca onda neka kriju
Svaku pečal u sebi duboko,
Da u jutru jadi neubiju
Milo, brižno roditeljsko oko!

Da još ovdje na svietu sabere
Punu žetvu svoje njege mile,
Da su sjetve ljubavi i vjere
Ljubav, — vjeru opet povratile!

Dede, da jih branimo ponosno
Na odmorku težku od starosti,
Da i oni osjete rados'no:
Što je ljubav i rod zahvalnosti!

II.

STVORI I UZORI.

1865.-70.

I.

DOBRA I ZLA SREĆA.

1. trav. 1865.

Kolo od sreće, u okoli
Varteći se, neprestaje:
Tko bi gori, eto 'e doli,
A, tko doli, gori ustaje!
Ivan Gundulić.

Comment peindre le malheur
que nul ne comprend?
M. Sophie Gay.

Sreća te je ljuto prevarila,
Izbila te često već nemilo;
Ali ona ima po dva krila,
Jedno hudo, drugo dobro krilo:
Jednim tuče, drugim rane vije.
Pa gle evo, gdje se k tebi kreće
Krilo blago, krilo milostnije —
Pa gle evo, ranâ nesta veće!

Stoj mi tvrdo, hrabar, nepomičan,
Otimaj se hudoj ljudskoj zlobi,
Prkosi de krivdi, svagda dičan;
Vječnost tebi radja u utrobi
Vjerno čedo blaga pominjanja!
No i ovdje, u toj svjetskoj vreví,
Milost jednom za dobre prianja —
Ta u gnjoju rode i usjevi!

Hodočastnik kad prolazi, slomljen,
Preko suhe, spržene pustinje,
Vjerom živom nadje se udomljen
Kraj vreoca usred samotinje —
I dvie kapi od rosice lake
Često spasu jedan cvietak mali —
Ljudskoj duši dosta dvie su zrake;
Ona njima cielu noć prevali.

Prva zraka vjera je u boga,
Druga zraka — srdce prosvietljeno.
Kad dvie ove tvrda veže sloga,
Sve je smeće ljudsko satrveno.
Dok si nejak, imaš majku milu,
Kad odrasteš, ljubi zlato svoje,
Kad osiediš, eto ti u krilu
Unučići plavi, nježni stoje!

II.

KRALJ MIDA.

Priče.

15. trav. 1865.

a.

Lakomost.

Bez pomoći višnje s nebi
Svieta 'e stavnos sviem bjeguća . . .
I. Gundulić.

Pjevač Orfej u davna vremena
Poda mnogim znanja preučena.

Pak on tako uzgoji i Midu
U poštenju i u ljudskom stidu.

Otac Midin bijaše Gordija,
A Kybela majka, stara lija.

Kad odraste i krune dopade,
On grabiti blago odmah stade.

A lakše bi zasitio vuka,
No čovjeka može ljudska ruka!

Nikad njemu nebijaše dosta;
Tako lakom na zlato on posta.

Najposlije Dijonyza moli
U toj svojoj zlatohlepnoj boli,

Da mu silom božjom on prometne
Svake stvari u zlatne, umjetne,

Kojih bi se prstom dotaknuo,
Il' inače tekar dodirnuo.

Bog Dijonyz usliši mu želju
I izpuni ovu sreću velju.

On mu kaže slovom svoje sile:
„Sve ti stvari odmah zlatne bile,

„Kojih bi se jednom dotaknuo,
Il' inače kako dodirnuo!"

Kad u jutru sunce ogranulo,
Te odielo pred njim osvanulo,

Sve je zlato, zlato, zlato, zlato...
On sad gleda, pa zavika: „Šta to!“

Njemu treba što godj okusiti;
Ali ništa nemože primiti;

Sve je tvrdo, svietlo, žuto, suho,
Pilo, jelo, pa i svako ruho.

Što će bogat —, jadan, sad da radi,
Da se ipak s bogom nezavadi?

On se opet dosuče do hrama
Plaho, tiho, biesan već od srama,

Te zaupi moliti u slavi,
Da ga ista vlast opet izbavi,

Pa najveće ove blagodati
Da mu sasvim i naprečac skrati!

Dijonyz ga i sad pomilova,
Te ga liepo tako savjetova:

Nek sva jela ostavi na stolu,
Nek se okupa u vodi Paktolu;

Da će ga zla Paktol oprostiti,
Te sam sebe zlatom pretvoriti!

Što bog reko, to kralj uradio:
U Paktolu zdravo se omio.

Kako Mida iz vode izteče,
Odmah Paktol zlatom sav poteče.

Ova priča zaslužuje vjere:
Nevalja ti pregoniti mjere!

β.

Šuplja ponositost kraljevska.

Vjekovite i bez svarhe
Ni'e pod suncem krepke stvari;
A u visocieh gora varhe
Najpri'e ognjeni tries udari.
I. Gundulić.

Druge priče eto vam o Midi,
Da se čovjek sav, kakav je, vidi!

Jednom podju, baš da se nadmeću,
Kušajući zajedničku sreću,

Apollon i Pan, slavni bogovi,
Kythara i Syrinć osim ovi'.

Dotura se amo i naš Mida,
Da se divi, il' da rane vida!

Ud'riše se lako oba boga,
Te s Olympa pobježe sad sloga.

Nametnu se u kraljevskoj časti, —
Oh, umrli, svi smo budalasti! —

Te suditi po svoj volji stade
Jadan Mida, tko više valjade...

On proslavi sudom svojim Pana,
A uvriedi tim božanstvo dana.

Apollon mu natače ušesa,
Duge uši. — Kralj moli nebesa,

Da mu skinu strašne te nagrde,
Znak osvete tašte i pretvrde.

No već mnogo izmače vremena,
A ta moba osta bez sjemena.

Jest, kolju se medju sobom bozi;
No pred ljudi — svim su cieli rozi!

Kamo? — Nikud nezna jadan Mida,
A od ruga i od svoga stida.

On zadugo misli svakojako,
Dok ga sluga nesvjetova tako:

„Frygjijsku si kupi kapetinu,
Gdje se krila preko ušiju vinu!“

U nevolji kralj sluša i slugu,
Tek da skrije pred svietom porugu.

Pa sad eno na javu mogaše!
On se bani, po kraljevski jaše.

No je ljudsko srdce prevrtljivo,
A mišljenje nestalno i živo!

Pa i sluzi služiti dosadi,
Premda vjeran po robskoj navadi.

Njega škaklji svejednako tajna,
Na kojoj se snuje ta vlast sjajna.

On proklinje svoje svjetovanje;
Jer mu prazno ostade priznanje.

Najposlije dodje gnjev na usta,
Što su vrata razmišljanja pusta.

Pa, nemoguć tajnu više kriti,
Nakani se riečcu uhvatiti,

Pak on podje do duboke jame.
U nju viče do dubine same,

Kolika su u kralja ušesa,
Znak najveći ošljega uresa.

Dok je tako rieči govorio,
Svu je jamu trstik osvojio.

Vjetar dune, pa trstik požene,
Trstik u sviet golu tajnu blene:

„Naš kralj, Mida, imade ušesa,
Što mu strše u vis, u nebesa!“

I ovako narod progovori,
U magarca da se kralj pretvori.

Ova priča jasan nauk uči:
Robska vjera na jedanput buči.

III.

PČELINJI BOJ.

Prič a.

22. trav. 1865.

Pravda ište svoje.....
Makar tielom slaba bila,
Duhom te je pobiedila.

Podiže se mala vojska pčela
Iz košnica, iz svojih posiela.

Svaka pčela na svoj žalac usta,
Da prekine otimanja pusta.

Nije ovo po volji kraljice;
Već pčelice, male zujalice,

Otresu se podložničtva lako,
Te zazuje krepkom zukom tako —

Za med sladki i slobodu svetu
Hajd' na zulum, na vojsku prokletu! —

Izletješe odmah na ulište,
Pa napolje, na bojno popriště.

Tu jih čeka vojska nazlobnička,
Vojska robska, vjerna, podložnička;

Jer ta ode amo na vojnicu
Za kraljicu, svoju okrutnicu.

Zuk za zukom, dodje i do boja;
Ud'riše se ljuto oba roja.

Što će biti? — Strašno se pobiše,
Već i mnoge žalce polomiše;

Obje vojske težko su smanjene
I jednako obje pobijene.

Koleba se sreća tamo amo;
E nemože krenuti nikamo.

Sav dan prodje. Noć se crna hvata,
Pa mračnjačka doletješe jata,

Da pomognu roju kraljičinu,
Samosilje više da uzvinu.

No zaludu! Duh još više valja;
Kud on hoće, tuda brda valja!

Kraljičina četa redom strada;
Jedna pčela sad za drugom pada.

Ustašice sve pod žalac krenu
I poraze vojsku, pobijenu.

Pa sad kriju polje mračnjačići,
Netopiri, sove i sovići — — —

Što je živo, to sad biegom bježi,
A kraljica mrtva tu već leži.

Jer, što većma nestajaše nade,
Zujalica jača zuka stade —

Za med sladki i slobodu svetu! —
Za med sladki i slobodu svetu

Održaše hrabrenu pobjedu,
Pa, zujeći, u košnicu gredu —

Za med sladki i slobodu svetu
Mi pobismo i kraljevsku četu! —

No lukave zolje i bumbari,
Ti kurjaci i zlobnici stari,

Gledajući, gdje se pčele biju,
Grohotom se iz prikrajka smiju,

Pomislivši: ‚krešite se, pčele,
Makar svu noć, sve do zore biele!

‚Odora će opet naša biti —
Slobodno se možete ubiti!‘

Na jedanput sreća se okrenu,
Pa sve nade bumbarstvu povenu.

Propalo je takvo hodotajstvo,
I lukavo svako svetotajstvo —

Propao je svaki *bumbarizam;*
Više valja čist *liberalizam* —

Više valja vlada samosviesti,
Nego red i poredak bez sviesti!

Jest, mraze se budale, narodi:
Sloboda jih u tor jedan vodi.

Pa sloboda, roditeljka sloge,
Krši roge i na zemlji boge — — —

Bumbari se za čas dosmijaše;
A pčelice, zatočnice naše,

Što stekoše, to i podieliše,
Stieg slobode u vis povisiše.

Ja sam bio kod njih na večeri,
Jeo meda, utvrdjen u vjeri,

Da je prošlo vrieme bumbarizma,
Da osviće dan liberalizma.

IV.

BRZO GINE, DJEVO, ŽIĆA SANAK!

6. svib. 1865.

Što 'e ljepše, neg' zora? Vidj' i nju, djevicu . . .
. . . .
Kri'e se, bježi; neće uza se
Sunca, ke joj približa se!

Ignj. Gjorgjić.

Maiden, swift life's vision flies,
Death has clos'd the poet's eyes!

Beresford.

Kaži, kako ljubice nestane,
Onomadne što je, bujna, cvala, —
Kiteć grudi ubave Cvjetane,
Što je slastan blagovonj sipala?

Znam, pastir ko, kad slavujak muči,
Cviet ljubičin mukom u grob skuči!

Kaži, gdje je stidljiva ružica,
  Dika jutra miomirisnoga, —
Rumen vienčac čelu ljepotica,
  Reseć divan vrh brdašca toga?

Liepa djevo, i ljeto pobježe,
A nesrećnu ružu žar sažeže!

Odvedi me barem na ladenac,
  Onomadne gdje je žuborio,
Ladnom vodom pojeć zelen vienac,
  Što se njemu oko grla vio!

Zrak i vjetar blago svoje siše;
Onaj potok nežubori više!

Odvedi me pod sjenku odrine,
  Onomadne što je cvietom cvala, —
Milo mjesto drage omladine,
  Gdje je djeva ljubav usnivala!

Grad i vihar u bies udariše,
Sve s odrine lišće oboriše!

Kaž' de, gdje je ljepota-seljanka,
  Onomadne što je dom resila, —
Ona vidje tu sred zaravanka
  Mene često, — krasna, zorna vila?

O, pastiru, kratko l' cvjeta doba!
Potraži ju sred obrasla groba!

Kud zamuknu pjesmica pastira,
U veselju što je opjevao
Ljubičice, selo, žubor vira,
Što je laste glasom proslavljao!

Brzo gine, djevo, žića sanak:
Ljubi, krasna, dok nemrkne danak!

V.

GOSPODJI K. J.

U pomenik.

18 20/5 65.

Liepa ti je ta kitica,
Što si danas meni dala;
No milija ta ručica,
Koja mi je savijala.

O, ručice divna, mila,
Ti si p r v a na tom svietu
Cviećem — mene ukrasila —
U mladjanu ljubku ljetu!

Sjećaj me se na uranak,
Kad ustaješ sa Janicom, —
Kad sladjani mirni sanak
Odilazi sa zoricom!

Sjećaj me se svagda, krasna,
U visokoj svojoj ćudi!
Sjećaj me se, gospo jasna, —
Na milosti vjerna budi!

Ali, jaoj! spomen-cvieće,
Što kraj žubor-vode cvate,
Bujnim cvietom cvasti neće,
Kad ga časi obuhvate!

VI.

MIRAMARE.

Uoči trojičina dne 1865.

U tanku se vozim čamcu
Na pučini sinjoj, morskoj.
Naokolo zelen-brda
Vesele se, smieše liepo —
Sva noć prodje, i zaranci prodju!
Već je doba praskozorno;
Voda divnim sjajem trepti,
Kano da se preda, budi...
Val za valom u trk ide.
Zadjede se trka mala,
A iz trke ove male
Nabuni se cielo more, —
Premosti se, uzruja se
I podiže na lukove...
Gdje moj čamac, gdje moj život?
Sred njedara burne vode.

Duša tvori snom čudesa,
A um ljudski, kad zapita:
Što će, što l' je naumila?
To je djelo okrutnosti,
U ljetno je mraz to doba.
More bjesni, buči, uji;
Razjareno, nestrpljivo,
Radi radnju od vjekova
Svagda istu, svagda divnu,
Svagda divnu, svagda istu
Radnju radi od vjekova.
No se vječnost ta presieče; —
Vjetar dune, vale dielit stane...
Hvala tebi, vjetru, spasitelju!
Sad nazirem opet brda mila
I aloje, gdje se uzvijaju,
Pružajući u nebesa ruke,
Družeći se sa sunčanim žarom —
Zelene su ruke čudnovate,
Zelene i krupne, zamašite,
Kano ruke mlade morkinjice,
Što podiže rudež-kosu bujnu
U visine, pred noge božanstvu.
Lepeću se vrh nje vjetri,
Zračni ovi dusi, zatravljeni, —
Šapću šaptom zamršenim,
Kano da je uzdisanje,
Ili jarko milovanje
Boga, otca najjačega,
I prirode, rodne roditeljke.
Pobjegoše crne tame.
Razdiele se i talasi.

I odoše zračni dusi.
Tek još Leljo-vjetar piri,
Vjetrić-lavor — premileni.
More cvjeta rumen-cvietom,
Sieva jasno, ljubko, krasno.
Pa talasi, što su štropotali,
Blagoglasjem sadar žuborahu...
I zviezde se sad zaviju
Koprenicom plava neba —
Što su zviezde! Zar su biser
Na odielu biele zore?
To su, to su, nisu više;
Jer nestaju, potamnjuju
Od obraza djeve jasne, —
Zore, koja evo rudi!
Gleda moga krmilara,
Kako, nježan, kano magla,
O rodjaju mlada sunca,
Kad k nebesom u vis stupa,
Savija se, veslom kreće; —
Sanak drži krmioce.
On me vozi na podnožje
Rajskih slika i vidjenja,
A pred dvorac smion, vilen,
Gdje je stanak novih snova.
— Gdje smo, kaži, krmilare!
Kamo tvoja duša želi? —
To je divno Miramare.

VII.

NARODNJE MOLITVE.

15. srp. 1865.

---

1. U gospoda boga u dvorovih
Drvo raste tanano, visoko.
Tanko jeste, a granjem široko.
Iz ovoga drva viri crkva.
U toj crkvi tri priestola stoje:
Prvi priesto nosi — ljubav svetu,
Drugi nosi — presvetu slobodu,
Treći nosi — presvetu jednakost.
Sveta ljubav — radost nam doniela!
A sloboda — novi viek stvorila!
A jednakost — ljude prekrstila!

2. Ide mjesec i prelazi nebom,
Dok susrete jasnu putem zoru.
Oj, zoro, oj! U boga mi bila!
Biedna bila, kad si zakasnila! —
Dok si išla u našega roda,
Usred roda — njemu u kriocu,
U kriocu i sred jadna srdca
Dvie se noću zmije polegoše:
Prva zmija — potonja nevjera,
Druga zmija — ljuta mržnja bratska.
Svaka zmija ima i zmijića:
Prvi zmijić — šareno izdajstvo,
Drugi zmijić — bjesomučan razdor.
Ne dopusti, o gospode bože,
Ni ti, spasu, sinu vječitosti,

Vlasti tomu skotu nevjernomu,
Da izjede biedno tielo naše!

3. Zašto nećeš, domovino, amo?
Gledaj, majko, što ti sin donosi
Sa vojnice, gdje je bojak bio!
Donio ti tri žudjena darka:
Prvi darak — zlaćen ti je prsten,
Drugi darak — biela ti je suknja,
Treći darak — biser dragokupi.
Prsten zlatan sija, kano oganj,
Biela suknja bjelja je od sniega,
Sitan biser nek ti glavu kiti!
Zlatan prsten, — narodno jedinstvo,
Biela suknja — bratinska je sloga,
Sitan biser — narodna je sreća.

4. Domovino, biedna domovino,
Zašto nisi urodila slogom,
Koliko si urodila lozom? —
Domovina jadna se opila
Duhom loze, ne duhom slobode,
Opila se, mrtav san usnila: —
Onesvjesnu, od nesviesti bona.
A, kad ptice rajske doletješe,
Dušemorno pilo odniješe,
Probudiše domovinu krasnu.
Oj, odmah se iza sna prenula,
Prstom svojim na nje namagnula!
Oj, ptičice, moje probudnice,
Oj, ptičice, rajske poslanice!
Ja za lozu hajem i nehajem,

Već je mene u san oborila —
Prva vjera, potonja nevjera,
Ljuta mražnja medju mojom djetcom!

5. U gospoda boga u dvorovih
Trpeza je liepo postavljena.
Na trpezi do tri kupe stoje:
Prva kupa kupi — medovinu,
Druga kupa kupi — krepko pilo,
Treća kupa kupi — rujno vino.
Medovina — narodnja je pjesma,
Krepko pilo — naše je junačtvo,
Rujno vino — slavno pominjanje.

Naš Olimpo.

6. U krajevih Durmitora, brda,
Što se penje bogu do koljena,
Kano soha, držeć sva nebesa
Glavurinom siedom, nepomičnom,
Usred ljeta, kako usred zime
Lipa raste, a pod lipom cvjeta
Slavna djeva, krasna, čistosrdna.
Tudie izvor teče i žubori.
Na brežuljcih žubor-potočiću,
A u zemlji mekanoj i crnoj
Liepa djeva stablo usadila,
Usadila, — vodicom zalila.
Lijuć vodu, tako govorila:
Rasti, stablo! više još od mene,
Više mene, — krasnije od mene! —
Na tom stablu rode do tri roda:
Prvo jesu — debeli orasi,

Drugo jesu — višnje male, sladke,
Treće jesu — jabučice rujne.
Orasi su — do spasenja trudi,
A višnje su — višnje izbavljenje,
Jabučice — dari spasov-dana.
Tu igraju od veselja kolo
Svi duhovi slavenskoga roda,
Zatočnici sve braće slavenske,
I pjesnici, vjerni zavjetnici,
Uz kresove sveslavenske sloge
Klanjajući božanstvo slobode,
Klanjajući božanstvo bratimstva,
Klanjajući boga svevišnjega,
Što je otac obće jednakosti...
Pjesmice su posvećene žrtve
I milošte slavnoj djevi krasnoj,
Koja okom pazi jug i sjever,
Sva milujuć plemena bratinska.
Už nju dede živo pristanite,
Dok u žilah snagu osjećate,
Dok vas jaram robstva neobori,
Dok vas tudja kola neizlome!
Zamolite velikom molitvom,
Milim slovom i svim rodom našim,
Ponosita visoka nebesa —

Sini, sunce, i ograni skoro,
Da naraste stablo navisoko,
Pak da rodi rodom naširoko,
Naširoko, na dvie strane svieta!

VIII.

NAŠ NAROD.

Tri zvonke.

30. rujna 1865.

„Hereditary bondsmen! know ye not,
Who would be free, themselves must strike the blow —
— — — — — — — — — — — —
Thy glories all are o'er, but not thy years of shame'.“

L. Byron.

1.

Naš je narod jedna porodica,
Hrvat, Srbin, Bugarin, Slovenac,
Jedna slika, a različna lica.
Ti cvjetovi viju jedan vienac!

Domovina, u oku zjenica,
Više kapi, a jedan ladenac,
Il' najsladja u srdcu kapljica,
Jedno more i jedan zelenac.

Čuj, o majko, rieči sina svoga,
Da se splete vienac braće mile,
Da se svrši božje obećanje,

Od Ohrida, pa do Tobolskoga
Da se sdruže s v e k o l i k e sile,
Kano vile, složne na igranje!

2.

Nam se danak budućnosti bieli,
Kano zora, kraseć gorsko tjeme.

Sad se duša naša trnjem cvieli;
Još nad nami leži težko breme!

No kano da usud svieta želi,
Da nesagnji slavsko naše pleme,
On nam darak dobre sreće dieli;
Jer mi dasmo svemu svietu sjeme.

Hvatajmo se, braćo, dobre sreće,
Branimo se i slovom i perom,
Da dignemo spomen majci, Slavi,

Spomen, vriedan budućnosti veće,
Svi idući za obćenom vjerom,
Svi sliedeći srdce i um zdravi!

3.

Kad zaigra kolo od veselja
Medju braćom u složnoj ljubavi,
Pod štitovi svih slavenskih Relja,
Na dvorovih, po velikoj Slavi;

Jer nas sila, makar kako velja,
Ni do vieka više nezadavi,
Dok nas vodi zajednička želja,
Dok slavenstvo nosimo u glavi:

Neće dugo vrieme postajati,
Sve će biti, što je slavsko bilo!
Kad se slavski trakovi razšire,

Onda će se sunce zasijati,
Te spaliti tudjinstvo nemilo,
Što nas evo gnjavi i zatire!

IX.

PASTIR U GORI.

Pričalica.

20. sieč. 1866.

Da bi ljubav s prave osvete
Starla vječnoj u boljezni
Te uhode tamne i klete
I gusare od ljuvezni!
Ignj. Gjorgjić. P. XXX.

Gorom iduć kroz zeleno borje, —
Već je stao zimni snieg kopnjeti, —
U dolini opazim javorje.
Mrak se hvata. Crna noć već prieti.
Staza mi je tamna, opet sjajna;
Lišćem viri mjesečina tajna.

Sad mi dodje mekan zvek kroz granje.
Nije rog, a niti gusle nisu,
Već su gajde, što čujem, gadljanje.
Na planini, na planinskom visu,
Svira pastir pjesmu-pastjericu,
Dok miluje ovcu-razbludnicu.

Lutao sam. Vode me svirale,
Ja za njimi po divljoj naravi;
Ovdje su mi milije zujale,
Nego glasbom na sjajnoj zabavi,
Još milije, nego usred kola,
Gdje se kreće družina ohola!

U jedanput, dok tumaram tako,
Odtvori se šuma pred očima,
I ugledam jedno momče lako,
Gdje to svira i gadlje nadima.
Sve obasja sjajna mjesečina
I uzvisi čudesnost milina.

Idem bliže, sve milije svira.
On je pastir; ali gdje mu stado?
Bezprestano svirale prebira
I miluje jagnje jedno mlado.
Gdje mu stado? On je sam u gori!
Žarko l' njemu sunašce negori?

Gdje ti stado? Tako progovorim:
Što tu sjediš sam u pustoj gori?
Ti si malen medju veljim' borim! —
A on meni tako odgovori:
Žarko sunce oddavna zapade,
Pa i meni žarko sunce pade.

Ja sam pastir, zovu me čobanom;
Jer sam prije dugobradke paso,
U planinu išo zorom ranom,
Ovdje srećan, kano borak, raso,
Nisam znao, što je jad i tuga,
Slaveć boga nasred toga luga.

Tu sam spleo sebi kolibicu,
Koze paso, muzo, mlieka pio,
Tanku sebi gradeć sviralicu.
Da sam tada pravo srećan bio,

To sad znadem, kad mi srdce znade,
Da na svietu nesreća imade.

Ali eto radost mene minu,
Kad je stado jedno zalutalo,
Te se amo k meni odmah vinu,
Ovčje stado, sasvim jedno malo!
A za stadom brzo dohrlila
Jedna vila, kano gorska vila.

O času klet, kad 'no te ugledam!
Još mi pamet onu sliku vraća,
Još u srdcu kano plašljiv predam,
Jošt se čuvstvo za čuvstvom prevraća,
Kano voda pored vodenice,
Još ju vidim, još joj gledam lice!

Strah i nemir udjoše u grudi,
Dva zlotvora srdca nedužnoga.
Nješto mi se u srdcu probudi,
Što mi nikad do trenutka toga
Nije bilo znano niti malo:
To je srdce žarom usijalo!

Na lievoj me strani žar sta žeći,
Ni živ ugljen, kad bi ga primio,
Nemože se ništa ravno reći,
Kako ti je, kad se razpirio
Oganj srdcu tu, na lievom kraju,
Gdje žilice najjače kucaju.

Dade mi se kano nehotice
Ta rieč „ljubim", nikad nečuvena,

Razpupi mi postidne usnice,
Kano cvietak pčela okriljena,
Sad ga blazni, a sad opet bode,
Otima mu naslade prirode.

To ja znadem, kad sam ju izreko,
Da se narav silovno drmnula,
Kad je ovaj glas na sviet poteko,
Da se ciela duša prevrnula,
I ja sam se čitav promienio,
Mnogim bolom vrata odtvorio.

Dok sam časak prvi proklinjao
I plakao nemir srdca svoga,
U to sam jošt željnije čekao,
Noć se i dan molio u boga,
Da mi dadne drugi jedan danak,
Da mi dodje o n a na sastanak.

Jedno jutro, nakon grke noći, —
Ah, kud ode mojski mio sanak! —
Kad mi stado htjede na tor poći,
Kad se prvi razvodio danak,
Krd svoj stjeram neobičnim putkom,
Iduć pravo za Vilinskim vrutkom.

Tu, na vrelu, što sam našo o'dje? —
Isto lice, isto ono lice,
Koje tada za ovcami prodje,
Isti onaj koban lik djevice,
Što je meni sreću ugrabio,
Za kojim sam sa svim tim gramzio!

Kleto vrelo, kleto moje stado,
Zašto mi se dalo navraćati,
Kud mi nije ići bilo rado?
Pa se amo upravo navrati',
Kad je djeva kosu razpletala,
Pojeć ovce, sebe umivala!

Ja ju molim, ona nezna, što ću;
Ni ja neznah u prvom trenutku.
To znah samo, da ja nješto hoću;
No da hoću pri tom šumskom vrutku
Da savijem vjenčić od ljubavi, —
Ta mi miso nebijaš' u glavi.

Ištem zavoj ljutoj svojoj rani,
K njoj me vuče nješto nevidjeno;
Jer da ona dragu tajnu hrani,
Ono velje čudo nečuveno,
Što će meni rane izliečiti,
Pa mi srdce tužno osladiti!

Rieči meni stanu brže teći,
Nego živa voda-izvornica,
Oči krenu, milosti moleći,
Žarkim ognjem osipati lica.
Sav se prenuh, sva se ćud pretvori:
Moj niem jezik tada progovori!

Sad sam stao čuvstva odievati
U prilične laskavice-rieči,
Kozje pjesme u ljubav pjevati.
Još mi evo u ušijuh ječi

Jedna pjesma tanka, glasovita,
Prvim čuvstvom ljubavi savita!

To slušajuć, moja Vilenica
Dolažaše sve bliže i bliže.
Sad se čudi, a sad pade nica,
Sad se ledi, sad opet užiže:
Vidio sam, gdje od žara gori;
Leljo hoće da joj sram obori.

Sad i meni puče pred očima.
Gledao sam isti sviet, što prije,
Stado svoje, kako hranu prima;
No se čini, kan' da isto nije:
Stvar mi svaka sve jasnija biva,
Svaka kaplja krvi bude živa.

Kad sam potom stado razgledao,
Gdje se mlado mladim razsladjuje,
Gdje je ovan došo, te nedao,
Da ovčica žalostna tuguje,
Sve sam potom jasno razumio,
Vilenici svojoj tumačio.

Sad sam svagda išo k istoj vodi.
Kako su se stada sastajala
U slobodi i bujnoj prirodi
I vesela zajedno igrala,
Tako se nas dvoje udružilo,
Jedno vrelo dvie žilice slilo.

Tu bijaše špilja sred litice.
U toj špilji, kloneći se stada,

Provodjasmo radosti i trice,
Puni žara, puni sladkih nada:
Osjetismo prvu slast i muku,
Gdje med pruža jedu vjernu ruku!

Pod javorjem, gdje je to drveće,
Tu bijaše naše igralište,
Tu bijaše stanak naše sreće,
Skakalište, zelen-pjevalište.
Kad smo htjeli šalom nadvladati
Svoj prokšeni mudri puk bradati:

Obiestno smo stado nadkrilili.
Sad se naše gospodarstvo sdruži.
O vremena, o časovi mili,
Kako za vas plačno srdce tuži!
Kad je ljubav, nek je ljubav sita,
Neka nije žedna, ugasita!

Osladivši vaje gorke želje,
Mi zajedno jutrom osvitasmo.
Sve nam stado postajaše bjelje,
I mi bjelji, srećniji bijasmo,
Nego ikad, neuki odprije,
Dok nam ljubav srdca neodkrije.

Materinje milo, brižno oko
Netetoši tako svoga čeda,
Na plien mio nehrli ni soko
Tako brzo, kad s visine gleda:
Kako se nas dvoje sastavilo,
Kad ugleda jedno drugo milo.

Ali onda, kad se čuvstvo pravo
Medju nama liepo razlievalo,
Kad sam srdce osjetio zdravo,
Kad je ovo ugodno plivalo:
Iz dolina divlji skup navali,
S kolibom nam i sreću razvali.

Razagnaše biela naša stada,
Savezaše meni obje ruke.
Zapitaše: Gdje je djeva mlada?
Udariše nju na težke muke.
Sve oteše, nju mi odvedoše,
Nju mi bonu, strašni, umakoše.

I tako sam ovdje sam ostao.
Kad sam ruke svoje razdriešio,
Jošt sam stare gadlje razabrao,
U podoru kolibe odkrio
Ovu nježnu sakritu ovčicu,
Tu njezinu milu razbludnicu, —

Koja mi je ljubljena zaklada, —
Dok zaludu zovem, tako sviram, —
Još jedina preostala nada.
Sav dan evo gadlje te prebiram,
Pa me noćca sama tu zateče,
Gdje mi rieči ni jeka nereče!

Ah, jadan sam! — Na to suze roni.
Aoh, jadan! gdje je blago moje,
Gdje se stado bielo moje goni,
Gdje nožice mile moje stoje,

Gdje su one ljubljene ručice,
Gdje su one srdačne očice?

Ja ga tješim, kad on dobcsjedi,
Ja mu velim, da ću mu tražiti,
Da ću naći, gdje mu mila sjedi,
Da ću cielu goru prevaliti,
Kad sjutradan sunašce ograne,
Te razsvietli tamne ove strane.

On će na to: Dan sad kasno svane,
A gora je gusta i prostrana,
Prije će me obrvati rane,
No što nadješ, gdje je ona strana,
Gdje domuju gorani-gusari,
Od ljubavi moje otmičari!

On sad ode. Ja ga sliedom sliedim,
Kud me vodi kroz visoko stienje,
Nazorice za njim vjerno gledim,
Slušam, kako uzdiše i stenje,
Uzdisanje u gadlje ulieva,
Svira, tužan: Gdje je moja djeva?

I upravi korake put špilje,
Gdje je danke srećne boravio,
Te mi reče: Bilo bi mi milje,
Kad bi sa mnom ovdje prenoćio! —
Taj mi poziv bješe vrlo mio;
Jer sam s puta zalutao bio.

Već ponoćni mjesec tada sjaše.
Njemu obraz mladjani razsine.

Vedar, miran, ljubazan bijaše
I pouzdan nasred mjesečine,
Mio drugar u zelenoj gori,
Gdje su strašni ti visoki bori.

Njemu sam se vjerom povjerio,
Osjećajuć u njem čuvstva srodna,
Do njega sam odmah osjetio
Silom riečî srdašca prirodna,
Kolika je ljubav dobivena,
Kolika li opet izgubljena.

X.

DANAK PRAVEDNOSTI.

10. trav. 1866.

Baš narodâ nedrže priestolja,
Već priestolja drži pučka volja!

Danak svanu! Smjerno mu polažem
Život evo svoj pred priesto vječan!
Na sviet ide volja sakrivena,
Bliede djela, kano krpa biela.
No blažena plata sad procvjeta!
Gdje sam bio, dozri usjev ljeta.
E, pa nisam zaludu živio,
Lažnom učbom roda obsjenio!
Dan dolazi, vrieme stvara ono,
Što sam htio; sila već priznaje,
Da joj strasi u propast usrću.
Vidim, gdje se uporedo gradi,

Za lomačom lomača podiže.
Biesan narod poskida verige,
Hvata kralja u bezbožnu biesu,
Onda bije sebe sam udarci.
Oštra bradva brže bolje brije
Vrat za vratom, život za životom,
Ka' marljivi žeteoci žetvu; —
Iznenada ovaj bies postrada.
Krvnik pada, silan mač zavlada,
Pa proklinje grančicu masline.
Tvrda ruka mačem trati narod,
Dok se razbi taj boj i utrnu.
Bučno more o grob samcat bije.
Sve umire, šuti i počiva.
I opet nam jasni danci sviću,
I narodi i kraljevi stoje,
Pružajući mirne ruke svoje,
Vežu vječne medju sobom sveze.
Nevolja je, dok to vrieme dodje!
Istina je, ka' i mudrost čista:
Tek uz kralja narodi su snažni,
Tek uz narod kraljevi su važni.
No narodâ nedrže priestolja,
Već priestolja drži pučka volja.
Narod nosi priesto na rameni',
Dok ga vriednim u nevolji cieni; —
Kad dotuže narodu žalosti,
Svane danak, danak pravednosti!

XI.

O razkriću spomenika
JELAČIĆA, BANA.

16. pros. 1866.

Ako bog da i sreća junačka!
Uslovica banova.

Potonjemu rodu objavljati
Iz poviesti divna pojavljenja,
Budućnosti prošlost navještati:
Najljepši je uzor pjesmopjenja.

Kad mrak tlači zemlje i narode,
Višnji šalje jasne poklisare,
Da dan bieli u narod uvode,
Raztjeravši magluštine stare.

Jedni slovom, perom, drugi mačem
Izvršuju poslaničtvo svoje:
U ljubavi doma, a ne plačem
Cviet prosvjete valja da uzgoje.

Ima ljudi velikih i znatnih,
Koji prasnu, opet se utrnu,
Kano oganj nasred vreva ratnih,
Sad su ovdje, sad u propast srnu.

No su riedki, koji se pojave,
Pa za sobom spomen ostavljaju,
Te jim viencem ovjenčane glave
Domorodci harno veličaju.

To su veći i slave vriedniji:
Što su naglje sebe pojavili,
Narod valja da je zahvalniji,
Kad su oni k njemu dohrlili, —

Kano zviezde putniku u mraku,
Što bi u jaz hinben bio pao,
Da mu nije uzprkos oblaku
Iznenada zviezdâ žar zasjao.

Svagdje vidjah hinbene zlotvore,
Koji silom hoće da zamrače
Prvu svjetlost prve naše zore:
Zloslutnica-domovina plače.

Naš bi narod bio zalutao,
Da — u rieku krvi proljevane
Pod oblakom prašna dima pao;
Ali dodje Jelačiću, bane!

U čas pravi na nebu nam svane,
Kano zviezda, da ju uočimo,
Na branilo za naš narod stane,
U čas pravi, da ju nasliedimo!

On ustane, da nam ono brani,
Što smo stekli, što smo sagradili,
Š njim su došli zemljetresni dani,
Bojni dani, koji nisu bili.

Sinu sablja, on na čelu čete.
Evo rodu voditelja nova!
Svi to viču, u-boj za njim lete:
Narod njegve tisućne razkova —

I osjeti noge, oproštene
Od veriga jednoga silnika,
Gotov opet, u boj da se krene,
Da ga vodi izabrana dika.

Kad se klasje najljepše lelija
Na velikoj njivi tamo amo,
Te prsima blaga nada prija,
Od radosti svi da zaigramo:

Grune grom, pa strastna š njim oluja!
Nad njivom se, ohola, razkara,
Pa, što s nadom obilno uzbuja,
U tren jedan ljutina poara.

Kad se ljudi bane vrh šljemena,
Mnogi goru i zaboravljaju; —
Ljekovita minuše vremena,
Koja lieče i rane vidaju.

Svršeno je! Krilo spomenika
Pred očima danas nam razpada,
I osviće velika prilika,
A narodu prevelika nada:

Eto, rode, vodje izabrana:
Ako bog da i junačka sreća,
Opet evo Jelačića, bana!
Nakon njega budućnost još veća —

Od prošlosti, krvlju izpisane,
Kad na polje samoosjećanja
Sav naš narod, prosvietljen, ustane,
Te se prodje robskoga igranja!

XII.

D O B A.

18 $\frac{16.}{2.}$ 61.

Toliko *naš narod* i opet i svejednako trpi u Bosni i Hercegovini, da se golema tuga, koja čovjeku, kršćaninu, obuzima grudi, nigdje nesmije, nikad nemože poboraviti. Krajnje je doba.
Dodj', proljeće! — — —

Dodj', proljeće; dodj' mi, dodji,
A ti, ružna zimo, prodji, prodji,
Dodj', proljeće, liepo, ružičasto,
Dodj', proljeće, blago, slavujasto!

Dodj', proljeće, milo, vedro, jasno,
Dodj', proljeće, ljubazno i krasno,
Dodji, liepo čedo, milovano
I toliko puta opievano!

U rosnatoj lakoj haljinici,
Slično cvietu svomu i ružici,
Dodji s malim kolovodjom vitim,
Sa slavićem sjetnim, glasovitim!

I u glasbi i u pjevokazu,
U živici i zelenu lazu,
Poj nam pjesmu, pjesmu od pjesama,
Koju pjeva tvoja ljubav sama!

Tebe brane divlje ruže one,
Stražarice trnjane, sione,
Zaštićuju tebe od napasti
I visoki gorostasi rasti.

Ti svakamo možeš poletjeti,
Kud te mogu krioca ponieti;
Ali bratac, čovjek u veriga',
Nikud, biedan, nikamo iz briga!

Dodji brzo i razastri smilje
Po livadah i cvieće bosilje,
Neka bude, što narodi žude,
Neka pravo njim proljeće bude!

U srdcu je želja ponajveća,
Kad se bolje, sreće vriedno, sjeća:
Najveća je žedj u ljudskoj duši,
Koja čezne, a čežnja ju guši.

Mnogi žedne, napoji jih rosom,
Ogledaj se za sirotom bosom,
Da zamieni biedu blaga sreća,
Pak da svane svietu dan proljeća!

A ti, zimo mrka i žalostna,
Vidji brata, čovjeka, radostna!
Baš ga vidji, gdje se oslobodi,
Kano da je u novoj prirodi!

Sve kolike tvoje potraguše,
Koje cvieće i livade guše,
Pare, bure, magle, oblačine,
Raztrgle se, kano lisičine!

Narodi su evo na tom doba,
Da nebudu više tudja roba,
Gotovi su, da rode slobodu,
Svomu zemlja neka služi rodu!

Dodje l' ljeto, čedo to sunčano,
Sjajno, vruće, zorom ogrijano,
Čeljadi se obrazi prepale,
I od znoja potoci provale.

Jasne zrake šire uz nebesa
Te sagove, punane uresa,
Na kojih se zraci saljevaju,
Kano zlato, na modrini sjaju.

Dohvati se sunce do gorice,
Više gore suncu vidiš lice,
Kad zapada, da boravi sanak,
A da budi druge na uranak.

Ljeto — to je uzpaljena moma,
Koja neće da ostaje doma;
No, uzdišuć od gorde vrućine,
Ide tamo u lad, u doline.

Sve je nago, lako pokriveno,
Što je zimi težko zavijeno,
I haljina gusta životine
S tiela vruća silazi i mine.

Sparne ure objahuju grudi,
Svagda piri vjetar vrući, hudi,
Ne na putu, nego pod drvećem
Najradje se, miran, pod mrak šećem

I uzdišem za proljećem krasnim,
Za rumenim, zelenim i jasnim:
Dodji, dodji, čedo milovano
I toliko puta željkovano!

U tebe je mjera uživanja,
Tu na zemlji uzor živovanja,
Svaki lavor zrak sunčani ladi,
Svaka ptica sto pjesama gradi.

Sve mi sbori potočić u gori,
Sve govori, žuborkom žubori,
Nebo ti se smieši tim dolinam,
A doline zelenim planinam.

Kano da se smije sva priroda,
Što joj dana sloboda i sgoda,
Da se mienja i čudom pretvara,
Njekom silom potajnoga žara!

Što bi žuto, lišće se zeleni,
Pupoljci su tajni razvijeni,
Tajnosti se prirodne odkriju,
Odkriću se svi stvorovi smiju.

Ah, da bi se tako svi narodi
Podmladili u mladoj slobodi,
Pak da nebi nikad zimovali,
Samo cvieće i proljeće znali!

Prije zime, koja tare ljeto,
Ima li što? E, jeseni eto!
I prieti se požutjelu lugu,
Svaki vjetric javlja zimnu tugu.

Kad su zlatne plodine sabrane,
Gledaj one grozdovite dane,
Od radosti njekako sukrovne,
I zabave berbene i lovne!

Ljeto — čedo, srpom krunisano,
Već odnese snoplje povezano,
Sve poljane jesen obuzima;
Još nedodje zimolezka, zima.

Još u špilji urlaju vihrovi,
I jošt stenju podli ti mrazovi,
Koji hoće da araju trude,
Što narodi nastoje i žude.

Žutolista jesen namiguje
Na putnika, koji baš putuje,
Pak on leti u selo i ište
Stan, noćište, kakvo zimovište.

Ali što će narod naški, jadni,
Još putuje, a zrak brije ladni,
Nema stana, niti ciele klieti,
Hoće li ga vihrovi zatrieti?

Neće, neće, boga mi živoga!
Dok imade njegdje roda svoga:
Zna pomoći i maču jakomu,
Pomoći će i narodu svomu — —

Već je doba, već je krajnje doba,
Da nepadne u gudure groba,
Neka svane narodu proljeće,
Koje mienja narav i pokreće!

Bježi, bježi, vjetrovita zimo,
Ljut zlobniče, što prolaziš mimo,
Mimo doma našega naroda,
Neka bude narodna sloboda!

Oštra zimo, okrutnice kleta,
Nezahvalna, nevriedna osvetâ,
Vjerolomna ti si nepodoba,
Liepo nećeš da nam dodje doba;

No se narod svejednako ježi,
Ili daždi, ili sniegom snieži:
Bježi, čezni, nepodobo jedna,
U nepielo odlazila, biedna!

Sorila se, kano usov leda,
I otišla u do nepogleda;
Ti si mnoge prave oborila,
Počinila djela sva nemila!

Ti nam neda niti sunca žarka,
Ti nam neda najmanjega darka:
No je ljubav bratinska ozebla;
Jer si pod njom ti umjetno grebla.

Ledene si satvorila gore,
Nebotične, nesmiljene dvore,
A od suza urese salila.
Plače biela iz gorice vila:

O, bezumna i pakostna silo,
Baš te tvoje djelo i svalilo!
Kopaj, kopaj i usove valjaj,
Ruši kuće, zlotvorstvo izmaljaj!

No ćeš proći, sunce će pripeći,
Pa će mnogi od radosti reći:
E, to bilo svakoj onoj sili,
Što se smije, dok nesrećnik cvili!

Čovječanstvo samo zato gine;
Jer još goji čovječje te psine,
Koje njemu zadavaju rane,
Jad šireći na sve svieta strane.

Sirotčad je bez ogrjeva bila,
Izdisaše na vrhu nosilâ;
Jer ti neda, da ju zrake griju,
Što se gore povrh tebe smiju.

Groza, trepet, smrzlost iznenada,
To je tvoje, tim se služiš rada;
Ni u kući, ni u pustoj rupi
Neda mira, svakamo narupi.

Zimo, zimo, zimo nesmiljena,
Zimo ciča, više nezimljena,
Tvrda zimo, srdca ti razkidaš,
Samo ranjaš, nikoga nevidaš!

Kostrieši se, kano čakalj-zviere;
No znaj, tako svietu vječne vjere,
Hoće doći i spasenje roda,
I od tvoje pakosti sloboda!

Pjevač doba spjevava ovako,
To će biti, inače nikako;
Kad se slogom bratske ruke slože:
Što li čovjek činiti nemože?

Ta već prodje ono doba gluho,
Kad je čulo zaplašeno uho
Samo prietnje vještica i strava,
Vraga, stvora zapaljenih glava!

Duhovi se drugi sad slušaju,
Koji idu po sunčanom sjaju,
Pak u svakoj kapi stazu vide,
Kojom volja prosvietljenja ide.

Nije više doba zavijeno,
Već u ruke ljudske postavljeno —
Zlo je doba, gladna je godina;
No svak narod ima svoga sina.

Neka u se upre sve poglede,
Da razvidi sve kolike biede,
Kud se vuku od robstva verige,
Pa će moći razagnati brige!

Sam se neka prene i osviesti
Onom silom ljudske samosviesti,
Koja stvara ponajveća djela,
Samo kad je snažno poželjela!

Pa sam narod, kad može tudjinu
On pomoći, silnu tirjaninu,
Hoće moći i sam sebi, bože!
Jer sve narod, ako hoće, može — —

Gdje si, gdje si, slavje, ptico mala,
Te si meni pjesmu propjevala?
Zapjevaj mi pjesmu od slobode
Za sve biedne, pravedne narode!

Da se ori na četiri kraja
Jedna pjesma od gaja do gaja:
Zviezda će ti svietliti na putu
I pršati mrak u svakom kutu!

Pjevaj pjesmu, sebi životnicu,
Onu pjesmu, kratku slobodnicu,
Radostnicu, da se sviet veseli,
Da raj bude naški narod cieli:

Dodj', proljeće, milo, vedro, jasno,
Dodj', proljeće, ljubazno i krasno,
Dodji, liepo čedo, milovano,
Mojom pjesmom tako pozivano!

XIII.

KAPETANU GJORGJU VLAJKOVIĆU.

U spomen dana 21. lip. 1867.

Slobodi je tek postavljen temelj.
Srbija je sa Lazarom, knezom,
U grob pala... Srbija se opet
Diže s knezom Milošem iz groba.
Matija Ban.

Dragi brate, veliki junače
I Srbine, mili Slavljanine,
Mlado srdce mah u oganj skače,
Kud ga žarko Tvoje oko vine!

Dični sine, vječno Tebi ime,
Dični sine majke Srbijanke,
Kano ljeta provodio zime,
Svedj u većoj slavi slavne danke!

Tebe srdce po tom svietu nosi,
Tvoje slovo sav sviet razgrijava,
Svako pita, kad Te vidi: Tko si?
Svak osjeća, bog Te uzdržava.

Za Tvoju Te drži domovinu,
Da izvojštiš sladjanu slobodu
Bratu Svomu, jadnu Slavljaninu,
I slobodu zarobljenu rodu.

Soko leti više srdcem svojim,
Nego krilom nebu u visine,
Narodu se svomu baš nebojim,
Dok ovakve vidim hrabre sine.

Iz Srbije, zemlje-posestrime,
Koju mnogi i premnogi ljube,
A svi ciene srbsko, slavno ime,
Ide nada; ljudi se negube!

Neuzdaj se, Srbe veličani,
U umjetne državne nakane,
Već u plamen i žar pouzdani,
U bratinske grudi pouzdane!

Drina nije more nebrodjeno,
Niti Prizren nakraj svieta nije,
Tvoje oko, slovom podkriepljeno,
Stieg slobode hoće da razvije, —

Pak u bratskom, bosanskom plemenu
Kad zastavu slobode razmahne,
Ta steko si svrhu ožudjenu
I reko si: neka duh izdahne!

XIV.

U SGODU ZVONBE I GRMLJAVINE.

Inokaz, smjesta spjevan

26. lip. 1867.

Zlo godište roda ište, a nevolja prijatelja.
Narodna poslovica.

Oho, sad će početi
Ilija sveti! 19. lip. 1870.

Oblaci se crni razapeše,
Kano jedra crna, razapeta,
U nebu se crne sile smieše,
Na oči jim izlazi osveta.

Tuča pada i bije sve bilje,
Pljusak pljušti: Pomiluj nas, bože!
Gdje je naše smilje i bosilje?
Narod viče, prestati nemože.

Sva ljetina i priroda ode.
Zašto, zvono, što si zazvonilo,
Koje ruke ljudske ondje vode,
Biješ tako muklo i nemilo?

Neodvraćaš zla od domovine!...
Nego mumljaš, bog te ni nečuje,
Dok ta sila klete grmljavine
Sad od sela do sela putuje.

I gromovi biju bez odmora,
Grad udara, kano puške mnoge,
Kad jih čete pale sred tabora,
I od straha strepe ljudske noge.

Sve se u mah strahovito kreće.
Šapat ide od sela do sela:
Ovo ljeto dobro biti neće;
Sve je sila odosgo uzela.

Svud se crne oblačine vuku,
I svakamo zlobni vihri krenu,
Na sve strane grozne tuče tuku
Domovinu tužnu, pokorenu.

Podiže se jedno selo mlado,
Te odvraća tuču i proklinje,
Te je blago izbaviti rado
I još hoće da ju opominje.

Kasno ti je, odvraćati tuču,
Kad je cielu ljetinu utukla;
Sila ti je u malenu ključu,
Dok se nije zla ruka dovukla.

Da stvaramo u čas do godine, —
Oblaci se crni razapeše —
Novi porod prirodne ljetine, —
I dar božji zlobivo uzeše!

XV.

TREĆEMU U SBORU

svete braće slavenske.

31. kol. 1867.

Bog i vjera, narodnost, sloboda,
Bratstvo, ljubav, umjetnost, priroda
I književnost: sve su vojska sveta,
Da se slavi carica Prosvjeta.

Nevidim ga, pjevati ga hoću!
Tako mi je, kano da sam noću
U prekrasnu jednom perivoju,
Gdje zazivam na spjev vilu svoju.

Njega pjevam, a njega nevidim!
To priznati, zaista se stidim:
Tko nevidi duše Širjajeva,
Gdje Slavenom iz daljine sieva?

To je sliepac, bogom odabrani,
Da sagradi i medju Slavljani
Hram svjetlosti u prostom narodu,
I u Moskvi i u Novgorodu.

On nam odkri prvoučitelje
I razigra u Slavenstvu želje,
Da se slavi tisućgodišnjica
Za dva sveta u kršćanstvu lica.

Metodija i brata Ćirila
Po njem svanu čudotvorna sila.
I u tom se sve Slavenstvo složi,
U molitvi za blagoslov bož'i,

Obljetnica nakon tisuć' ljeta,
Proslavljena za dva brata sveta,
Jedini je slučaj u Slavena,
Gdje je Slava ciela sjedinjena.

U Zagrebu, Moskvi, Biogradu,
U Vršavi, Pragu, Novogradu
I u Zadru, Kievu, Ljubljani,
U Cjelovcu slave dan Slavljani.

Ali kaži, nije li jednako
Slovo božje medju ljudi jako?
Kad se svrši volja božja prava,
Sva će dušom jedna biti Slava.

On putuje od sela do sela
I tumači svetiteljska djela,
Kako da se slavska sloga puni
U Slavenstvu medju milijuni.

U sobici velji naučnici
I visoke knjige, zakonici,
Neprodiru u sviet, u množinu,
Nečuveni, često puta ginu.

On putuje, narod razsvjetljuje,
Oko njega, kako pčele zuje
Oko cvieta usred topla ljeta,
Svi slušaju tumačenja sveta.

On nas ondje u jedinstvo veže
Čvrstom svezom, koje nerazreže
Nikad sila baš nikakvim nožem:
To je sveza po zakonu bož'em —

Da budemo jedni i jedini,
Jedni dušom u svoj domovini,
Da nas veže Ćiril-Metodija,
Koju svezu Širjajev savija!

Kako je to, te je sliepac ovo,
Što nam širi jedinstveno slovo?
To je svetac po slovu i tvoru,
Sa braćom je treći on u sboru.

XVI.

ŽIVOT PJESNIKOV.

Tri slike.

28. rujna 1867.

Život ljudski nije drugo,
Neg' smućeno jedno more!
I. Gundulić.

Život mu je ruža ljetna,
Što razvija cviet u zoru
I svak listak ljubi, sjetna,
U vjenčanu razgovoru;
Ali prije crna mraka,
Prije, no se noć prikuči
I krilima od oblaka
Sviet pod panče bieli skuči, —
Vidi lišće, razasuto,
Na tlih leži i izdiše,
Uvenula, tuži ljuto;
Što je bila, nije više!

No na nizak odar cvieta
Plače noćna rosa sladka,
Koja pada usred ljeta,
Sred noćnoga blaga ladka,
Iz očiju od zvjezdica,
Koje liju gorke suze
Od zjenica, iz očica,
Na grob druzi, ljetnoj ruži,
Kad jim noćca nju oduze, —
Vedro nebo za njom tuži;
Ali za njim, jaoj, hude sreće? —
Za njim nitko suza liti neće!

Život mu je list jeseni,
O mjesecu dršće bliedom,
Kano gorski cviet na stieni
Pred ljutitom zimom siedom,
Držan krškom tom stabljikom:
Neće dugo biti vrieme,
Ponići će, mrtav, nikom;
I malo čas, — kano sjeme, —
On trepeće, — brzo gine;
Prije, no pas lovni lane,
Loveć lovak vrh planine,
On izvije kratke dane;
No će prije, no uvene
I, žut, padne na zemljicu,
Da se k zemlji opet krene, —
Drvo, gdje se on rodio,
Sazvati svu porodicu,
Te plakati listak mio, —
Vjetrovi će uzdisati

Kroz šupljinu drva toga,
Tužnu pjesmu zasvirati
I za sjenkom lista svoga;
Ali za njim, jaoj, hude sreće? —
Za njim nitko uzdisati neće!

Život mu je t r a g, ugažen
U pržinah od Sahare,
Kojim stupa, neporažen,
Dok valovi neudare;
No, kad plima morska pline,
Talasi se svi razbuje:
Traga nesta svrh pržine.
Pa još kano da tuguje,
Što se sav trag iztražio,
Čudnovato val uzdiše
U pustinji, gdje je bio,
Na bregovih mora više, —
I ljudskoga trag plemena —
More plače, buči, bije
Od prastara još vremena
I ogromne suze lije
O bregove neobične:
Talasi se dižu, ruše
I mornare viču dične,
Udno mora pale duše;
Ali za njim, jaoj, hude sreće? —
Za njim nitko naricati neće!

Ah, nemoj mi to pjevati!
U gori će vila biti,
Na visokoj gorskoj glavi,

U pjevanju naricati
Za slobodu, rod ljubavi —
U gori će vila biti:
Za njim gorke suze liti.

XVII.

SVIM DUŠICAM.

Na dušni dan 1867.

Tužno 'e, gledat' to mrtvilo
I nečuti jasnà grla,
Kano da je po lugovieh
Pjevna družba izumrla.
I. Trnski.

Amo nose svako čedo,
Što je bilo živa glava,
A on, grobar, stari djedo?
Svako čedo zatrpava.
Na groblju sv. Jurja.

Razsvietljeno groblje eno,
Gdje je more od svjećica
Po brdašcu proliveno,
Da se slavi dan dušica!

Grobno zvonce tužno bije,
Mrak se noćni prikučuje,
Sumporan se dim tu vije,
Žive duše zagušuje.

Zvonce bije amo tamo,
Probudjuje duše mrtve,
Da se tada svih sjećamo,
Oplakane svake žrtve.

Ah, tužno je, prolaziti
Po grobovih, razsvietljenih,
I obsjenjen tada biti,
Da je to čast sahranjenih!

Tko je umro, izdahnuo:
Ja sam umro, mili bože,
I sa svieta iščeznuo!
Ni to reći on nemože.

Mi smo tielom obučeni,
Malo niže idu crvi,
Gdje su mrtvi pogrebeni,
Ladni, gnjili i bez krvi.

Bože mili, u visini
Vrh svjetova nebrojenih
U istinu ti jedini,
Vladaoče svih stvorenih!

Slušaš zvonce, koje bije
Tako sjetno, umiljato,
Vidiš more sve svietlije,
Ka' i na suncu suho zlato.

A mi ovdje nizko dolje
Gojmo svieće, užežene;
No su tvoje one bolje,
Nebrojene, zapaljene!

Ono nebo povisoko
Uždi ljepše, gle! svjećice:
Tamo gleda tvoje oko,
Ondje broji sve dušice.

Dan je dušni, gdje svi sveti
Svegodovno slave ime,
Radostno je, to vidjeti
Svetkovanje prije zime!

Liepo kiti groblje cvieće;
Kad sva bilja u mir lete:
Tada biva još proljeće
Za dušice i sve svete.

Neginemo, kano žuto
Što je na tle lišće palo,
Kad navali vrieme ljuto,
Te je stabla zadrmalo.

Stropoštane tjelesine
Pod zemljicom počivaju,
A vrh zemlje duše ine
Spomen-danak proslavljaju.

Tu sred grobne samotinje
U molitvi diže grudi
I zahvalno pripominje
Tko njekoga od nas ljudi.

Ovdje lav pominje mile,
Za slobodu pale stvore,
Ondje s t e ć a k gorske vile
Sve pjesničke razgovore.

Ukraj zida pjesnik leži,
Grobnica je nizka njemu!
Jer visoko mišlju teži,
U nizku je tielo driemu.

Ondje zaždi sirotica
Jednu svieću, koja plamti;
No je mračna sva grobnica,
Da je nitko ni nepamti;

Jer, kad mila hoće vila
Da grob njegov sad proglasi,
Svedj nemila dodje sila,
Vjetar noćni svieću gasi.

I u grobu on počiva.
Rano usnu, rano svanu;
Ali mu je duša živa
I po bielom hoda danu.

Još da kažem i sve ine,
Sve nadpise po grobovi',
I sve tuge od rodbine,
Kud bi zašli ti stihovi?

Sva je zemlja jedno groblje,
Sviet je cieli groblje jedno,
Gdje počiva jadno roblje
I svedj trune, tužno, biedno.

Tek duh božji od slobode,
Kad se slave duhom sveti,
Mnogo više od prirode
Po duhovih naših leti.

I tada se roblje diže
I velika stvara djela
I ostavlja, što je niže —
To je eto pjesma ciela! —

Kad nam umru ovdje svieće,
Ima sviećâ više gore,
Još imade ondje sreće,
Gdje se vidi zviezda more.

Jeli, bože milostivi,
Što u nebu gore sjediš,
Svagdje biva tvoj duh živi,
Njim i naše groblje klediš?

XVIII.
LEPIRICA POZDRAVLJA DANICU ZA GOD. 1868.

Na Silvestar 1867., nadajuć se, da će *Danica* pomoliti lice.

Silvestar je stari prošo,
Mladi siečanj opet došo,
Te spojio oba kraja,
Oba kraja od batine,
Oba kraja od godine,
Nosilice raja i vaja.

Tko je lio lit olova
I gledao čudna slova
U jajetu i u vosku,
Razgledao tri sta čarolija
I angjela i vragova, lija:
Um se ljudski nečudi ni Bosku!

Sve je prošlo; ali tisak ište,
Da izadje pero na poprište,
Kano ladja na lice od mora,
Kad se zorna danica pomalja,

Te se sunce iz nebeskih ralja
Žarkò valja izza zelen-gora.

Kad je puna ‚pulitike‘ glava,
Liek je živi književna zabava!
Zato sinu i opet Danica,
Da nam sjaje po književnoj stazi,
Dok nam oko svedj k uzoru pazi:
Nek se šali mala Lepirica!

XIX.

PJEVAJ, DUŠO!

O Zorinu dne (19. srp.) 1869.

Pjevaj, dušo umiljata,
Umiljate pjesmičice;
Nježno srdce tvoga brata
Ljubi pjesme od sestrice!

Pjevaj one pjesme male
O ljubavi i o slavi,
Nebi li nam osvitale
Davne ure još u glavi! —

Davne ure, davni dani,
Davni časi naše sreće, —
Što je bilo onomlani,
Zar da nikad biti neće?

Pjevati ću pjesme, brate,
Pjesme gorke od žalosti;
To su pjesme umiljate,
Kad ćud mrzi na radosti.

Na toj zemlji nema raja,
Sve je tuga i potreba;
Mrak je ovdje mjesto sjaja,
Sve je dobro tek od neba.

Pjevaj, dušo, tek nemuči,
Da i pjevaj pjesme tužne;
Burno moja duša buči
Od mrzote ljudske, ružne!

Pjevaj, srdce umiljato,
Pjevaj pjesme, tužne bile;
Volim, nego biser, zlato,
Glas sestrice svoje mile!

Pjevaj, dušo, pjesme ljubi; —
Mučati je, stidno, ružno —
I po svietu bielom trubi:
Tužno srdce pjeva tužno!

Nisam vlastna, ja da pjevam,
Da mi svietom glas putuje,
Čas veselim tužeć djevam —
Pjevam, gdje me sviet nečuje.

XX.

MRTVI BUDE NARODNJI SAN.

Spomen od 20. svib. 1870.

Dogadjaj je krvlju pisan,
Što ga narod danas slavi,
Nesilovan, — po naravi; —
Mrtvi bude narodnji san!

Svetčane su zadušnice —
A za pokoj divne duše,
Koja svietli iznad tmuše, —
Duh se diže iz grobnice!

Duh junaka-spisatelja,
Koji stvori dogadjaje,
Pred očima rodu sjaje,
Slaviti ga, — svakom' želja.

Krvca, davno prolivena,
Spis u srdca ubilježi,
Pa nanovo bodež reži
Sa uzkrslih zar spomena?

Rodoljubije neuvelo
Neumrle duše dične
Savi vience neobične,
A kroz jedno svoje djelo.

Ovi vienci narod rese,
Pa sav narod tamo grne
Na zlotvora duše crne,
Koji hoće da jih strese.

Jer, dok jedan od nas teče,
Sav je narod obezbiedjen,
A naš čovjek, zlim uvriedjen,
Strahovito sabljom sieče.

Oživio konj od mjedi,
Zrakom noćne goni sove,
Na oružje narod zove, —
Na njem junak slavan sjedi!

Pa zaludu zalci žude
Zlo narodu počiniti
I slave ga kad lišiti; —
Jer i mrtvi narod bude!

XXI.

RANA.

Sa lužičko-srbskoga. 23. svib. 1870.

Jasno rozi zasviraju;
Vojska ide na vojnicu;
Čile konje zaigraju,
Svakomu sja čast na licu.

U sedlih svi hrabri sjede,
Vjenčići jim na kapicah,
Po livadi vojska grede;
Mači strše u koricah.

Krasan mladić š njimi jezdi,
Bez vjenčića kapu nosi,
Oči svrće prema zviezdi,
Da ga sablja nepokosi.

Usred šume gradić stoji,
Kraljevski su to dvorovi.
Da se vojska vinom poji,
„Stojte, hrabri vitezovi!“

Kraljevice naljevaju
Vino rujno, sve se žari,
Pa na suncu zablistaju
I srebreni već pehari.

„Pij, junače!“ prijatno će
Sad najmladja kraljevica
Mladcu, ako piti hoće.
Oko virne sred očica. —

„A ti nemaš, jadan, cvieća?“
Ruže mlada kći odkide.
„Uzmi ruže! Hoće l' sreća
Tvoja biti, neka vide!“

Udari mu s toga dara
Baš u oči tries sioni;
Duša bi mu puna žara;
Niemo se njoj on pokloni.

Vitežki sbor dalje kroči;
Taj je mladić već nadvladan.
„Braćo, svrn'te na njeg' oči!
Kako li se mienja, jadan!

„Bitka nije još početa,
A ovaj je ranjen evo!
Duboka mu rana kleta
Usred srdca, tu na lievo!“

XXII.

LOMNIČAR.

Pokus iz narodne književnosti žapanske.

10. srp. 1870.

Bio jednom jadnik u Žapanu,
Što je život, lomeć kamen, teko;
Tući kamen po noći i danu,
Usudi mu to sudjenje njeko.

To bi težak rad; premda se trudi
Taj ustalac jadan u potrebi,
Premalo on sebi tako prudi,
Te sudbinom zadovoljan nebi.

„E! da mogu jednom bogat biti,
Da počinem na gustih perina',
Kirimon — se plaštem obaviti!
Zašto mi je nemila sudbina?“

Žalba odmah uzadje do neba,
Sam ju u s u d primi, te prihvati:
„Budi, što ćeš!“ Molitve netreba,
Te se jadnik taj čas obogati,

Izvali se na gustu prostirku
I sav zavi u svilene plašte.
Tada prodje car uz glasnu svirku.
Talambasi i svirale prašte.

Straže pješke i na konjih jezde,
Za njim idu plemići kićeni,

Oko njega ljudi, kano zviezde,
Povrh glave drže štit zlaćeni.

„Što mi hasne dvorovi bogati,“
Mrmlaše on: „dok ja nemam prava,
Kad izadjem, da me pratnja prati,
Zlatnim štitom da se štiti glava?

„Zašto nisam car ja?“ — „A ti budi!“
I on bude; jer mu usud kaže.
Vrh glave mu plemići i ljudi
Zlatan nose štit i sjajne straže.

Ali sunce pošilje zrakove,
Od njih smagnu rudine zelene,
Baci žar svoj na prašne drumove,
Te zabole oči, umorene.

„Što će meni i to carovanje,“
On povika: „kad me žega mori?
I car ćuti sunčevo grijanje!
E, da budem sunce!“ On govori.

„Jesi li tim zadovoljan? Nude!“
Zapita ga usud. Na sve strane
Baca zrake; jer on sunce bude,
Desno, lievo, kroz lišće i grane.

Već žar njegov prlji bujno bilje,
Knezovski se obrazi preplanu,
Gore, dolje zrake on pošilje;
Ali tada jedan oblak ba'nu,

Medju njim se i zemljom razvuče,
Te uzbija sve sunčane zrake,
Zaludu se žarke zrake muče,
Da na zemlju slaze, tanke, lake.

„Pa, gle čuda!“ sunce sad povika:
„Oblak meni može odoljeti,
A to bi mi veća bila dika,
Biti oblak, što mi evo prieti!“

„To me muke nestoji, baš neka!“
Reče usud. Taj se čas pretvori,
Pa nov oblak dodje izdaleka,
Na zemlju se oholo obori.

Hvata zrake sunčane brižljivo,
Te nanovo zelenjeti poče
U njegovoj zemlja sjenci živo.
Onda pusti, da se kiše toče.

Iznajprije idu kapljicami,
Na to teku, baš kano iz kabla,
Proliju se potom olujami,
Te poplave i visoka stabla.

Izliju se rieke i potoci
Svrh bregova, pa na sjenokoše,
Napune se vodom klanci, doci,
Vode ruše, araju, pustoše.

Pa povodnju ništa neodolje;
Kud povodanj podje, tare, krši

Kuću, šumu, livadu i polje.
Cigla jedna stiena u vis strši.

Sve zaludu vode bukom buče;
Nemiče se od njih tvrda stiena,
Val zaludu biesan o nju tuče;
Sila mu je odmah razbijena.

„Stiena mi se dakle odupire! —
Zašto nisam stiena?“ Oblak cvili.
„Budi!“ Usud reče. On prezire
Kano stiena sile za čas tili.

Izpinje se, strm i nepomičan,
Neosjeća žara sunčanoga,
Ni nehaje za dažd neobičan,
Otresa se vala smionoga.

U to smotri dolje pod nogama
Siromaška biedna, otrzana,
Gdje udara i nješto odlama.
Ruka mu je maljem oružana.

Pa taj čovjek udara i kukom,
Otima mu kamen za kamenom,
Pa ga teše, gladi s težkom mukom,
Dok se bori sa visokom stienom.

„A što je to!“ stiena sad zaupi:
„U čovjeka toga da je sila,
Da mi kida tielo, kad godj lupi!
Pa bih evo ja slabija bila!

„Takav čovjek treba da sam s toga!“ —
„Budi tvoja volja!“ Usud reče.
I vrati se, što bi, u uboga,
Koji život, lomeć kamen, teče.

To bi težak rad; premda se trudi
Svagda, jadan, oko radnje hude,
Sasvim malo tako sebi prudi; —
No sudbinom zadovoljan bude.

XXIII.

ŠTO L' ĆE STVORI BEZ UZORA?

28. stud. 1870.

Umjetnost se kloni od naravi,
A opet se nenadno sastaju;
Mirna volja i mene ostavi,
Pa jednako meni obje sjaju.
J. W. v. Gœthe.

Kad sam glasbu opjevao,
Bješe, slavni o Herderu,
Mojoj glasbi silu dao,
Momu krstu tvrdu vjeru!

Nek je smišljen lik prekrasan,
Nek je tvrdji od mramora; —
Što će u z o r liep i jasan,
Što l' će stvori bez uzora?

III.

DOKOLICE.

GRABANCIJAŠ PREPORODJEN. 1868.

GROB U PUSTINJI. 1869.

GRABANCIJAŠ PREPORODJEN.

Ulomak.

Knjigopisni uvod.

Ima desetak i četiri godine preko po vieka, što je narodnja priča o Grabancijašu, od koje komad imade ovdje upleten, izašla izpod pera Hrvata Tita Brezovačkoga, svećenika, — pod nadpisom: *Matthiash Grabantziash diak, vu trojem dogodu izpelyan y igran vu kralyevzkom konviktu vu Zagrebu dana 12. Szechna leto 1804. Vu Zagrebu, pri Jos. Kar. Kotsche* (1804. 8°. 98 obr.). Staro ovo izdanje više nigdje nije u knjižarskom prometu. Jedva se može dobiti novo, tobože popravljeno po T. Mikloušiću, zajedno s komadom: *Lyubomirovich ili priatel pravi. Vu Zagrebu 1821.*, 8°. Nadpis ovomu izdanju glasi: *Mathiash Grabantiash diak vu chetverem zpelyivanju po Tit. Brezovachky prevend. Sz. Marka izpìszan. y po Th. Miklóushich P. Z. v-drugém Pogledu vàn dàn* (Tu sliede: *Igravczi.*), obr. 109-190. Nakraj knjige ima „Nadgovor“ — *Vu Ztenyevczu dàn 14. Szvéchna* (veljače) 1822. — s podpisom: *Iztinzki Domorodecz Thom. Miklóushich Pleb. v-Zteny. m. p.* U „Nadgovoru“ medju inim izdatelj kaže: ..*Nut! ja rèch mojù dersal jeszem, ter dva Igrokaze (ar visheih, morebiti iz jàla, dobiti nészêm mogel), najmre: „Lyubomirovicha“, kojega viteski Domorodecz Mat. Jàndrich Pl. v-Czirkveni je szlosil, y „Grabancziàsha Diàka“, iztinzkoga onoga mlàdéh navlaztito lyùdih Navuchitela, kojega vnogi seleli jeszu, na szvétlo dàjem.*.

Dok pišem ove redke, čini mi se, kano da gledam zemlju, kakva je bila prije potopa, ili da iz zemlje vadim kosti *magotove*. Ovdje mi nije ni sgoda, ni mjesto, da opisujem žiće velezaslužnoga spisatelja hrvatskoga, Tita Brezovačkoga. Njemu se pribraja ona popievčica, koja je omiljela svemu rodu hrvatskomu, i braći Posavcem i braći Podravcem i braći Zagorcem, pa i svoj mojoj

braći, milim zemljakom, ona popievčica, koja razigrava sve živce hrvatskoga tiela, dok čudnim žarom razgrieva srdce uz kapljicu rujnoga vinca. Koji li ju Hrvat nezna zapjevati, kad se vina nakitio, te je dobre volje? Kako li pijano-sanano glasi: *Kume moj dragi, — Daj se napi'!.. Jošče nas nebu, — Daj se ga vži!...* Gdje b a j s gudi, pa se tanko-glasovite guslice čuju, u svakom se družtvu i družtvancu hrvatskom ori ova pjesmica vesela srdca hrvatskoga. Ali malotko pominje ime pjesniku njezinu! —

U knjizi: *Paul Jos. Šafařík's Geschichte der illirischen und kroatischen Literatur. Aus dessen handschriftlichem Nachlasse herausgegeben von Josef Jireček. Prag, 1865. Verlag von Friedrich Tempsky.* 8° (382 obr.), — u redu *horvatskih* spisatelja vieka XVIII. na obr. 291. nalazim ovu crticu o Titu Brezovačkom (1786.): „Rodio se u Zagrebu oko godine 1754. Bijaše redovnik pavlinskoga reda. Kad je ovaj red ukinut, on postade nadarbenik kod sv. Marka u Zagrebu, gdje je dne 29. listopada god. 1805. umro. Bješe čovjek obilnim darom božjim obdaren, vrlo oštrouman i dosjetljiv. Lasno pjevaše latinski, ‚horvatski' i ‚slavonski'. Mnoge se kratke pjesme-pecavice, koje je spjevao, nahode u ondašnjih koledarih ‚*horvatskih*'. Njekoliki su ‚igrokazi' (*dramati*) njegovi po T. Mikloušiću preradjeni, te nanovo na sviet izdani."

Na ‚slavonskom', to jest na čistu jeziku onoga vremena T. Brezovački spisa ovo, što P. Jos. Šafařík pominje medju pojedinimi pjesmotvori ‚ilirskih' spisatelja na obr. 153.: 1. *Uspominak precsastnoga vpelavanja redovnicske Bratje od Milosardja zvane u Zagreb, na den 23. miseca Augusta 1804, ispievan, i prislavnomu narodu poklonjen po Titu Brezovachky, Misniku Zagrebecske Biskupie, etc. U Zagrebu z slov. Novoselskimi 1804.* 4°, 13 obr. — 2. *Pisma Baronu Juri Rosichu, ces. kr. svetl. Majoru, na dan njegovoga s Josefum Shegerth vincsanja. U Zagrebu pri Jos. Karolu Kotsche 1805.* 4.° Osim ove dvie pjesme-prigodnice na ‚ilirskom' narječju spisatelj pisaše sve ‚*horvatski*', te po ostalih djelih svojih ide medju kekavske spisatelje.

Djela njegova udaraju u glumsko pjesničtvo. Pominju se u istoj knjizi P. Jos. Šafařika na obr. 329. naročito ovi spisi njegovi: *Szveti Alexi, komedia. Vu Zagrebu, po Jos. Kar. Kotsche 1786.* 8° (u Juranića). Isto n. izd. (?) *Alexis, igrokaz vu chetvertem izpelyivanyu. Vu Zagrebu, stamp. pri Jos. Kar. Kotsche*

1798. — *Diogenesh ili szluga dveh zgublyeneh bratov, veszeli igrokaz vu peterom zpelyivanyu po Th. Mikloushich P. Z. vu novem pogledu na vnogeh selyu na szvetlo dan. Vu Zagrebu, vu Novoszelzkoj szlovarniczi 1823.* 8°, 102 obr. (Brezovački ostavi rkp., Mikloušić ga popravi.) — *Igrokaz paztirzki.* Rkp. Milopoj (*melodramat*), na korist ubogim učenikom spisan, što su ga posebice prikazivali po gospodskih kućah. — *Kovach Krapinzki.* Rkp. Pjesma-pecavica. Ovi se ‚igrokazi', kako jih je sam pisac nazvao, sa velikim odobravanjem prikazivahu, osobito pomenuti *Matthiash Grabantziash, Diàk,* i *Diogenesh* nesamo u sjemeništu i *konviktu,* već i na drugih mjestih.

Dužan bijah, bar knjigopisno da pomenem književnu radnju Tita Brezovačkoga, domorodca svoga, koji me je na to pokrenuo, da pjevam i preporadjam Grabancijaša. Ja sam o njem, o „Matijašu Grabancijašu, dijaku, koji je svršio trinaestu školu", odprije čuo pričicu, pogotovu na dlaku jednaku sa smislom Titovim, od jednoga starca-gradjanina u pitomom predgradju novoveškom, te sam ju rieč po rieč upamtio. Poslije, znajuć, da je naš Tito spisao komad o istom licu, iskah staro izdanje; ali ga nigdje nedobih. Nedavno mi ruku dopade izdanje Mikloušićevo, za koje mi stari Hrvati kažu, da je izopačeno, tobože popravljeno. No, kako mu drago, s tim izdanjem sporedih i složih bilježke i spomene svoje o Grabancijašu. Hvala Titu Brezovačkomu na tom, što mi je pokazao put i naznačio pravac, kojim bih mogo na sviet izvesti pučku priču! To je isto, kano da sam vidio staro odielo hrvatsko, te da sam po staru kroju prekrojio novo. To je ova pjesma, gledajuć *Zpelyivanye I.* To je Grabancijaš u novu odielu. Ta stara je rieč, da ‚liepe haljine mnogo koješta učine'! Tkanina je narodnja. Nov je kroj i nakit moj. Ele čitava nošnja nosi staro ime! A u njoj evo Grabancijaša, — p r e p o r o d j e n a!

Baš početkom ove godine misleć pisati nješto, u knjižnici nadjoh kekavskoga izvrstnika, te pročitah Grabancijaša njegova. Težko su starohrvatske prilike i slike iz domaćega življenja zagrebačkoga igdje bolje sabrane i prikazane, nego u njega, u svem komadu. Tito Brezovački jamačno i najukusnije i najjezgrovitije pisaše kekavski za ono doba. Sa svim tim kaljuža bezjačtva preplavljuje svaki pomišljaj njegov, te svako čuvstvo, i ono, što je

liepo, na tom jeziku kekavskom biva ružno, što je visoko, čini se nizko, a, što je uljudno pomišljeno i namienjeno, dolikuje geaku. Ona kaljuža jezičnoga bezjačtva u Hrvatskoj bez života smradom i gadom zadavi *‚horvatsku‘* knjigu. Pod onom kaljužom tražeć što godj, nije manja muka, nego da bi iskao izgubljeno blago u zahodnih prokopih. Ali svakako htjedoh iznaći cielu priču, koju je naime r a z v e z a n i m slogom naš Tito doslije ponajobilnije u komadu svojem opisao, te izprepjevah pjesme dobre i zle kobi o Grabancijašu, za koga prosti naš narod kaže: „Taj je bio i na vrzinu kolu!“ pa i svašto drugčije.

Kekavac Tito Brezovački i štokavac Vuk Stef. Karadžić, pogotovu književni vrstnici, razdaleko stoje kano porednici, na dva sasvim različna kraja, pa kako je sa svim tim onaj sa ‚horvaštinom‘ svojom blizu srbštine; ali opet predaleko, kano nebo od zemlje! Obadva pominju Grabancijaša, djaka. Prvi ga na dugo i široko opisuje, a drugi ga znatno naznačuje, te bi ovo lice u pjesmi moglo biti jednako zabavno i znamenito po Srbe i Hrvate. I tako mi na um pade, te u gluho doba, sbor sboreć sa duhovi našega naroda bratskoga, spjevah pjesmu kano maštovit proslov k ponovljenu Grabancijašu, djaku, „Vrzino kolo“.

Ovaj je početak moje Grabancijašice neznatan u l o m a k, izpod pera bačen i na ugled iznesen pred domorodno čitateljstvo.

U mene nije navada doslije, da rečem: ‚to je *ballada,* to je *romanca,* to je *tragoidija!‘* Ako me pitaš, čitatelju: A da što je? — ja odgovaram: Pjesma je! A kakva je? To budi tvoj sud o mojoj pjesmi!

Ima imena i lica, koja postaju pomisli, pa tako vječita, dok ima jezika i naroda, kano rieči. Ovakvo je ime Grabancijaš, pa makar nebilo ovoga, koji je evo izraso iz *zpelyìvanya pervoga,* te se tako u Hrvatskoj preporodio i njekakav *Mathias Grabantias, redivivus,* stvorio! Kamo sam ga prenio, ili premjestio po vilinskom pravu, koje mi pripada, lasno može vidjeti svaki čitatelj, koji za napredkom našega jezika hrvatsko-srbskoga nije zaostao.

Da naš Tito sad uzkrsne od mrtvih, vidio bi dakako, čega nije smio prividjati ni u snu, pa ni onda, kad mu se od prevelike ljubavi k domovini i narodu rodoljubivo čuvstvo klapilo, te pred očima sjalo, kano sunce žarko, dok na t a m u nije počinulo.

Na javi bi vidio čudnija, znatnija prividjenja, nego što su noćne utvare I. Turgenjeva. Može biti, te bi mu se od pomiešane žalosti i radosti mozag zavrtio, premda je to bio kolomaz jakih kola. E, čovjek doživljava mnogo, čega nije predvidjao, pa prije, nego što je vidio stvari, nitko nemože proricati, što će izkusiti! Svatko se uvjerio, da je to vajkada priznana istina, koji je godj u Ajantu Sofoklejevu pročitao pošljednje vrste, kojimi sbor dopieva igru. Ovdje jih se opominjem (*Χορος*, 1417.) —

ἦ πολλὰ βροτοῖς ἔστιν ἰδοῦσιν
γνῶναι· πρὶν ἰδεῖν δ', οὐδεὶς μάντις
τῶν μελλόντων, ὅ τι πράξει.

A što je čovječji viek prema samosilnu parovozu vremena, što leti, kano zmajognjeni, a, kano vještica, tvori čuda, nevidjena?

Grije mi srdce nada, koja valja da hrabri duh i dušu svakoga spisatelja, i podbada me dobra utjeha, da će i ovo djeoce u mekanih rukuh ljudskih, na divnom svietu bielom, duže bivati, nego ja.

U Zagrebu na čistu sriedu 1868.

Poštujte žene; viju i pletu
Nebesko cvieće na ovom svietu!
F. v. Schiller.

Čeljad, koja ulazi u prikazanje:

Matijaš Grabancijaš, djak.
Smolko } gradjani.
Vuksan }
Lazo } braća, djetići Smolkovi.
Rado }
Duh Smolkovičin.
Viroslov, noćni stražar.
Pjevač.
Vile, vještice, more i mnoga druga prividjenja.

Dogadjaj biva koje u Vilinju, koje u Zagrebu oko god. 1777.

VRZINO KOLO KANO PROSLOV.

Mašta,

spjevana u Vilinju god. 1868. prezimca 7.

—

Puk nam priča, da njekakvi djaci,
Kano da su pusti vilovnjaci,
Kad izuče dvanaest godina,
Dvanaest laži, dvanaest istina, —
Svi otidu na vrzino kolo,
Njih dvanaest, — biesno i oholo,
Da dovrše nauku podpunu,
Pak da sebe zakletvom zakunu.
A gdje igra to kolo vrzino?
J'eli lažno, ili pak istino:
Bog bi znao, koji sam zna svako,
Bilo svietlo, ili pak opako!
Djaci čate knjigu osobitu,
U mah zelen zavitu i šitu.
Ondje čate, dok jim izza strane
Od njih dvanaest jednoga nestane.
Odnesu ga djavoli, il' vile,
Što se noću po razkršćih krile.
Ali oni nemogu poznati,
Koga djavo, il' vila uhvati;
Kolo ti se malo zaigralo,
A od njih je jednoga nestalo!
Vjerujte mi; jer sam i ja bio,
U kolu se naokolo vio!
Još pričaju starovjerni ljudi
I vjeruju, ima još duh hudi,
Gdje je selo, Vrzići imenom,
Pod Velebit-planinom zelenom.

A još više navrh Velebita
Stoje mjesta, u gori sakrita,
Te se zovu sve Vrzino kolo,
Koje vile izvode oholo'.
Tko se ondje, u tom kolu, vrzò,
Njemu nikad sviet neide brzo!
A stuhaći, čudni vilovnjaci,
Il' djavoli, rogati junaci,
I grbavi, gušavi gorštaci,
Gdje su gorski oni kamenjaci,
Po velikih planinah hodaju,
Iz dupalja u dan bieli zjaju.
Kad se smrkne, ili dan natušti,
Na sve strane po planini šušti;
Na noge jih skoči vražja sila,
Na noguh jim gužve ljudskih žila,
Da jim hitre noge neposrću
I neklize, kad se stranom vrću
Po kamenju, kano dusi hudi:
Nisu zvieri, a nisu ni ljudi!
Kad se komu gužva izprekida,
On pred družbom šuti, tih od stida,
Pak uhvati jednoga čovjeka,
I sve gore stane cvio i jeka.
Kad ga gnjavi, izvuče mu žile:
Nisu l' ovo vrhzemàljske sile?
Iz nogu se gužva ponapravi,
Stuhać srnu, gdje se kolo slavi!
Pa se hvata u vrzino kolo
Svejednako biesno i oholo,
Po kamenju hvata biele vile,
Gdje su žive mlade, liepe, mile,

Po planinah velikih smještene,
U haljine tanke — obučene,
Tako ljubke, dragostne i biele,
Da jih ljudi tek vidjeti žele.
Dugačke jim bujne kose plave
Niz ledja i prsa savrh glave,
Razpuštene, razpletene, rone,
Kano da su kitice svione.
Nečine zla živoj duši one,
Dok jih žalci od radosti gone;
No se one, kano srde, jede,
Kad jih ljudi nesviestni uvriede,
Nagazivši na kolo njihovo, —
Nije l' isto medju ljudi ovo? —
Il' uveče, il' drugčije kako,
Kako jih tko živ uvriedi tako:
Nakaze ga različno, nemilo,
Što je pao u vilinsko krilo!
Ustriele ga u ruku, u nogu.
Zaludu se, jadan, moli bogu!
Ustriele ga i u obje noge
I u ruke — tako su ti stroge! —
I u srdce sgode ove djeve,
Da duh smjesta svabi ptice-ševe,
Razbije se na kule, na vile;
Jer su vile tako odredile!
Vjerujte mi; jer sam i ja bio,
U kolu se naokolo vio:
Bilo milo, ili pak nemilo,
Ovo bilo, a ono se svilo!
Ljudi, ,vješti, činmi zašarati,
Da se na vir stara voda vrati,'

Što gledaju velje cjevočnike,
Pak u zviezdah traže slave, dike, —
Svi bijahu na vrzinu kolu,
Mogu reći ovu rieč oholu,
Da su oni mnogo proučili,
A još nisu vile uvriedili!
  Kad po noći vrag ‚na metli jaši,‘
Onda djaci, svi grabancijaši,
Sa djavoli i vilami sbore,
A u kolu navrh zelen-gore.
Svi, uzevši kabanice svoje,
Najprije se medju sobom broje,
Opruživši dugačke štapove,
Kano da se sa sjenkami love.
Kad u vrieme oluje i tuče
Grom svud grmi, a oblak se vuče,
Posred neba oni hitro vode
Grozne sile od biesne prirode.
A kakvi su jadni, izdrpani,
Kano da su kroz trnje prognani!
  Vjerujte mi, živa je istina,
Ima njegdje visoka planina;
Jer to kažu svi Grabancijaši,
Da vrag noću sa vilami jaši,
Kud se vrte biesno i oholo,
Pa se deru: Ej, vrzino kolo!

Prikazanje prvo.

Starinska soba hrvatska u kući imućna gradjanina.

Izhod I. Smolko. Vuksan.

Vuks. Dobro jutro, susjede moj mili!
Smol. Blago tomu, komu biti može,
Da mu sreća zemska krila krili;
No si meni zlu kob dao, bože!
Ah! meni je svaka zora mrka,
Svaka večer čemerna i grka.
Vuks. Što je tebi, dragi moj susjede?
Smol. Ah! što nisi čuo moje biede?
Dva su dana, žena mi se mila
O zavrtnu krušku objesila.
Vuks. To su istom prvi glasi meni;
Jer do danas na sajmu ja bijah
Pod Okićem, gdje je grad srušéni,
Trg trgujuć, dobitku se smijah.
A, tek dodjoh, odmah podjoh amo,
Da te vidim, da rieč provodamo.
Smol. Istina je, ah, istina živa,
Koja meni rani grob odkriva!
Vuks. Zašto?.. Jelte, što si sad udovac?..
Oh! kako je tebi osvanulo;
Sad si kano prije lova lovac,
Bacio si kućno drvo trulo!
Pa što ćeš se, brate, žalostiti?
Smol. Još naumih u nesrećnoj glavi
U žalosti danas provoditi,
A sjutra ću dat' sve zaboravi
I popiti bocu trusovine,
U kojoj su bilja od planine;

E sam čuo, pričica je davna,
Da je ovo voda zaboravna!
Tko se vodom umije po licu
I napije tako, kako valja,
Proći će mu svaka žalost dalja,
Zaboravit' svoju porodicu,
Svoja će mu vjera omrznuti!
Pod pazuhom nosim bocu, — šuti!
Vuks. Najbolje je tako! Tri su dana
Od žalosti, plačem oplakana,
Sasvim dosta za poštena muža,
Kano djevi nakit jedna ruža.
Smol. Tako mišljah i ja.
Vuks. A molim te, željan čarolija,
Moj susjede, ljubav mi učini,
Bar mi jednu grančicu odkini
Od te kruške, daj odreži! —
Smol. Ah! slobodno uzmi cielo drvo,
Izkopaj ga i s korienom sveži,
Da me prodje to prokletstvo prvo,
Ako hoćeš, možeš ga sažeći!
Vuks. Bog sačuvaj, da ja drvo spalim;
Grjehota bi bila smrtna! reći:
Tim se drvom hoću ja da hvalim,
Kad je takve čudotvorne sile,
Da privuče tielo žene mile! . .
Tek ću jednu mladicu snimiti
I na vrtu svojem priciepiti . .
Može biti, da ću sreću stići,
Te će meni takva kruška nići!
Smol. Jaoj biedan, sreće li sam jadne!
Na što tužna moja sreća spadne?

Vuks. Zlo se tebi okrenu na dobro!..
Imaš kuću, tjeraš poso, pobro,
Imaš rukû, koje za te rade,
Dan ti svaki nosi nove nade,
Ako neće blago teći riekom,
Kapati će opet gustim tiekom,
Redom će se napunjati kesa;
Ta nebahnu zviezde na nebesa!
Po kutih se kava piti neće,
Ni svione derati odjeće,
Pa ćeš za sto, zadovoljan, sjesti,
Te polako viljuškami jesti,
Marljivo ćeš svagda poslovati
I u kući, miran, živovati
I ovako sasvim srećan biti!
O! da sam ja tvoju krušku znao,
Da se ona tom krepošću kiti,
Da joj je tu višnji silu dao,
Grančicu bih bio priciepio
I u vrtu svojem odgojio:
Deseta je godina izbila,
Može biti, sad bi već rodila!
(Grabancijaš spolja kuca na vratih.)
Smol. Tko si božji, čovjek, ili vila?

Izhod II. Grabancijaš i prvašnji.

Grab. Poštovani, dobar dan! majstori!
Smol. Bog daj dobar! mlad moj gospodine
Bez zamjere! tko si? nu govori!
Grab. Djak sam, te ja čitah knjižurine,
Svršio sam visoke nauke,
Pa sad idem po svietu od muke,

Da naučim gdje, šta neumijem,
A, što znadem, jasno da razvijem.
Vuks. (prema Smolku).
Baš nam dobro na zabavu dodje,
Da nam dugo vrieme brzo prodje;
Jer, kad bi što zaista on znao,
Odjeven bi bolje on hodao!
(Prema Grabanc.)
Drago nam je, netreba nam kriti;
Jer tek sreća na takva namjeri,
Što se vjeri naprednoj zavjeri:
Možemo se čemu naučiti!
Grab. Tako, tako! Ele sve pomalo!
Svega nebi niti nebo znalo!
Smol. To je bolje! Ako nam kažete
Jasne znake od umjenja svoga,
Te nam oči i uši osjete,
Da imade u vas dar od boga,
I da niste zaludu gutali
Prah po školi, kano konj u štali:
Nove ću vam crevlje udieliti;
Jer ja takvim želim svedj pomoći,
Što naukom rade naknaditi,
Te se trse po danu i noći,
Da namjeste, što neda priroda,
Zavist sreće i prostota roda.
Vuks. A ja ću vam vaš plašt podstaviti,
K tomu ‚kučmu' kapu pokloniti.
Grab. Hvala, meštri! Ali može biti,
Pitate me, da vam kažem pravo,
Te ću jade stare ja odkriti,
Pa će koji reći: Luda glavo!
O prošlosti, gdje su časi moji? —

Korist moga nauka nestoji
Samo u tom, da sebi pomažem;
Jer, što smislim i pred svietom kažem,
Svietu treba da je od koristi;
I nauci, kano da su isti,
Svi jednako treba da smjeraju,
Da oda zla sav sviet odvraćaju,
Da ga riečmi pute na put pravi,
Da se tako prikladno prepravi
Na potonje dane budućnosti
I utvrdi u stalnoj kreposti.
Najmanje se za se mi skrbimo;
Naukom se za sav sviet borimo.
Tek će onda čuti domovina,
Da je nauk život i istina,
Kad porodi revnih učitelja,
Kojim je sam nauk jedna želja..
Ako bih ja zato preko volje
Komu reko što i učinio,
Prostite mi; jer je od nevolje
Ovo svagda moj običaj bio!
Jer sam dužan istinu odkriti
I bližnjega k dobru obratiti:
Višnji majstor tako zapovieda,
Koji s neba amo dolje gleda!
Vuks. Nema ništa! Sbor ti bio dika!
Istina je krepost svedj velika.
Grab. To je veća, kad se odrešito
Što godj kaže, sasvim istinito.
Smol. Sa istinom svojom, gospodine,
Sad nećete baš daleko doći;
Sviet nečuje glasa od istine,

Ni netraži u istine moći,
Pače toga, što istinu sbori,
Sav sviet bježi, hoće da potvori...
Još kod manjih ima gdje objeda,
Gdje večeru; no, — tko zapovieda,
Taj joj niti pod krov doći neda;
Kod povećih nema nigdje mjesta,
Ka' ni tudja u kući nevjesta..
I ako se kako k njim dovuče,
Vjerujte mi, svak ju tako tuče,
Te će težko i dronjak iznieti!
Prosti, otče, sinu, duše sveti!
Što se njekih nas, Hrvata, tiče,
Što se starim imenom još diče,
Mi istinu pazimo, cienimo;
Ali — u grob skupa š njom gvirimo!
Grab. O, žalosti crne, iznenada!
Ta komu će sviet još vjerovati,
Ako neće istini — od jada?
Smol. Gospodine! I medju Hrvati,
Kano da su i dušom propali,
Ovo valja: Tko sladko govori —
Pripovieda mastno i sve hvali,
Što se komu dopada, a kori,
Što po volji gospodaru nije,
Sa psi laje, a sa vuci vije,
Te po vjetru kreće opaklije,
Tako igra, kako mu tko sviri,
I s medvjedi, samo da se širi:
To je čovjek od ovoga svieta,
Pravedan je, glasa čista i sveta,
Istinski je svagdje on dočekan...

Grab. Jaoj meni! Tako li daleko
Od istine ode taj sviet mekan?
Smol. Vjere, tako daleko! Ja reko',
Pače dalje, nego bi mislio..
Odkako se naš kralj prestavio,
Kralj Matijaš čestita spomena,
Istina je mrtva, sahranjena,
U Ugarskoj, a kod nas na domu
Izza toga za deset godina, —
Bog zna, tko je pravi krivac tomu? —
U Hrvatskoj obólje istina
Od sušice, te je svedj ginula,
Dok naskoro nije preminula:
Još neprodje ni petnaest ljeta,
Te je kano sa svieta oteta...
Njeki sude, da je tek usnula;..
Ali — drugi slove još mudrije,
Da istina preminula nije;
Njegdje su se na nju namjerili
Pravdoznanci, koji tanko pletu,
Te joj obje oči izvadili,
Kano da su svršili osvetu,
Da nevidi više, što je pravo,
Ili krivo, bono, ili zdravo:
I sestru joj pograbe, Pravicu,
Pak osliepe ovu siroticu.
Svezaše joj obje bistre oči,
Te ni ona istine nevidi.
Tim se ovdje sve zlo prouzroči,
Što se pravda od istine stidi.
I zato se sve položi tako,
Te zaista nije više znati,

Što je pravo, što li je opako!
Vuks. Znaš li i ti oči izkapati?
Možda, i ti da si mudričina,
Kakvih ima silna sad množina,
Reci smjesta, gospodine djače!
Grab. Ako jedan, dva li, moj prijače,
Ili ima njekoliko ljudi,
Svih angjela bog još neodpudi!
Zato nisu svi još nevaljali,
Samo da ti kažem primjer mali:
Tri su dana tek sad izminula,
Da je glavom nesrećna krenula
Smolkovica, žena vriedna, mila,
O vrtnu se krušku objesila,
Nemožemo zato odlučiti,
Da će se i vaša objesiti.
Vuks. (za se).
A zašto sam, jadan! naumio
Ovom kruškom vrt svoj uresiti?
Smol. (prepadne se, te Vuksanu reče).
Hej, susjede, ču li tanak cvio?
Taj u sebi ima sama vraga;
Nitko nezna do moje družine,
Da tom smrću moja žena draga
Pred tri dana na kruški pogine!
(Prema Grabancijašu žestoko.)
Odakle vi znate
To o mojoj ženi?
Da mi poviedate,
Djače moj ljubljeni!
Grab. Ja iz zviezda i računa svoji',
Što u zemlji i na nebu stoji,

Sve saznati mogu
P o z n a n j u i b o g u.

V u k s. Jeli samo, što je prošlo, bilo,
Ili što će biti, još buduće?
Sve je meni drago i premilo,
Te ja želim čuti — vrlo vruće.

G r a b. Obadvoje, sve pomalo;
Svega nebi nebo znalo!

V u k s. (prema Šmolku).
Hoćemo ga rešetati,
Od prošlosti što pitati;
Ako može to sgoditi,
To ćemo se uvjeriti,
Da zna ono, što će biti...

(Prema Grab.)
Bi li znao, djače domišljati,
Od prošlosti moje kazivati?

G r a b. (pogleda u nebo, broji na prste, pa reče):
Jednoga ste sin vi opančara,
Što vas često nemilo izkara.
Vi imaste volju u mladosti,
Prisvajati tudje, bog vam prosti!
Pa ste s toga često i šibani;
Krasti, bome nikad nije šala,
Jedva ste se spasli od vješala,
Da vas nisu izjeli gavrani!..
Potom ste se krznarstva latili,
Te kožuhe svakojake šili:
Nabavljaste liepu imovinu,
Pa ste stekli i novaca silu
Po načinu tvrdu i nemilu,
Svaki treći novčić na krivinu!

Sad vas ljudi poštuju i ciene
Za velike novce, nabavljene.
Gdje je sila, znate zavezati
Sve jezike zlatnimi dukati,
Te vam sudci gledaju kroz prste
Na obilne od dukata vršte.
Oguliti brata i bez truda,
Da se steče cigla jedna škuda,
Da u zeljnoj možete komori
Ukopati dukat pod podsjekom:
Vaša saviest nikad vas nemori.
To mi sbori višnji duh izriekom!
Vuks. (za se). Eda li mu duh pakleni
Sam kazuje to o meni?
Grab. Hej, nije li to istina?
Vuks. Tako, tako! Svako malo vara.
Smol. Ej, nema ga ni do Varašdina,
Moj susjede, boljega slikara,
Da vas ljepše, sgodnije našara!
Vuks. Mnogo laže, mnogo.
Smol. Ništa, ili malo;
Samo sbori strogo!
(Za se.) Volje mi je ponestalo:
Ja ga neću ništa ni pitati,
Da me groza istine neshvati;
Kosa bi se meni naježila,
Da me naćne malo tek u šali!
(prema Grab.)
Pošto znate, da se žena mila
O zavrtnu krušku objesila,
Biste li što o njoj reći znali?
Grab. Ja o mrtvih dobro, ili ništa;

Mrtve duše nespadaju amo!
One idu pred viša sudišta —
(za se)
Da ju mogu zagrliti samo,
Poljubiti, jednom obuzeti!
Svaka dobra ženo,
Blago nebrojeno!
Smol. (plaši se na te rieči).
No, što ondje u zapećku čuči,
Nemilice kriešti, ili buči?
Jaoj, jaoj, prosti, duše sveti!
Daj mi milost blagoslova!
Jeli kobac, ili sova?
Grab. Duh ti njezin prieti.
Ču li naša slova?
(Od čuda nečuju ništa.)
Duh njezin (nevidovan. Glas joj se čuje).
Živ da si mi, moj Grabancijašu,
Za istinu, dragi Matijašu,
Koju sboriš u tom krugu,
Oblakšavaš moju tugu!
(Gradjani nerazumiju.)
Grab. (govori dalje).
No ću žive zato bolje bosti..
Baš da rečem.. vi ste u mladosti..
Smol. Dobar, srećan bio.
Grab. A u župnoj crkvi, što bi krio!
Smol. Bogu s' moljah, slušah propoviedi.
Grab. Jednu punu skrinjicu u biedi.
Smol. K župniku sam ja odnio.
Grab. Ukrao i opremio.
(Dok Grabancijaš govori, Smolko ljuto kašlje i hrače, da ga zagluši.)

Na Klanjcu ste na sajmu kožaru
Stotinicu-banku jednu staru.
Smol. (presieče ga). Sićanimi novci izmienio.
Grab. A drugomu torbicu novčanu . .
Smol. Sasvim vjerno k sebi pohranio.
Grab. Odrezali, odnieli po danu.
Smol. Vidio sam kradljivce, zlikovce,
Koji su mu odnieli te novce,
A ja istom tada dodjoh tamo . .
Sad je dosta! Da ste vi učeni,
Mi smo sasvim u vas upućeni!
Vuks. Bome dosta, da se upoznamo!
(sam za se.)
Sad ću Smolka poznati, susjeda,
Kano da smo od jedne mi žene,
Baš par braće prave i rodjene,
Samo da me jedanput pogleda!
Smol. Nebismo li malo uživali?
Podnevni su pietli zapojali
Već oddavna! Eto jutra stara,
Kad se doba za jelo odtvara!
Grab. Ja mario nebi'
Jesti po potrebi;
Još od sinoć snujem,
Težke misli kujem,
Pa je moja trbušina
Uz mišljenje opustjela;
Sve su misli tek taština
Bez napitka i bez jela:
Svak živ želi jesti, piti!
Smol. Odmah ću vam ja služiti . .
Jedno malo razpužnjenca-sira —

Hrvatskoga, a k njemu češnjaka,
K tomu dobra stara vina jaka:
K svemu ručků ljubavi i mira,
Pak u slozi, braćo, uživajte...
No, dok dodjem, prije posjedajte!

Izhod III. Vuksan. Grabancijaš.

V u k s. E, sjednimo, dok Smolko prispije..
Bome znate, gospodine djače,
Sve znanosti i sve čarolije!
G r a b. Zašto mnite, moj prijače?
V u k s. Jer vi znate sasvim do droždina,
Kano bačvu nalivena vina,
Izmjeriti srdce u čovjeka.
G r a b. Nije moje; to je sve od vieka.
To sve čini mudroznanje
I istinsko kazivanje,
Koje se iz knjiga crpe,
Kano voda iz izvora.
To je smiso razgovora,
Da nauci mnogo trpe,
Kad istina nije živa,
Što se znanjem zadobiva,
Ili kad je sva istina
Zločinstvo i opačina.
Ja sam mnogo proučio,
Svake knjige svaki dio,
Znam izreku svaku staru,
Znam mjeriti po šestaru,
Znam i one ludorije,
Što pjesničtvo staro krije;
Tumačiti, šala mi je,
Svaku tvrdnju bogoslovnu,

Odtvorenu, ili skrovnu.
Pa na svietu majstorije,
Ni pravničke laži nije,
Koje nebih izvodio,
Te bi svatko baš mislio,
Da sam brat ja devetoga brata,
Pa baš bilo *de lège ferenda!*
A nemarim ni *de lege lata!*
I na ona liječnička *horrenda*
Bjeh ja pogled svojski upravio.
Sve proučih to pripadom,
Pa bih svašto razumio,
Pitajuć se blagom nadom:
Visoki bi svi klobuci
Okitili moju glavu,
Da je pravda, da nauci
Jednom steku cienu pravu.
Jošt se misli, ‚bez sveučilišta
Nema znanja: čovjèk nezna ništa!‘

Vuks. To je mnogo! To ste vi inače
Nastojali, gospodine djače,
No sad rade mnogi učenici,
Samo deru obuću, odjeću,
Ohole se, šepire i šeću,
Malo sjede u učionici.
A, kad svrše, onda se ponose,
Razdjeljuju kovrčaste kose,
Kano da su naučničku diku
Pozobali, — *Horvatsku kroniku.*

Grab. Nije dobro! .. To sve čini,
Te se takvoj omladini
Zlatno vrieme od mladosti

Razprosipa s razsipnosti.
Ni za što se često bune,
Mnogo praha, ništa vune!
Mnogo viču, mnogo bleje:
Dobit jim je sasvim mala
Od naukâ preostala.
A to vrieme zlatno — gdje je?
Pa je tako i napredak
U toj zemlji sasvim riedak.
Vuks. Pa su k tomu nepokorni,
Svoje glave, tvrdokorni,
Neslušaju zapoviesti,
Koje vele učitelji,
A nalažu roditelji.
Grab. Kamo će nas to dovesti?
Ta čemu se domovina
Od ovakvih može sina,
Kakvoj sreći, obnadati?
Istina je, da se mnogo,
Što je ludo, vrlo strogo
Po naucih tare, mlati!
Vuks. Kad sam bio djetić u majstora,
Te na Djačkom trgu prolazio,
Takvu viku često čuh s prozorâ,
Te je sav grad vreo i grmio.
S prva mišljah, to je svadja jaka,
Pa rieč po rieč, doći će do šaka!
A opet jih, šta mislio nebi',
Složne vidjeh — već bliže u podne,
Sve zajedno duhove slobodne,
Gdje se svaki putem žuri k sebi!
Grab. Valja da su ratovali!

Vuks. Tako, tako, sve u šali!
Može biti, kano mali
Da su vrabci u jeseni,
Kad cvrkuću po živici...
A — sad? Sad su načećeni
Po Harmici i Ilici.
Tko zna, gdje ne? I medju Grabami,
Kan' u gluho doba dusi sami.

Izhod IV. Smolko i prvašnji.

Smol. Doručak je ovo naš, hej djače,
Gospodine, molim, nu uzmite!
Kano da ste doma, ne inače!
A vi dajte malo pomozite,
Moj susjede, domaća mi glavo!...
(Prema Grab.)
Kakvo vam je, djače, ime pravo?
Grab. Matijaš je krstno ime meni.
Smol. Matijašu, dakle! gospodine..
O! Matijaš, njekad kralj slavljeni
Od ugarske ciele domovine,
Kralj veliki i vitez bijaše
I pravedan za pravice naše!..
Nu, susjede! nebiste li htjeli
Jedno malo poseći po sdjeli?
Vuks. Hvala, brate! nemam kad zacielo,
Pa sam tako pio već kod kuće
Ono pilo, ili ono jelo
Medno, mliečno, pretilo i vruće,
Koje zovu sad ‚šljivovu juhu‘.
Grab. To se zove i kava drugčije,
Ista baka tek u drugom ruhu!
Ali sad vam prava volja nije,

Da ju pravim imenom krstite.
  Vuks. Gospodine! Hej, kava je kava!
Ali — ovo, što sad vi vidite,
Nije ništa, nije kava prava!
  Grab. Kako to, što misli vaša glava?
  Vuks. Odkako je kava poskupjela,
Premogućе njekakve tvrdice
Izmisliše mudre doskočice,
Svakojake načine od jela.
Sprže čička, a drugi kestena
I krompira, što sam njegdje čuo,
I zemaljski njekakav menduo
I mrlin i sira, razdrobljena ..
To sve svare, kano kakvu kavu,
Pa varaju sebe, ludu glavu,
Pa i kesu, da je jaka kava,
Dobra — ova kaljuža nezdrava.
Živim bi se bogom ća kumili,
Da još nikad bolje nisu pili.
A to čine oni čaratani,
Što se rode u m a r č a n o j svieći.
To su oni ljudi previjani,
Koji svagda žive u nesreći;
E nemaju posla postojana:
Smucaju se od dana do dana,
Te kojegdje ljude zabavljaju,
Mame novce, pa jih i varaju,
Izmišljaju takve majstorije,
Sbijajući svake ludorije.
No jim novci nisu probitačni;
Što se steče, odmah i poteče!
To su ljudi oni ubitačni,

Preko kojih, kako priča reče,
Priedje mačka, pogan stvor mrženi,
Prije, nego što su okršteni.
Ali — m o j a nije tako luda!
Pa i druge gradjanke pametne
Znaju ove tečnike bez truda;
Nedaju se u stvari nespretne
Uputiti, no kupuju kavu,
Pa po žućak vuntu, samo pravu!
Tek su u tom skupe žene stare,
Da na jedan žmuo brižno broje
Samo deset zrna; no nemare,
Nepitaju za pilo, kakvo je,
Makar bilo kan' šljivova juha,
Tek da ima prave kave duha!
S m o l. To su ženske i djetinje slasti!
Po takvih će crnih kalaburnja'
Sva Hrvatska baš na ništa spasti;
Kano mutna u ladji savurnja,
Ti oblizci izlizaše snagu,
Pa sve ode u tudjinstvo, k vragu..
Ništa snage, ništa mozga nema,
Sva Hrvatska u mrtvilu driema.
Ni vrlina u oblapornici'
Nije slika staroj našoj dici.
I živ mozag njegdje obljutavi
U oholoj paučljivoj glavi;
Nema više traga staroj slavi!
Hej, to njekad bijaše drugčije,
Kad u kneza Vragovića nije
Svu godinu više potrošeno,
Nego četvrt kave, a sladora

Po četvrti, — o, doba blaženo! —
Kad je biela svietu sjala zora.
Ali — zato bibera i meda
I staroga vina i bez mjere
Prodje tako lako bez pogledá
I bez težlje, sve od dobre vjere,
Pa bijahu onda ljudi čili,
Skorni, jaki, čitavi i zdravi,
A obraza rumenih i mili',
Pak, odvažni, kano ljuti lavi,
Priznavahu po volji kraljeve,
A sad nose nesnosne šuljeve;
Bolujući i od glavobolje,
Nesvjestice, prilikuju smrti,
Ili hode, u štape uprti,
Mjesto gore, svedj gledaju dolje,
Neprkose živoj duši više!
Može biti, jadni osjetiše,
U bonu je tielu bona duša!
Jer, odkako jutrom srču kavu,
Na postelji griju trudnu glavu,
Nitko više sreće neokuša.
Svi imaju i želudce slabe,
Nepodnose ni postnoga jela:
To su, brate, novovjeka djela,
Svi gledaju, kano pržibabe . .
Pravo je! O! da bi vunta kave
Po dvadeset bila stotinjaka!
Može biti, da bi vrieme slave
I hrvatskih njegdašnjih junaka
Još uzkrslo u novu životu,
Donielo nam predjašnju milotu,

Pa nam potom uza snagu tiela
Povratilo stara srdca ciela . . .
Nuder, dajte, uzmite, susjede!
V u k s. Vaše rieči ljubavi još vriede;
Hvala liepa! Sad mi valja ići,
Paštiti se kući; jer djetići
Već čekaju, da jim što prikrojim
Dugokrakim tim orudjem svojim (vadi nožice),
Da nebudem š njimi dangubio . . .
S bogom! želim, dobar tek vam bio!
S m o l. Hvala, molim, da nezamjerite! . .

Izhod V. Smolko. Grabancijaš.

S m o l. Matijašu, nu više uzmite,
Pa jedite, dragi gospodine!
G r a b. Sir je ovo dobar od istine,
Pa i tečan, da nemože bolji.
S m o l. Vjerujem to! Takav iz Laščine
Svaki drugi danak nosi meni
Jedna baka — baš po mojoj volji . .
Zalijte ga, na! ovom starinom!
G r a b. (pije). Ta ovim bi Olympo bezcjeni
Napojio bome — dobrim vinom!
S m o l. Dan je svaki; moj doručak ovo,
Ljubim staro, a mrzim na novo . .
Da želudac ima što kuhati,
Nješto tvrdo treba da se smlati.
A, da bolje kuha sve jestvine,
Pridam jedan pehar te začine,
Netužim se nikad na težine,
Glavobolju, ili na šuljeve,
Ili na griz, ili na grčeve.

Grab. Istina se svakom kletvom kune:
Što mi ljepše želudac mazimo,
To ga većma mučimo, slabimo,
Pa nam veće on podtiče bune . . .
Smol. Pjevate li pjesme velike i male,
Koje se po svietu i kude i hvale?
Grab. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je;
Jer sviet lude stvari rado pripoznaje.
Smol. Znate mudrolije i svašto inače,
A skladati pjesme vi neznate, djače?!
Grab. Svaštoznanac jesam; nisam sveznalica!
Mogu pogadjati — i dušu iz lica.
Smol. Što mislite, koliko godina
Nosi glava ovakvih sjedina? (Uhvati se za kosu.)
Grab. Mislim, da je petdeseta;
No, vječna su ljudska ljeta!
Smol. Oho! već je šestdeset i peta
Navrh moje siede glave sjela:
Zato mi je glava tako biela;
Ali opet stari moji udi
Za ovoga tegotnoga vieka
Netrebahu još nikakva lieka,
Osim kad su djaci, dusi hudi,
Kod Žavera izliemali mene,
Kraj crkvice one proslavljene.
Grab. Zašto su vas izbili ovako?
Smol. Izbiše me djaci tako jako,
Te sam mnio, dragi gospodine,
Da se svaka moja kost prekine!
A ni za što, upravo za ništa
Navališe na me kraj crkvišta. . .
Grab. Pričajte mi; rad sam čuti rieč istine!

S m o l. Uoči Ivanja idnć iz Bistrice,
Prinapih se malo pri svetom Šimunu:
Do kapi izpraznih koju čašu punu, —
Već u mraku idnć, dodjoh do crkvice
Pri svetom Žaveru, gdje su vodenice;
Al' kad me je vino jako premorilo
I kod donjih vrata oba tle bacilo
Više kobne jedne stare kovačnice!
Kod velikih vrata pod grabarje legoh,
Te umorne ude po zemlji protegoh:
U san se zavezoh. Težka moja glava
Klima, klima; driema više, nego spava...
Lievim okom gledah, a zaklopih desno,
Uoči Ivanja vidjeh kolo biesno:
Gdje se penju one povisoke gore,
Naguliše trešnje i brezove lile,
Metnuše u prociep, kad se smrklo, — vile,
Pa velike kite plamenito gore,
Izniešе jih tamo na onu brdinu,
Igraju se, vidjeh, a sve opet minu!
Samo sjenke lete, modar plamen skače,
Za nebeske svezan visoke palače.
Kumovska mi slama; — jer vedro bijaše, —
Tik pred lievim okom sjajno trepetaše.
Trom u glavi bijah; no misliti moga',
Osjetih se tako velikoga boga!
Sjutra će na nebu po tri puta stati
Sunašce od straha, pričaju Hrvati.
Kako beru cvieće, vidjeh djeve veće,
I djevojku krasnu, gdje vienac upleće,
Pred kućom ga svojom povrh strehe meće.
I čuh pjesmu tanku: Oh, Ivanjsko cvieće!

Ivan ti ga bere, pa majci u krilo
Baca liepo cvieće, mirisno i milo;
Majka s krila na tle pomeće proljeće...
To bijaše sanak, klapnja, prividjenje!
U tren jedan bacih sujetno mišljenje,
Te pogledah gore na slamu kumovsku,
Smetnuh cvjetaricu, djevojku Petrovsku.
U tom snu na javi, — malo se osviesti', —
Nagrnuše na me silne pripoviesti.
Razmatrajuć zviezde, vidjeh, gdje vrag leti,
Š njim utvare, ale, noćnice, aveti;
Kum ukrade kumu liepo breme slame.
Kako ga ponese, turiv ga na rame,
Prosipajuć slamu, putem ju ostavi:
Bog za spomen tako na nebu napravi...
Mali vjetar pirnu povrh moga čela,
U jasiku dirnu, te je zatreptjela.
Grančice i lišće mlado jednoliko
Skladnoglasnu, složnu pjesmu prošaptaše
Za razgovor noćni: Jasiko, jasiko!
Povrh grabra jablan govori i maše.
Jasika je jadna; — pjesmica se pjeva, —
Jer ju prokle njekad božanstvena djeva,
Da nemade roda nikakva od sreće,
Da jednako tako tuži i trepeće.
Sve mi na um silno u toj borbi pade,
Kano mačak crni, veliki na lice.
Prividjajuć svašto, savih trepavice;
No se za tren oka podli san odkrade!
Kako vjetar pirnu u glavu nemirnu,
U jablane tanke i jasike dirnu,
Izsred kovačnice malj po gvoždju svirnu:

U gluho se doba probudih iza sna.
Jače pirka vjetar, a svjećica jasna
Prema meni sjaje i plaho svjetluca.
Sova zacuvika, bauk ružno buca.
Za tili se časak opet sve umiri;
Samo svieća svietli, a tih vjetar piri.
Prenem se, pa čujem na dohvatu sebi,
Pod onim velikim i zidanim piljem —
Njetko kopa brzo sa cielim nasiljem,
Kano da je djelo u priekoj potrebi.
Ja uzdignem glavu i opazim tade,
Gdje tri stvora vjerno motikami rade.
I odmah mi tada miso na um pade,
Da kopaju novce.. Ja se smjesta dignem,
Otrem oči brzo, te na nje namignem.
Piljim tamo u nje, kano štrk u jaje;
No zaludu pogled, kad jih nepoznaje!
Sad stanem blejati, vijati, rikati,
Da jih tim poplašim, da jih strah odvrati;
No — i oni odmah opaziše mene,
Pa se trkom k meni sva trojica krene.
Okrenu motike, počnu me mlatiti,
Kano da su na me sbog čega ljutiti.
Poplaše me strašno, jedva i pobjegoh!
Prisegom se tada u duši prisegoh,
Da ja neću više plašiti nikoga:
Tako mi crkvice Žavera svetoga!

G r a b. (digne desnicu).

Nedirajte u duhove, ljudi,
U poslove noćne i strahoće!
A što vaša mudrost misli, sudi,
Jesu li što oni izkopali?

Čovjek može, ako duh tek hoće!
Čovjek, sbiljan, a duh se tek šali.
Smol. Istina je! Ja vas razumijem;
No vam reći pravo neumijem,
Mogoše li oni što godj naći?
Tri nedjelje nemogoh izaći
Iz postelje, prikovan, nikamo.
Mišljah misli o duhovih samo!
Uštap, što je one noći sjao,
Na oči je meni svedj skakao;
No naskoro k sebi opet dodjoh!
Smrdjaše mi četvrt godinice,
Tamo poći, do one crkvice.
Ali potom ja onamo podjoh.
Ondje vidjeh znak — i trag od jame,
Naokolo sve biljege same.
Ona jama bijaše tolika,
Da uzmogne posuda velika,
Kolik lonac, unutra ležati.
Grab. Možete li vi to vjerovati?
Smol. Kako nebih?.. O! koliko ji' je,
Što su u ris, tražeći, hodali,
Našli blago, bogati postali!
Istina je; izmišljeno nije.
Grab. Želeći ga, mnogi obolješe,
Tražeći ga, — i obogatješe!
Da se mogu novci izkopati,
To još mogu malo vjerovati:
Tako, kad se tko na nje namjeri,
Nadje novce, blažen u toj vjeri,
Ili gdje godj pod kakvim godj drvom,
Piljem, kruškom, uglom, — srećom prvom!

A onaj bi bio poludio,
Koji bi jih bio zakopao,
Pa i drugi, što bi jih iskao,
Kad bezbjedan nebi, jadan! bio,
Da će naći punanih lonaca.
Ali — da je od vraga u risu
Tko godj ikad dobio novaca,
Vjerovati ovo — ja nemogu;
Vjere nije, gdje istine nisu!
Jer to nije po znanju, ni bogu.
Smol. Vjerujte mi, gospodine djače!
Istina je, kad nije inače;
Sam poznavah trojicu jadnika,
Kojim briga naraste tolika,
Da su s toga gorke lili suze,
A kosa jim sa glave opuze.
Grab. Čuo sam i ja takvih pričica
Vrlo mnogo od starih babica.
Ako vam je volja poslušati,
Odmah ću vam jednu kazivati!
Smol. Dajte, rado slušam vaše rieči;
Svaka meni udno srdca ječi!
Grab. Baba Manda znade, gdje je zakopato
Nebrojeno blago, srebro, ili zlato,
Da su prividjali njeki tu koješta;
O, baba je Manda pametna i vješta!
Ona misli, novci gdje su zakopani,
Osobito, gdje jih imade množina,
E jih straže dusi noćni, izabrani.
Načini se ciela oko njih zidina,
Nemogu se lasno niti izkopati;
Dusi čine stražu i zimi i ljeti:

Priča živi o tom, različne aveti
Strahovito plaše; nedaju jih brati.
Gdjekoje još kažu, da krajeve one,
Gdje naslutiš novce bogate, sione,
Prostim brašnom valja uveče posuti,
Pak u jutru odmah onamo letnuti;
Od kakve se može po njem trag sgledati,
Takvu životinju valja tu zaklati,
Pa ćeš onda moći novce izkopati.
Sad ću istom doći na pravo pričanje,
Kako ti je mučno novčano kopanje!
Reći ću vam ono, što mi djed povieda:
Iz prikrajka čovjek jedan tiho gleda,
Kako drugi novce u tle ukopava,
Pa, kad jih zakopa, strese mu se glava,
Kano krešnja vita, kad tko deblo sieče.
Preko mjesta baci vile, — tako reče:
„Čuvajte sad tako do suda božjega,
Osim da bih ja sam po nje dolazio!"
Potom dodje onaj, što gleda kraj njega,
Da izkopa novce; ali se stvorio
U tren sam odnjekle prestrašna oblika
Siloviti pojav golemoga bika!
Na njega navali, već da ga ubode.
On uteče jedva milošću slobode,
Pa dovede bika, potom ga zakolje:
Licem na tom mjestu svrši kobne volje
I novce izkopa onda sam na miru.
Priča kaže, ovdje novci da izviru...
To iz pučke glave, kano trava, niče;
Netrebaju vjere svakojake priče! —
Ali ono —, što ste mi pričali,

Vjerovati nikako nemogu;
Jer se djavo bez napredka šali,
Dok mu nije pušteno po bogu!
Sam po sebi nemože on ništa,
Ni skočiti poprieko ognjišta...
Ako bi bog htio dopustiti,
Da od vraga čovjek novce primi,
Zašto nebi htio obdariti
Umrloga sam, previšnji, njimi? —
Pa, tko dobi novce tim načinom,
Nehvali se takvom stečevinom;
Sam odkrio sebe nikad nebi,
Da se nadje u priekoj potrebi!
Nada tim su kazni presilene:
Uže, voda, lomače ognjene,
Muke tiela i pecanje kože...
Drugi opet kazati nemože;
Tek variti sumnje, dvoumiti!
A varenje, koje sumnja skuha,
Jestvina je neslana i suha;
U tren će ju jedan prevaliti
Zamašitom varjačom istina.
Smol. Makar bila tek budalaština,
Nemogu se vjere oprostiti,
Da se mogu novci zadobiti,
Gdje se vržu djavoli krilati!
Grab. Hoćete li, možete kušati:
Naći ćete, može biti, sreću!
Smol. Ja se nikad toga proći neću;
Tek da mogu naći način pravi,
Kako valja pri tom postupati!
Što će želja i težnja u glavi,

Kad ju neznaš stvorom postizati?
Grab. Ja vam način sav odkriti mogu,
Kako sam ga od izkusna čuo,
Gdje mi ga je u uho guknuo;
No nejamčim po znanju i bogu,
Da su ove stvari istinite.
Smol. Ja vas molim, samo mi kažite!
Zaludu je u sdjeli začina,
Kad u glavi nemade načina!
Načini su ljudski načinjeni,
Izmišljeni, od drugih primljeni,
Po ljudih su dobri i opaki,
U jezgri su gotovo jednaki:
Vaš se s mojim, može biti, slaže!
Grab. Kad mi vaša dobrota sad kaže,
Da vam pričam, kako se kopaju
Po starinskom novci običaju..
To vam neka pamet u zapis zapiše
Iznajprije ovo: jedan, ili više, —
Samo svagda liho, a nikad na tako! —
Nestrašljivih ljudi i hrabrih dakako
Na mladu nedjelju valja da uveče,
Kad sa zviezdom mladjak na nebo izteče,
Na razkršću jednom, gdje se djavli žure,
Oko jedanaeste gluhodobne ure —
Da svuku košulju i skinu svitice:
Vragova su pune gore i litice!
Gdje potoci tutnje i muklo žubore,
Pa se od stisnutih voda — jeke ore,
A mlinovi stari, obrasli, topoću,
Kano da urliču baš noćnici noću,
Pa dubodolinom živa voda skače,

Vihar cvili, — plače kroz tiesne dumače:
Takvi su najbolji za taj poso kuti!
Na istom razkršću jednom palošinom,
Malo namazanom — djavolskom sluzinom,
Okružiti okrug, tri puta zviznuti!
Baš okolo sebe okrug treba da je;
Mjeračinu djavo izvrstno poznaje!
Na to će vrag doći i brzo pitati:
Što hoćete? Treba tad' odgovarati,
Da žudite novce vi od njega steći,
Koje će vam odmah rado on obreći, —
Sasvim jasno sbori, samo malo krešti;
Već su i Hrvati tim vragovom vješti! —
Ali će se s vami pogoditi prije;
Bez pogodbe nisu niti vragolije!
Smijete li hrabro podnieti strašila,
Koja će paklena pošiljati sila,
Da vas do dna duše izpita, izkuša,
Eda li je vaša prema ‚djavlu' duša?
A, kad odvratite, da ćete podnieti
Svaku strahotinju, koja vam godj prieti,
Onda će vas djavo svakako početi
Ognjenimi strašno plašiti primjeri.
Srdčan treba da je, što se vragu vjeri!
Kad sa djavlom hrabro uhvatite vjeru,
Gdje su poredjani poklonici velji,
Od čuda će zjati i svi svetitelji
Pred crkvicom ondje pri svetom Žaveru!
Pa vam neće ništa oni učiniti,
Samo će se bogu za dušu moliti.
To vam neka bude najmanje briženje;
No je strahovito djavolsko strašenje! —

Po ledinah skaču sure orlušine
I još, nevidjene, druge životine.
Vižlad će lajati; u lov će otići
Bjesomučni lovci, gnjeri-nevrenčići,
Crn će dim suknuti; što se većma vije,
Vam misliti valja: ‚to je maštanije,
Djavolja zabava, tek da stignem svrhe!‘
Nići će iz zemlje jele suhovrhe...
Mlinari će doći, gdje je suha jela,
Da uhvate kolo, — tvrda čeljad biela.
A potom će plamen modrikast planuti.
Djavoli će tada iz zemlje bahnuti,
Djavolice š njimi, djevojke i žene,
A za njimi sluge sdepaste i liene
U haljinah modrih, crvenih i sivi'.
Na to će dvorani doći nečastivi, —
Posvinjeni turci, da se nepoznaju,
Ako jim prstenjem noge nezasjaju! —
Nedaju si mira ni braća djavoli;
Izprieka gledaju na one melune,
Kojim ljepše svietle tisućljetne krune:
Mrze i na sebe; tako su oholi! —
Još plemče-djavolče duge skute vuče.
Za njim se djavolčad vragolasto suče.
U kolo se složno tada svi zanjišu:
Djevojke djavole, djavli djavolišu.
Najvećma pecaju oni djavolići,
Koji glasno zvone svimi praporčići.
Sbijaju djavolstvo još i vragolani.
To su vragulini vjerni, izabrani;
No se u najvećoj razbacuju dici
Odprije angjeli, a sad odpadnici.

Doći će s krinkami paklene krabulje,
Š njimi jednooke i grbave hulje.
To će sve cičati, psikati, brblati,
Pogrješpane nadžak-babe i ordulje —
Držkati tebe i jezikom pecati...
Pavle će se, djavle, najviše smijati,
Iz prikrajka na te lukavo zijati.
Ti se samo čudi, gradi ljubka lica!
Kad doleti k tebi koja djavolica,
Odmah pruži ruku djavolici lakoj;
Svagda hini volju pri nevolji svakoj!
Onda će se kolo amo tamo plesti
I u kraju tamnu gore dolje mesti:
Naći će se jedan vještak, kolovodja!
No nemojte boga nikad nazivati;
Jer se vrag sa bogom nikad nepobrati!
Vaš će biti miran djavo-poslovodja,
Pa neće ni oka nikad s vas smetnuti,
Motreć, eda li vas ljudski strah uhvati!
Sve će u trenuće jedno potonuti.
Još ćete tražiti djavolku po tami,
Pa ćete se naći usred polja sami,
Tek ćete pipati djavola-majstora
I slušati glase vražjega govora.
Onda će vam htjeti koljena klecati,
Uzdrmani zubi glasno cokotati;
Nedajte se vragu u najvećem strahu!
Tako meni starci njekad kazivahu.
Onda će po redu druge — do ponoći
Različne utvore, da vas plaše, doći.
Vrag će sbiljan biti, pa vas svedj kušati,
Eda li vas rodi junakinja-mati?

Vaši će se ljudi po strani držati
Kano vaša pratnja, za donjimi vrati.
Oni neka dršću, koliko jim volja,
Gledajući igre sred vražjega polja;
Samo neka šute i mramorkom stoje!
Jer, ako hrvatski reku rieči svoje,
Svi će se vragovi u tren pobuniti,
A vam će te muke sve zaludu biti;
Tko u vragovanju traži kakve sreće,
Taj se neka za čas i sam vražki kreće!
Još će doći crni djavoli-magarci,
Koji će njakati po mraku, i jarci,
Djetca, kano vižlad, i druga derišta,
A za njimi čudne djavolje babice,
Pjevušeći ružne, strašne poskočice.
Vi mislite samo svagda: ‚to je ništa!‘
Onda će svanuti još i zavrćkole —
Trbušate, krupne, prsate, ohole.
Tu ćete vidjeti more, vjedogonje
I užetom jednim povezane konje,
Kako se lupaju kopiti o prsi;
Svaki se užeta oprostiti trsi!
To je viska, vika, lupa, zavijanje,
Kakvo treba da je vražko pokladanje!
Skiću se bez sjena ljudi sjenoviti,
Nose kokoš-glave, te skaču, mahniti.
Onda će skočiti crni pas iz jame,
Pa će vas njušiti, grebsti usred tame.
Onda će se drugo opet utvoriti,
I u crno krme crn pas pretvoriti,
To u crnu mačku, to u crno jare,
To u pticu crnu vračarice stare,
Koja će prhnuti njekud u brdine.

Onda će izaći opet iz pećine —
Vukodlaci, kuge, zmajognjena sila,
Repači, stuhaći i druga strašila.
To će sve vrvjeti, kano mravinjaci.
Onda će se dići vihrovi — oblaci
Od prašine guste, kano stup do neba;
Više će jih biti, nego po tisuće.
Vam će biti ladno, a sad opet vruće!
Kako grnu vrazi put grada Zagreba,
Vi ćete gledati, — kako to izlieću,
Pa natežu duše, te jih na tle meću.
Tu se stvori groblje, mrtvačko sviranje.
Izmole se mrtvi i šuplje lubanje.
Onda se bacaju, kotrškaju kosti,
Guraju se, grle, ljube u ludosti,
Na mjestu se kote, kano gmizad gadna,
Ili štenad ona mršava i jadna.
Nepsujte jim majke; jer će jih se tri sta
Roditi, — još više, no na gori lista! —
Onda će vas zvati na rdjava djela;
Činite se, e je rieč vam oniemjela,
E ste, slušajući, sasvim ogluhnuli,
Kano da jim niste poziva ni čuli!
Još ćete gledati, pa ćete vidjeti,
Kako će sve lišće sa drva sletjeti.
A na to će majstor-djavo tiho reći:
„Vuk, vuk, vuk i crn trn i oštra kupina!“
I svi će djavoli, vrag zna, kud pobjeći,
U mlinove tamo, gdje ima pećinâ.
Još ćete gledati, kako sad gledate,
Zabezeknuvši se, na čete krilate.
No se nesmijete niti pedalj maći,

Ni makac iz r i s a napolje izaći;
Jer bi djavo, mjernik, odmah opazio,
Pa bi vas njekamo, bog zna, kud odnio!
Kad ste već sve strahe probavili klete,
Dodje gluho doba, djavo pred vas stupi,
Opita vas brzo, lienom nogom lupi:
„Koliko novaca imati hoćete?“
A tada vam treba izreći broj jasno;
Ali samo liho, t a k o je opasno!
Djavoli se para vajkada još boje,
Pa i mrze ljuto na sve parne broje.
Pa će vam toliko, koliko ste htjeli,
Zadovoljan djavo odmah odmjeriti,
Što možete potom kući opremiti —
Eto, to je način u tom poslu cieli!

S m o l k o (od čuda kano da se skamenio, osviesti se, te ugrabi rieč).

To je strahovito! Upravo sam tako
I ja čuo ovo samo s tom razlikom,
U jezgri istine sasvim nevelikom:
Tamo može poći baš čeljade svako,
Samo treba da je hrabro, nestrašljivo,
Da u njega srdce čilo kuca živo,
Pak da se smotreno onamo prošulja,
A netreba da se svuče ni košulja.
I svitice mogu ostati vrh kože!
No se i to lasno učiniti može;
Jer su meni sveti svi vaši savjeti...
Ele! razgovorke tanke provodeći,
Milojka je prazna, valja meni reći,
Gospodine djače, vina ću donieti,
Te s milojkom punom ovamo prispjeti!

(Odlazi s milojkom u ruci.)

Izhod VI. Grabancijaš (sam).
(Šećuć se gore dolje.)

Istina je živa, nema opačine,
Ni manjičavosti, ni budalaštine,
U koju se čovjek nebi uputio,
Za volju novaca duše ogriešio..
Taj čovjek razumni, ako i priprosti,
Može opaziti, da su to ludosti,
Da je kriva vjera i lažno uzdanje,
Navraćajuć ljude na djavolisanje;
A opet bi prije zatajao boga,
Nego bi slušao savjet izkusnoga,
Da ovo nemože ni istina biti..
No — ću ja na njega dobrano paziti!
Ako se usudi na te stvari jadne,
Da na ovaj način dobije novaca,
Ja ću ga uvesti u kolo jaraca,
Da mu na um više ta miso nepadne.

Izhod VII. Smolko. Grabancijaš.

Smol. Ovo je još jedna majolika!
I to će nam biti sad do volje..
Nate! pijte, ako vam je kolje!
Grab. Vriedni domaćine, hvala vam velika!
Jedna je čašica meni preko dosta.
Smol. Nuder! Samo malo, što ovdje preosta;
To se u Hrvata kano zlotvor javlja.
Grab. Bilo vam za volju to vašega zdravlja!
(Kucne o čašu, te pijucne.)
Sad vam zahvaljujem na svem podvorenju.
Nezamjerite mi, što duže nemogu
S vami provoditi rieč u tom smotrenju;

Jer mi saviest neda po znanju i bogu,
Pa još imam svašto, pune šake rada:
S bogom, dragi meštru, evo tama pada!
Smol. Zimni danci sasvim malo vriede;
Danak skokom, a noć krokom grede!
Dok se tanak naš razgovor snuje,
Prodje danak, mrak se prikučuje:
S bogom pošli, no! moj gospodine,
Matijašu, .. stupe domovine! ..
Srećno! .. Hvala na govoru dragom!
Ja ću se već pogoditi s vragom.

Viroslov (viče starodrevan napjev).
Čujte, čujte, oj gospodo ... (mila),
Deveta je ura već izbila!
Čuvajte se ognja gluhe noći,
Da se nebi nesreća sgodila!
Kasnije ću opet amo doći!
Da vas čuva i Florijan sveti,
Koji pazi na kuće i klieti,
Mandaljena i sveta Marija,
Da nam Oganj nedodija! —
Čujte, čujte, oj gospodo ... (mila),
Deveta je ura (već) izbila! —
Evo dodjoh, pa već odo'.

Izhod VIII. Smolko (sam).

(Popije nješto vina, prisluškuje glas sa ulice, zabunjen, stane amo tamo hodati, te izprekidano govoriti.)

Mrak se već prikuči,
A viroslov uči!
Sve mi je u glavi;

Sad moj um dokuči
Cieli način pravi —
I one strahoće,
Kad tko u ris hoće...
Ovo je tanani
Mudrac — previjani!..
Nevjeruje toga,
Svedj pominje boga,
Sliedi mudrost strogu
P o znanju i bogu...
I ovaj valja da
Medju one spada,
Kojim je sva vjera
Maštanija sama;
Nevjeruju bogu
Bez jasna primjera,
Osim što šakama
Pograbiti mogu...
No i druge stvari
Po pričanju stari'
Tu bivati mogu,
Što nije po bogu,
Ni po ljudskom znanju,
Već po vragovanju!
Zato se ja nedam
Uputiti u to;
Crno nije žuto!
Od vraga nepredam;
Jer su istiniti —
Ljudi, daroviti,
Sbiljno, ne u šali
Meni kazivali... (Stane, te sluša.)

(Čuje se lupa darde, rog virosovljev, duh Smolkovičin leti u golubinjem obliku, njemu se stane kosa kostriešiti; no on hoda žešće, kano mahnit.)

Zato ću povesti obadva djetića,
Da budu uza me kano dva lavića!
S vragom bi se svaki podrugim ŕvao,
Šakama jačao, u koštac hvatao;
Oni ni neznaju, što je strah strašila,
Boj bi bili s paklom, da je prava sila:
To su složna braća staroga zakona!
Š njimi ću slobodno na razkršća ona
Na mladu nedjelju medju vrage poći
I u gluho doba, to jest u ponoći..
(Zove) Lazo! Rado!

Izhod IX. Smolko. Lazo i Rado, djetići.
(Obadva se odmah odzovu.)

Smol. Hajd'te amo! Čujte rieči moje!
Obojica (spolja). Što je, što je?
Smol. Ja bih nješto s vami govorio;
Ali svaki — neka bi šutio!
Oboj. Kano kamen, ili glavnja drva!
Smol. Kad nedjelja mlada dodje prva,
Novce ćemo zajedno tražiti!
Lazo. Gdje? (Rado mu prekrši rieč.) Od koga?
Smol. Ta od vraga, ne od boga!
Grab. (straga iz kuta viri, sluša, te za se reče).
I nadah se, da će tako biti!
Lazo. Jesi li mu pozajmio?
Smol. Nisam! Neka nam da duh nemio!
Rado. Ta ima li još u njega blaga?
Lazo. Ej, budalo! Podrumi su puni
Bielih škuda u crnoga vraga.

Zato idu k njemu bogatuni.
R a d o. Ali ništa nedovode,
I u vraga ako hode!
L a z o. Ali mu naznače, gdje jim novci stoje,
Gdje su zakopali oni novce svoje.
R a d o. Može biti u crnoga vraga!
S m o l. E, dakle vidite, e imade blaga!
R a d o. Valja! Na taj način imade tisuće
I pod zemljom ciele, natrpane kuće.
S m o l. Dakle hajde, braćo, da ištemo!
L a z o. Mobom, ili silom?.. Ili kako ćemo?
S m o l. No čekajte, ljudi!.. Kažite vi meni,
Jeste li vi ikad bili uplašeni?
L a z o. Nebojim se ništa, — eto rusa brada! —
Do u mraku bake, a to iznenada!
S m o l. Ta tę neka baš nelome kola!
Već bi li se bojao djavola?
R a d o. Idi! gospodaru, tako tebi boga!
Tko bi se bojao lopova onoga?
S m o l. Već ako ti dodje kaono ljutica,
Pak da ti oblazne ognjem oba lica?
R a d o. Za vrat ga nadžakom!
S m o l. Ali da ti dodje kano zmajognjeni,
Da proždere tebe modrimi plameni?
L a z o. Uvrh glave šakom!
S m o l. Dakle dobro!.. Ali t a k o nesmijete,
Ako su vam vražje milostinje svete!
Mi ćemo na mladu nedjelju uveče,
Kad mlad mjesec prvi na nebo izteče, —
Kud i kamo? znadem, — svi zajedno poći
I ostati ondje tija do ponoći,
Da nas jedanaesta ondje nadje ura,

Gdje se na razkršću vražje kolo gura!
Ondje ću zazvati djavola, majstora,
Koji će iz crnih izletjeti dvora,
Pa ćemo jedanaest tisuća iskati,
Da nam jih u zlatu smjesta, vrag, izplati.

Grab. (nevidjen, iz kuta prošapće).

Pa bio prislušnik
I djavolodušnik!
Dobro, da znam samo,
Kamo ćete doći!
Poći ću ja tamo
Uoči ponoći,
Da vas ja izplatim,
Da vam zapečatim
Do smrti spomene
Te volje hrabrene!..

Smol. Prije, nego ovo dobijemo blago;
Jer je vražje blago nebrojeno, drago:
Hoće nas plašnjami djavoli plašiti;
Ali mi na ovo s mjesta nekrećimo,
Najpače iz kola da neizlazimo!
Potom će nam djavo novce odbrojiti.

Lazo. Makar car djavolji ‚sindžir' preglodao,
Pa nada me tri sta zlih duhova slao,
Makar mu pomogli i crni cigani,
Koji pritvrdjuju ‚sindžir' prikovani,
Pak uždio cieli i ovaj sviet bieli,
Da i navrh neba sva posahne rosa:
S moje glave neće spasti jedna kosa,
Da znadete, ljudi, što vam Lazo veli!

Rado. Ala, bratco! liepe sreće,
Silno blago zadobiti!
Pa ni za što, što ćeš veće?..

Kako ćemo podieliti?
S m o l. Nebudali! Kako?
To je sasvim lako!
Pola meni, vama dvama pola!
R a d o. To nemože biti, hajde do djavola,
Kamo ćemo s tobom, u dumače one!
S m o l. Nisam li ja gospodar? Zašto ne?
R a d o. Jest! kod kuće svoje! —
Tu je cielo tvoje;
Ali, gdje se strah jednako dieli,
Jednu mjeru tu jednakost želi.
S m o l. Ele! valja na stariju bradu
Veći novci u dio da padu.
L a z o. Pravo kažeš! Ti uzmi tri strane!
A ja ću dvie; ovaj, što ostane.
R a d o. Ta! kako bi po sudjenju biednu
Ti dobio obje, a ja jednu?
L a z o. Starija je moja brada!
R a d o. Što to na me spada?
Bila ti starija od kraljević-Marka,
Nema ništa!.. Čo'če, ja neištem darka,
Ja tražim pravicu; gdje se skupa radi,
Valja da se i rad jednako nagradi!
L a z o. Šuti! Čo'če, nemoj budaliti!
R a d o. Ja da šutim tebi? A tko si ti?
L a z o. Tko sam, nezapredaj! Sad ću ti kazati.
R a d o. Nitkovića rodi, tebe, tvoja mati!
L a z o (ošine ga). Više nisi vriedan!
R a d o (i on ga ošine). Nitković nijedan!
L a z o. Tako mi svetoga Jovana i Petra,
Ja ću ti izjesti želudac i jetra!
(U koštac ga uhvati, da se rve.)

Sad ćemo vidjeti, tko će zavriediti!

Rado (i on ga u kosti uhvati).

Svaki će jednako po dielu dobiti.

Smol. (dok se obojica amo tamo jačaju).

Vi ste jastrebovi, niste braća složna,
Pa naša nakana tako nije možna.
Zašto se čupate?
Blaga još nemate!
Bratinstvo — ljubavi
Traži po naravi,
Da dobije bratac
Svaki po hvalatac!
Bog vas blagosovi!
Na stranu, lopovi!

(Sad obojica nasrnu na njega, da se rvu.)

Lazo. Bi li polovinu?

Rado. Hoćeš li trećinu?

Smol. Nemojte, ludovi! Svakomu jednako!
Pustite me, ljudi! Svakomu dakako!

(Uzmaknu.)

Lazo. A! pravo je tako!

Smol. Baš pravo! Svakako!
Da nebude svadja medju braćom dalja,
Neka se razdieli blago, kako valja!

Rado. Sad hajdemo radit! Tako, tako valja!...

Izhod X. Smolko, majstor (sam).

Sad sam kano kovač bez ugalja,
Bez nakovnja, bez mieha i malja!
Svagda mišljah u nadu, složni su!
Gdje su braća tako razdvojena,
Ni hudobe u pomoći nisu.

Ala! dodjoh k dielu za vremena!
Svakomu je jednak baš dopao...
Pako bi se: Ha, ha, ha! smijao,
Kako su se ljudi zavadili,
Pa za novce u djavoljoj sili,
Koje djavo još u pančah krije;
No, tko tikve sa djavolom sije,
Sve se njemu o glavu lupaju:
Bog zna, kakvi nas dieli čekaju!
Uzdajuć se u vražje milosti,
Treba čvrste da imadeš kosti...
Pravo mi je! Ha, ha, ha! Boga mi!
Tko s nemilom braćom svezu veže,
Taj se i sam u ponor poteže.
Težko ti je medju budalami!
Zašto sam se medju nje miešao?
Da se nisam, cio bih ostao!
Zlo je, gdje se srodnici neslažu!
Starokovni to Hrvati kažu.
Carska vrata mudra rieč odtvara.
A rieč nije do vieka prestara;
Ali u po druga nema druga..
Djak se meni mudrački naruga!
(Ćuleć uši.)
Pietli poju! Blizu je noć gluha!
Sad mi ura do uha dosvira!
U svoj kući nigdje nemam mira
Od onoga crvenoga duha!...
(Sumrak se pozorjem hvata. On ode.)

Izhod XI. Smolko. Grabancijaš. Noćna četa. Duh Smolkovičin.

Pod vedrim nebom. Gluho doba. Samoća. Gudura. Mjesec sja na jakotu.

Grabancijaš (izhodi kano preporodjen u crvenu odielu sa crvenim plaštem o ramenih, mjesto ‚kučme' kape ima crven-kapu sa zataknutom perjanicom bielom).

(Kaže Smolku, koji tumara, kano da traži nješto.)

Šta nemožeš ti, ja ono mogu;
Sve ja mogu po znanju i bogu!
Smol. (poklanja se i čudom čudi).
Grab. Šta nemogu, može noćna četa, —
Moja četa, u vjeri zakleta.
Smol. (sa strahom progovori).
A koji su tvoji pomoćnici?
Valja da su tvoji učenici!
Grab. To u noćnu ide četu: Ćuci,
Maljenice, kepci i bauci, —
(Smolko se prepada.)
Vukodlaci, — rogati djavoli,
Bezobrazni, podli i oholi,
Pa i nizki ljutiti junaci,
Nevidovni šareni mračnjaci...
Da pomenem još i tintiline
I ušare-sove i jeine
I vještice, — a gdje jim je metla?
Pa i jetru od crnoga pietla!
Još dolaze vjerne činilice,
Koje sa mnom rade gomilice
Ciele noći, sve do biele zore,
I lukave, nepomične more:
A najviše meni daju vlasti

Avetinje, dusi i sablasti.
To sve služi meni, da bi znao,
Kad povičem: Ao, ao, ao! (ode)

(Noćna četa iz gudure izvrvje. Dolazi na pozorje. Straga se na podnožju od Velebit-planine vidi vrzino kolo. U njem Grabancijaš, kolovodja. Kresovi svagdje gore povrh gore, na šljemenu i po gredah. Glasba kobno svira starodrevne svirke. Smolko odmah ižčezava izpred letuštega duha žene svoje, koji je kano s kruške-divljake sletio. Svega nestaje, uzbrdice uzigravajuć čudnovato kolo, u trenuće oka.)

Prikazanje drugo.

Izhod XII. Pjevač. Vile. Pjesmari. Hudi dusi. Mračnjak. Urisnice. Angjeo ljubavi. Ženski glas.

Straga se naziru kamenjaci, prolozi, dubodolina i visoka gora, izza koje zora rudi. Mjѣsec zapada.

Pjevač (Grab. U zoru. *Aurora, musis amica.*).

Pada, čezne mjesec bliedi,
Zraka sunca njega sliedi,
Sa obćim se ravni svjetlom;
Opjevan je trećim pietlom.
Ja se na glas pietlov dižem,
Te u zoru pjesme nižem.
Otresine sve zmajeve
U ciganke tražim, djeve;
Tu sam, bolan! bez vještine.
Zato moja ljubav gine,
Kano mjesec vrh planine:
Iz gore mi doletite,
Biele vile, pomozite!

(Vile, poigravajući, izlieću iz gore.)

Sbor (po troje zajedno, podrugljivo ponavljajući, što je Smolku Grabancijaš kazao).

Tko hoće da pjeva, sulud treba da je;
Jer sviet lude stvari rado pripoznaje.

Pjevač (kano da se nječemu dosjeća, zabunjuje se i ljuti).

Dolazi četa različnih pjesmara. Vodi jih

Prazan Ponos. Poskakuju, iju! tud' mnogi pjesnici,
Kano da su ludi u kakvoj ludnici,
Dugokosi, tašti, smiešni, suhoparni,
Uvrjedljivi, ijedki, lipovi, nemarni.
Ima jih do tri sta, kojim svietli dika,
Da se tek ponose imenom pjesnika.

Pjesmar prvi (pjeva vili jednoj: ‚Bog sije').

Bog svjetove sije,
Kad se smiehom smije,
Nebrojene zviezde,
Kud ljuti vjetrovi
Na oblacih jezde,
Kad noć sove lovi.

Bog zna onaj stari,
Kako se zažari,
Kad svjetove stvara,
Kano od nemara!
On se samo smije;
Jer svjetovi vije.
Jer mu milijuni
Nisu, nego truni
Velikoga žara
Jedine svjetlosti,
Božanske milosti.

Dali se smijao,
Kad je posijao
Tebe, o zvjezdice,
Navrh te zemljice? —
Smieh je bio mio,
Što te je rodio!
(Vila pripieva pošljednje dvie vrstice.)

Drugi (pjeva). Nije liepa vrtna ruža,
Nema slasti nasred dvora,
Što je ona, koju pruža
Ladovita zelen-gora.

Miloduh. Čitao sam do sto puta
U knjižici te vrstice:
Nemogu ti naći puta,
Niti doći do kućice —

Od visine vite jele,
Od zaduha miloduha;
Jele su se poizpele,
Kano djeva bjeloruha.

Ako nije tebi šale,
Već istina u ljubavi,
Neka bi ti poigrale
Nožičice po dubravi!

Brati ćemo miloduha,
Ovdje da se milujemo,
Posred cvieća i zaduha
Cviet ljubavi njegujemo (18. 6. 1867.).

Ženski glas. Pustila sam dušu svoju,
U obćem sad prši roju,
Koji nije u naravi,
Nezna grieha, ni ljubavi!

Angjeo ljubavi (dok stoji cilik lira i tambura, tankim glasom pjeva: ‚Što bog, sijač, sije, ono smrtca kosi‘. Molitva za život njezin, bolestne ljubice).

Što bog, sijač, sije,
Ono smrtca kosi;
Što njezino nije,
Ona kući nosi!

A može li biti,
Te bog siloviti
Smrtci namjenjuje,
Čim sviet uresuje?

Ah, da biedno,
Nepravedno,
Da smrt cvieće kosi
I u tminu nosi,
Rumen-cvieće i ljubice,
Ružičaste te usnice!

Ah, o bože,
Rieč ti može!
Kaži smrti:
Nemoj strti
Liepo ovo lice
Mlade ljubičice! —

Ali kosi, kosi;
Ljubav ti neprosi
Života!
Smrtna strahota
Nemože zatrieti
Ni jad kleti,
A kamo li žar ljubavi
U naravi

Vječan,
Neporečan!
Jauk pravednoga tamničara.
Ginem, čeznem, venem,
Kad nogom pokrenem,
Te začujem gvoždja zveku,
U tamnici strašnu jeku.
Ah, u plaču i u boli'
Neka trpi car oholi!
Mjesto da njoj ljubim usta,
Na me ljuta gmizad usta:
Da uživam sad slobodu,
Štipavci me ovdje bodu!
Pjesmar treći (pjeva). Slavuj mali biljisaše
U dubravi srdca tužna,
Kad mu dodje zmija ružna,
Te ga repom sva opaše.
Pjesmar četvrti (s nadimkom: ‚Čudan vrtar' pjeva).
Grad je naški djevojački,
Mogo bi se Djevin zvati;
Grad pogledav zagrebački,
Svagdje možeš cvieće brati.
Svi (pjevaju). Svagdje mlado cvieće cvati,
Gdje su starî još Hrvati;
Hrvat živi u ljubavi,
U poštenju i u slavi.
Pjesmari (Prazan Ponos pjeva prvi).
Više misli naš um rese,
Nego more što ponese;
Nek se slavi
U ljubaví
Bog!

S v i (ponavljaju pošljednje).

P j e s m a r i (odlaze).

V i l e (iznenada navale na pjevača, koji se, na strani stojeć, kano u san zavezo, ili zamislio).

Tko hoće da pjeva,
Sulud treba da je;
Jer sviet lude stvari
Rado pripoznaje.

P j e v a č (prene se, te zine pjevati).

Ljuto cmile ptići-orlovići;
Nemogu se do nebesa dići:
Vila jim je krila salomila,
A velika žalost ponizila.
Tko visoko pod nebesa leti,
Tomu nisu ništa ovi svieti!
Ele bilo ovdje, makar kako,
Samo, brate, polako, polako!
Ako nam je i visoko zvanje,
Kad idemo kamo na šetanje,
Neletimo, nego se držimo
Ove zemlje suhe, pa i tvrde,
Dok se noge na zemljicu srde:
Tek očima u nebo gledimo!

V i l e. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je i t. d.

P j e v a č (pjeva jače, kano da se na vile naljutio).

Ondje svatba gudi, a tu svira
Pogreb tužno, te u srdce dira:
Umiranje, radjanje, vjenčanje, —
Čudno li je ljudsko pokladanje! —
Prirodno je, što na zemlji biva,
A opet je, kano da san sniva
Čovjek često, — občinjen, omamljen,

Usred ljudi od čuda usamljen.

Vile. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je i t. d.

Pjevač. Kostolomac-vjetar ljut duhaše.
Izpred njega sniega nestajaše.
Biele, vite breze tankovite,
Kano da se medju sobom mite,
Namiguju, pa se svedj ljuljaju,
Od bjeline na sunašcu sjaju.
A grabrovi uz grane visoke
Prikazuju osorne svjedoke
I gledaju nestašno igranje —
Na tanano bielo ono granje.

Vile. Tko hoće da pjeva, sulud treba da je i t. d.

Pjevač. Pod brežuljkom, gdje crkvica ima,
U kovača, gdje se mieh nadima,
A pod krovom gledam gniezdo malo,
Kano da je s neba amo spalo.
To je stanak ptice-lastavice,
Tužan oblik puste kućerice!
Najedno se iz doline krenu',
Te uz vodu po jednom kamenu —
Zapazih ja čini od vještice.

Vile (odobravajući pjevanje).
Tko hoće da pjeva i t. d.

Pjevač. Nagazih na ljuske, dlake, čarolije.
Gdje su takve stvari, tu pjevanja nije! —

Vile (dražeći ga, po tri zapjevaju).
Mi pjevamo, mi igramo
Kolo naokolo:
To je naše djelo samo,
Što igramo i pjevamo
Kolo naokolo!

Pjevač (dalje pripovieda.)

Došav u duboke jedne provalije,
U ‚tamni vilaet', u njekakve jame,
Gdje zijaju špilje i pećine same..
Tu skakahu psine i ljudi-psoglavci
Veliki i — mali, kano crni mravci:
Objesivši duge veliki nosove,
A s malimi skaču naježene sove.
Mekušci sluzavi pužu i štipavci.
Muhe se s lepiri prevrću u muci
U mrežah umjetnih, gdje sjede pauci.
Čine čini bake, bajalice baju
Uz bajače srećne u potajnu raju.
Četinjavi ježi, prasad morska — skiče.
Žuta sluz iz zemlje šikće, — sve se miče.
Miševi cviljahu, glodahu pacovi.
Netopir se jedan za tisuću lovi.
Paunovi gone biele labudove,
Kukavice mudre — sive sokolove.
Raci-natražnjaci, — spuževi plašljivi
Sisahu sok zelen u njekakvoj gljivi.
Gad vrvi, a u vis i po tlih dim grede,
Guši podle kukce; tek pauk još prede.
Gavranovi crni po zraku graktahu,
A crvi miljahu zeleni u prahu.
Pak iz zemlje plaho izmoliše lice,
Što se svjetla boje, podzemske krtice.
I nedužna srdca leže, izvadjena,
Čovječja i druga, još neizjedena.
Gdje su takve stvari, vrag tu gospodari! —
Tu me je duh hudi malo nezatuko, —
Hvala bogu, hvala, što sam se izvuko!

Vrag se samo smije, pa ništa nemari.
Gdje se djavo smije,
Tu pjevanja nije!

Vile. Mi pjevamo, mi igramo
Kolo naokolo:
To je naše djelo samo i t. d.

Hudi dusi (kano jeka. Dohramljuju sa štakami na pozorje, pa mašu rukama, glavami klimajući na vile).

Mi vas znamo, znamo, znamo!

Vile. Nismo krive; usud sudi
Česti i saviesti,
A vas vodi črt zloduhi: —
Nismo krive; usud sudi
Česti i saviesti.

(Hudi dusi odlaze, pokunjeni.)

Svrzislovi, iliti voletari (prolaze kano sjenke, pod pazuhom i na rukuh noseći goleme rukopise pod imenom: ‚Gromovnici' i stare knjižurine. Kano da jih čitaju, oholo jih i važno odtvoraju, ogledaju nješto, gataju, proriču, pogadjaju i zapisuju, pa, prezirući vile i vilinske igre, odlaze).

Gatarice i voltebnice (sve žene njihove, takodje prteći svakojake rukopise, sašivene svezke i njekakve knjižice, iž njih, tobože da čitaju, brbljajući, š njimi i za njimi).

Urisnice, iliti promjernice (tanko glasovito pjevušeći i očima mjereći).

Sila nam je u očiju';
Ovdje nam se zmije viju,
A i ruže-nebesnice —
Mi smo dobre urisnice!

Mračnjak (U samoći. Na dan sv. Apolonije. Iz gore se glas i pjevanje čuje).

U samoći
Vodim dane, vodim noći,
Čujem ure, — Čujem bure

Muklo tući
U toj kući.
V i l e. Nismo krive; u s u d sudi
Česti i saviesti —
P j e v a č (izpod šake vireć na sunce, kako se izza gore radja).
Sa duhovi zlimi nebud'te u sboru;
Zora puca, vile: hajdete u goru!
V i l e (pjevajući, hoće da odlaze).
Tko hoće da pjeva,
Sulud treba da je;
Jer sviet takve stvari
Rado pripoznaje.
P j e v a č. Odkrijte mi, vile, potajne žilice,
Kojimi će teći od srdca pjesmice!
V i l e (pjevajući, odlaze).
Sve na svietu ljudi
Učiniti mogu,
Kad je tvrda volja
Po znanju i bogu.
Zavjes obastre prikazanje.

Na svjećnicu 1868.

S v r h a u l o m k a.

GROB U PUSTINJI.

Uvod.

Jezgra je ovoj priči arapskoj izvadjena iz crtice čuvena putopisca francezkoga, g. grofa Forbina, u knjizi njegovoj: *Voyage dans le Levant.* — Pariz 1819. U izdanju se drugom nalazi na obrazu 158. —, kojom se i omiljeli Zschokke poslužio, kad je preveo ovu priču pod imenom: *Marija u pustinji.*

Još god. 1862., kano što je u njega, razdriešenim slogom (nevezanikom) prevedoh ovu priču. To je jedna od prvih mojih radnja; ele nikad nije do tiska dospjela, baš kano da joj je bilo sudjeno, tek u ovom obliku da ugleda svieta. Potom nadjoh sličnu izvor-pripoviedku iz tursko-bosanskoga života, koju sam htio sa ovom arapskom izporediti i na sviet izdati pod imenom: *Bosanka Mara.* Ali se na jedanput, kad sam smotrio, gdje u našaste pripoviedke nema te snage duševne, a u Arapke uočio vilu, predomislih, te odskora, za devet vrućih dana ljetnih, od Svatoplukova do Djedomireva dne (od 13.-21. kolovoza), spjevah arapsku priču.

Što se brzo radi, nemože biti, što 'no kažu, djelo savršeno. A opet, kako mu drago, nemogah odolievati strastnu nagonu, nemogah polagano crtati misli i čuvstva, od kojih mi je sva narav cielo ono vrieme i danju i noću vrela, da, u koji mah shvatim, u onaj mah i zabilježim čuvstvovano i mišljeno: nemogoh odoljeti njekoj nevidjenoj sili, koja me je strelimke do svrhe dotjerivala.

Baš je dostojno spomena, što hvaljeni pisac kaže u uvodu:

„Svako znade, što ugadja iztoku, navlastito Arapom, kad se sunčane pripeke u pustinjah i u oprljenih rudinah nažegu, pod veče, osobito kad, putujući po noćnoj ladovini, zajedno na odmoru leže, bilo slušati pripoviedke, ili jih pripoviedati. Kano što u davnašnje doba, tako i danas ista radost godi svemu div-

nomu iztoku. Ovako se po svoj prilici pripoviedka o Jobu medju Nomadjani zametnu i raztrači, premda ju je možda istom za vieka Solomunova koji mislitelj shvatio i nacrtao jednostavnu, prostu, kano što je bila, ele uzvišenu, poučnu. Na taj način jamačno nastadoše i ljubazne one basne, s kojimi smo se ‚iz tisuće i jedne noći' bar po glasu upoznali. A tko bi kroz više godina dana sa Arapi živio, sasvim vješt jeziku njihovu, ala, koliko li bi čudnih, krasnih pripoviedaka iz kola njihova mogo medju nas donieti!

„Koje u prostonarodnih pripoviedkah i piesmah, a koje u narodnih igrah svagda vidiš utisnut oblik žive duše čitavih naroda, bili veliki, ili maleni, baš kano u tvorilu. S toga povjestnici redoćudnosti i naravi gotovo ponajviše doprinose k ljudskomu poznavanju, što dakako obični *scriptores rerum* malokad slute.

„Jednu nam je priču današnjih Arapa, veoma punu nagoviesti i prekrasnu, donio grof Forbin, koji je god. 1817. i 18. iztokom putovao. Slušaše ju jednom pred veče u kolu Arapa, s kojimi je pustinjom iz El-Ariša polazio u Damiette. Ona na paženje svrnu njega tek mrtvom tišinom i uztrgnućem, s kojim su svi putnici š njim slušali priču.

„A može se misliti, da se priče od ove ruke pustinjami, gdje se svagda ponavljaju, svagda nanovo slušaju, gotovo rieč po rieč i primaju i razplodjuju, kano što njegda junačke pjesme Omireve po Maloj aziji, ili spjevovi Ossijanovi u škotskih gorah. Jer i preko drugih putopisaca znademo, da mnogi Arapi poznavaju, pa, tako reći, umiju istu pripoviedku, koju su opet ovako voljni i radi slušati, te bi čovjek mislio, da ju prvom čuju. A može se takodje zacielo tvrditi, da je svakoj priči istinit kakav dogadjaj udario osnovu, samo što je mašti onoga, koji priča, prosto i slobodno, da življimi mastmi krasi crteže pričanja svoga."

Ovom sam se slobodom i ja poslužio.

U Zagrebu ljeti god. 1869.

IZMAJILU I MARI.

O Milovukovu dne (22. kol.) 1869.

Tri mi duha trepte pred očima,
Duh junački presvete slobode,
Duh ljubavi i još duh prirode,
Nikamo se ja nebojim š njima.

Ovi su mi dusi uzzajedno
Tri s nebesa poslana angjela,
Što me vode na misli i djela,
Da tim pojim srdce svoje žedno.

I po volji roditeljke svoje
Tražim vrelo i nalazim vrelo
U ljubavi k rodu za sve djelo.
Eto! Što znam, mogu, hoću, — to je!

Ali, Maro, i ti, Izmajile,
Udružiste u vječnoj nesreći,
Osvojiste, smijem li ja reći?
Sve duhove i božanske sile!

Najsvetiji, duh mlade ljubavi,
I kad, silom savladan, propada,
Iznad groba on upravo tada
U vječnosti divno slavlje slavi.

1.

RANJENIK.

(Poviest.)

Za ratova dugih i zavada
Medju znatnim motsallamom onim,
Turskom glavom Jerusalim-grada,
I Arapi, junaci sionim',
U pustinji turci zasjedoše,
Kako čine junačine loše:
U dolini oko briega Beka,
Kud neteče ladne vode rieka,
Uhvatiše hitro mlada šajka,
Arapskoga hrabra kolovodju.
Rodila ga Arapkinja majka,
Neka za njim slavne viesti podju,
Da je jedan, što se tiče sile,
Već oddavna slavan po imenu,
Smion Arap, Ahmed-Izmajile,
Bahirević nazvan po plemenu.
Otac mu bi Vahydžehu glava,
Vahydžehu, strašnomu koljenu,
Koje grozna obezsmrti slava,
Da je bilo najstrahovitije
Po čitavom Barr-el-Hamu ravnom,
Strašnijega po spomenu davnom
Bar da nigdje u Syriji nije.
Izmajil se zadugo branjaše,
Kano lavić biesan u pjeskuša',
Uz maanske i karkičke paše,
Gdje 'no mu je nestrašljiva duša
Obrvala množinu lavova.

Oči mu se lavovim' navade;
Šta l' nemože duša junakova?
   Smrtne rane sad, jadan, dopade,
Pa donesen s težkom mukom bude
U zidine Jerusalim-grada,
Gdje k a d i j e pravovjernim sude.
   Sred dvorišta, gdje lad vječno vlada,
Nasladjujuć m o t s a l l a m s k e dvore,
Nasloniše njega na stup jedan,
Neka ovdje sad počiva, biedan,
Dok ga boli niže neobore.
   Smrt obliedi njemu obraz smedji.
Udarci su u žilah sve rjedji;
Ali, prieteć, smrt njemu neote
Ni ponosa, ni mužke ljepote.
No mu udi bjehu oladnjeli,
Kano kamen stupac, ukočeni,
Dok mu svako, razmatrajuć, veli:
„Tu izdiše branič poraženi
Sve pustinje!“ A mnogi se smije:
„Strah i trepet čitave Syrije!“
   No još njemu kutlja krvca živa.
Srdca nema u neprijatelja;
Ali mu je sreća milostiva:
Za blagom se u njih prenu želja.
M o t s a l l a m se odkupom obnada,
Na odkupe pustit' š e j k a mlada,
Kad dobije blaga nebrojena
Za jedinca Vahydžeh-plemena,
Te pozove od groba svetoga
Samostanca, otca tumačnika,
Baš na glasu valjana liečnika,

A inače vjerna roba svoga.
Pa mu reče: „Ču li me, liječniče!
Tvoja djela tebe svietom diče,
Te si steko dar, liečiti ljude,
Sve bolesti svakojake hude,
Baš od sama boga jakostnoga.
Zato ti je u naroda toga
Averrojes — samo ime dika.
Povjerujem teb' uhvaćenika,
Ako misliš, da ćeš mu još moći
Ukresati iskricu života,
Da mu svane u zdravlju ljepota.
Odmah će sad vjerni ljudi doći,
Odnieti mu tielo na stan krasan.
Pa, liječniče i tumaču jasan,
Ti se evo pred nami zakuni,
Kad se dana dvadeset izpuni
Idućega mjeseca ševala,
Da ćeš sužnja dovesti čitava!
Neka ti je briga to nemala,
Ako ti je mila tvoja glava!
Ako li mu ti povratiš snagu,
Eto tebi svega polovine
Od odkupa za umjetnost dragu!"
Liečnik hitri od čuda nezine.
Nakloni se do zemlje duboko,
Te vještačko baci svoje oko
Mladu šejku na samrtne rane.
Pa desnicom svaki časak gladi
Prsa, čelo, brke prema bradi,
Pak ovako besjediti stane:
„Gospodaru, kako zapovjedi,

Da mi dodje taj rob, daj naredi!
A ja ću se mučiti, truditi,
Da izliečim ovo tielo biedno,
U istinu svih odkupa vriedno,
Što ćeš moći zanj ti zadobiti.“
Odnieše ga na umor, bolana,
Odmah tamo u kuću tumaču,
Gdje izvori ljekoviti skaču.
Even Temym, imenom Yuhanna,
Plam milosti u grudih osjeti,
Onaj plamen hrišćanski i sveti.
Ukraj vrata svetoga Stjepana
U ulici, prozvanoj po boli',
Gdje je mirna i turovna strana
Jerusalim resila oholi,
Nastavaše u vrtu zelenu,
Ruševinom tvrdo ogradjenu,
Izkopanom iz ribnjaka mala,
U kojem se voda preljevala.
Mlada, liepa i predivna Mara,
Cviet i ures ciele Palæstine,
Ču, gdje njetko jednako udara
Na ulična vrata od stanbine.
Kad je otca po glasu dočula,
Ona vrata od kuće odtvori.
Kano što bi starodrevna kula,
Tako bjehu i hrišćanski dvori
Ondje bravom tvrdo zabravljeni.
Ona oka ni nesvraća svoga, —
Milostiv je pogled bezazleni! —
Da se mlada divnu čudu čudi,
Kako šejka nose mladjanoga,

Pak u kuću svi ulaze ljudi.
„Moja kćeri“, liečnik rieč pokreće:
„Nosim sina jednoga nesreće!“
Preko licâ liepe Marijete
Tada tužni oblaci prelete.
„To je vodja najstrahovitiji,
Nije njemu para u Syriji;
Š njega zemlja donjekle sva preda:
Bedvinac je ovo, sin Ahmeda,
Poglavice, šejka Vahydžeha.“
„Kako?“ Mare povika sa grieha:
„Sin Ahmedov ovo, kažeš, da je,
Koga narod po glasu poznaje,
Vitlajemca, junaka groznoga,
Pa je opet momče tako mlado?
Ele, tato, oprosti mu rado!
Opomen' se zakona i boga,
Pa pomisli na Samarićane:
Izvidaj mu umjetnošću rane!“
„Zato“, reče Even Temym: „trči,
Te donesi pomasti u vrči',
Od Zakkuma masti plemenite,
I zavoje prtišta tanana!“
Ona ode. Vrh odra mekana,
Gdje tumača misli na san mite,
Položiše mlada Izmajila.
Mara bješe zavoj prepravila.
Klečeć, drži glavu mladićevu.
U naručju njenu glava visi.
Ah, da vidiš zabrinutu djevu,
Plakao bi, ako kamen nisi!
Motri obraz otčev bojažljivo,

Vreba misli i lovi strašljivo,
Hoće li mu moći naći lieka.
Jaoh, sad će, — u bojazni čeka, —
Sad Izmajil živ još uzdahnuti!
Srdce joj se, raztuženo, muti,
Dok u obraz poglede upire,
Gdje se smrtni znakovi već šire.
Sluša, gleda, miču li se udi;
Svaki časak sve shvatiti žudi.
Srdašce joj izbraja časove
I na život Izmajila zove.
On bijaše prvi od muževa,
Koga smatra bezazlena djeva.
Nasladi se nehotice likom
Toga lava, čovjeka-jedinca.
Brižna djeva sad poniče nikom
Baš na oči, sklopljene, Bedvinca,
Komu duge vrane trepavice
Zasjenjuju probliedjelo lice.
Široka mu rana smrtonosna
Razkri prsa mlada i ponosna.
Even Temym, da je smrtna, cieni.
Od groze se Mara sva promieni.
Smiluje se, od žalosti svisne,
Pa na mlade dojke breme stisne.
Strelimke sad leti kobno vrieme.
Ona drži njegovano breme.
Nesrećan je i, bolan, izdiše,
Zato joj tudj junak nije više.
U jednoj joj ruci stoji sprava,
Koja treba krv da utišava,
Krv, što kutlja evo svejednako

Niza saruk, po glavi razviti,
I odielo krasno Arapovo.
A suze joj kaplju sve polako,
Nemože jih, jadna, osušiti,
Baš na čelo bielo, junakovo.
Ove kapi blage, prividja se,
San samrtni krše, dok ga kvase,
Ove kapi masti plemenite,
Čiste suze djeve jadovite.
Već umiruć, on pogleda gore,
Misli, vidi svjetlost biele zore.
Izroguši oči na ljepote,
Koje kano da vrh njega sjaju,
I protepa na oprost grjehote:
„Hvaljen budi bog; ja sam u raju,
Gdje se bog i prorok njegov diče!"
„O blažena majko i djevice,
Milostiva oj bogorodice!
Ta on živi još!" Mara poviče:
„Slava tebi budi i sva dika!
Okriepi mi jadna nevjernika,
Da on bude, što doslije nebi,
Daj učini, da ozdravi tebi!"

2.

OZDRAVLJE.

Sven Temym niti za čas tili
I kći Mare nisu ostavili
Izmajila, sina Ahmedova,
Dok ovako od rana bolova.

Svagda motri noću on i danju
Milo čuvstvo u sažaljavanju;
Pogledi su njemu Marijini
Spasonosni, mili, dobročini.
Razgovor joj u junaku mladu
Probudjuje već usnulu nadu,
U njem, koga grdne ove rane
Nisu tako u grudih boljele,
Već su njemu grudi procviljele
Od sramote goleme, zadane,
Što on ovdje, bolestan, sužnjuje.
Zmajl se u to snage već dohvati.
Zahvalno se srdce oddužuje, —
Kad je mogo pomalo hodati, —
Ovim spasom života i vieka:
Povede ga, da si nadje lieka,
Mlada Mare na prostrane dvore
Pod visoke grane sykomore,
Koja sjenkom stan i vrt prikriva.
Ta je sjenka ozdravnica živa.
Tu bi čula, kako pripovieda
O bojevih plemena i bieda',
Kako su se Vahydžesi stari
Osvetili nevjernu Džezaru,
Kako jadno žive u pustari.
Još o rodu obaviesti Maru,
Pa kakvi su njemu prijatelji:
Sve joj kaže po srdačnoj želji.
Sunce bi jim za tih razgovora
Na mir leglo onkraj svetih gora,
Kad se evo sa sjajnih mečeta
Zaorila već popievka sveta:

Od munara svih savrh kruništa
Glasom važnim El Haram zavrišta
Vrstu pjesme svete Muězzinove,
Koja turke, muslomane, zove
Na klanjanje sad u bogomolje.
„Oj Marijo!“ Arap reć' izvolje:
„Kako je to, te ja pokraj tebe
Zaboravljam otca i proroka,
Zaboravljam pleme, pa i sebe?
Sred tamna su zidovlja visoka,
Gdje se sunce, ni nebo nevidi,
Koliki su nebotični zidi,
Zviezde, nebo samo oči tvoje,
Koje valja svedj da sliede moje.
„Neka mi se upepele kosti
Lasnim onim, ništavim pepelom,
Da se vjetar titra u radosti
Od Yamyna njim po polju cielom:
Ili hoću navrh tvoje glave
Po adetu pirne naše slave
U pustinji, gdje nemade gore,
Da razapnem pirovne čadore!
Moj će otac, moja majka stara,
Ugledavši tebe sred pustara,
Od radosti i mila strepiti.
Svi će tada Vahydžehovići,
Mužko, žensko, starci i mladići,
U skut smjerno tebe poljubiti,
Skut haljine Even-Temymove.
Kćeri će se ća Kabylehove
Medju sobom o čast otimati,
Da ti smiju noge umivati.“

Mara, kojoj stid zapali lica,
Progovori govor odrešiti:
„Hrišćanka sam, pa nemogu biti
Tvoja nikad vjerna sudjenica.
Sve nas dieli, Izmajile vrli,
U životu žalostnom i biednom,
U životu, dok nismo umrli;
Ele, možda, da će biti jednom
Od života smrt nam milostnija!“

3.

POTJERA.

Njekoliko zora sviet ogrija,
Te ogranu na vrata nebeska.
U to bješe paša iz Demeska
Već doznao za golemo blago
Motsallama jerusalimskoga,
Kako mu je svedj grabiti drago
Od bogata i od ubogoga,
Pa se paša na blago slakomi.
Pozove ga preda se na divan,
Nanj navali, na njega sad kivan,
Ošine ga rječitimi gromi,
Pržibaba da je, pustaija.
U srdcu se on na to nasmija,
Zaškrguta dva, tri puta zubi,
Te mu glavu pred noge odrubi,
Glavurinu strašnoga odljuda,
Od koga je strepila sva Juda.
Nov motsallam zahvalan bijaše

I ljubavan milostnik u paše.
Zato htjede zaštitniku svomu
Zahvaliti na tom povišenju
Sjajnim darom, paši demeškomu,
Kako čine ljudi u življenju,
Što 'no kažu, debelim kumovom.
I tako se u lakomstvu ovom
On požuri do svetoga groba
U samostan Grka i Jermena,
Gdje je sila blaga zaplienjena,
Pače plieni najgorega roba.
I dvadeset tisuća židova
Usred gradskih visokih zidova
Pod udarci pogibe stražara,
Kojih četa žari, pali, ara.
Sad u gradu i okolo grada
Strah i trepet svjetinom zavlada.
Tada šejku Even Temym veli:
„E, ču li nas, Vahydžeše mladi?
Težkom smo se zakletvom zakleli
Motsallamu na pošljednjoj vladi.
Od zakletve nema dužnost veća;
Ali ništa tomu neobeća',
Koji evo sad na vladi sjedi!
S toga gledaj, da umakneš biedi,
Bježi, ako snaga daje tebi,
Bježi, bježi, smetnju upotrebi,
Kojom sav grad evo uzvrluda!
Sutraveče oko zaranaka
Ti uteci još prije sumraka,
A kroz vrata od Naby-Dahuda!
Što godj trebaš, uprti na rame,

Pa se sakrij oko Hakeldame
U duboke, bezbjedne pećine;
Grobovi ti pružaju stanbine:
Sve ćeš naći, što spasenje ište,
Posvećeno ovdje utočište!
Potom pazi i bježi po noći
U pustinju k vječitoj samoći!
Pod krilo te bog svedj uzimao,
Koji te je ovamo poslao,
Da ti bježan bude pouzdana!
Mnogo ti još podielio dana,
Pa i onim, kojim krvca teče,
Što u tvojih poigrava žila'!"
  Mara strepi, čuv, što otac reče.
Sudić pića, što ga je nosila,
Iz ruku njoj malo neizpade.
  Zmajl pak tako besjediti stade:
„O moj otče!" On će prihvatiti:
„Kako možeš od mene tražiti,
Za spasenje da se sam uklonim,
Dok opasnost prietnjom prieti onim,
Od kojih se harno srdce moje
Do vieka lje nikad neudalji?
Grudi mi se od pomisli boje,
Gledaj, pitaj, na sve strane šalji!
Taj Abd-allah, od koga sviet strada,
Tek prednjake Jerusalim-grada
Sad, istina, proganja i tare;
Kad zakolje ove dromedare,
Daviti će rukom nemilice,
Taj okrutnik! jagnjad i ovčice,
Da jih može do kože ostrići.

Na sve će se, pomaman, podići.
Na razpru će on Tiberijinu
Gnjevne misli svoje povratiti,
Srdce svoje biesno izkaliti
Na nedužnu Ahmedovu sinu,
Kad dočuje, gdje je Izmajile
Uhvaćenik motsallamske sile,
A nemade blaga u potrebi,
Kojim život da odkupi sebi.
Jer se krvca njegda zaljevaše
Medju njim i djetcom djetce naše.
Naskoro će Abd-allah u buni
S tobom da se o robu računi,
Koga ti je na rok povjerio,
Udno duše što je upamtio,
Pa što hoće, kad ti to dogusti,
Istinski tvoj jezik da izusti? —
Hajde, bjež'mo dakle skupa svi mi,
Ili hoćeš, sa mnom vjeru primi!
Ja sad natrag k otcu svomu hrlim.
On će doći sa sinovi vrlim'
Od Farana, od plemena svoga.
Voljom će se proroka i boga
Sve nam tako izpuniti želje.
Blagi su ti, baš kano gazelje,
Silni, kano lavovi — zubati.
Naučnu ću devu ja vodati,
Da njom Mara bez truda upravlja,
Da se putem veseli, zabavlja.
Doći ćete na široke laze
Kod ulazka u do rodne Gaze.
Onda valja da se k nam svrnete.

Sbor će djetce tu Vahydžehove,
Od radosti vičuć, da vas srete.
A klik će se razleć' uz dolove.
Mi ćemo vas, tvrda moja vjera!
Baš pošljednjih ovdje triju dana
Tekućega mjeseca s e f e r a
Dočekati kraj spremljena stana.
Zmajl što kaže, znaj, nikad nelaže!
A ja hoću svedj da činim straže
Po zelenih brežuljcih jeborskih,
Oko golih bregova primorskih,
Dok vas moje sagledaju-oči."
Potom Mara na noge poskoči,
Pa koljena shvati otcu svomu,
Te ovako prosbori istomu:
„Ovaj mladić iz sebe nesbori,
Već se nebo krož njega odtvori,
Sa usana njegovih objavi,
Da se ovdje radi nam o glavi.
Kad sam se ja juče baš pred likom,
Pred blaženim ovim žrtvenikom,
Sva skrušena, molila djevici,
Uzvisila duh k bogorodici,
Moje srdce sve ovo slućaše,
Što on evo sad ovdje besjedi!
Srdce mi se od spomena ledi.
Ostavljajmo te domove naše!
Bjež'mo, otče, od prve bjesnoće,
Od okrutne sile, u samoće!
Desnica će božja razoriti,
Okrutnici opaki što snuju,
Na sve strane jednom razpuditi

Strahovitu svu ovu oluju,
Pa će narod svoj oda zla spasti.
Okrenimo ledja prvoj strasti,
Ja te molim, utecimo smjesta!“
U toj rieči govoriti presta.
Even Temym, ganut od mudrosti
Suzami i riečmi djeve mile,
Privolje se na bieg u naglosti.
Pripreme se bjehu pripremile.
Svaki korak već omjeren bješe
O dogovor oprostnoga danka.
Sve, što treba, u prtljage sniešo.
Zmajl već reče želju od razstanka:
„O, da čezli svagda za prizori
Bahireve kuće, ožudjene,
Kano putnik, utrudjen, što gori
Za pomolkom osame zelene!“
Nema žića ljepšega slobode,
Što Arapi u okolu vode.
Ele nade budu izpredene,
A osnove sve osujećene!
Ulicami Jerusalim-grada
Za malo čas krv i nož zavlada.
Pobuna se na sve strane širi,
Pa gungule i mukli nemiri
Sve to većom pogibijom priete.
Even Temym, bojeć se osvete,
Nemogaše više odlučiti,
Bi li gostu dao odlaziti.
Već ga pače sakri u dubinah,
Pod svodovlje čatrnje goleme,
Obezbiedjen, da čeka u tminah

Sgodan časak, dok mine nevrieme,
Kad se za njim potjera podigne,
Da ga, sama, na putu nestigne.
Al' odavle on, mnogo mirniji,
Potom opet uzadje k Mariji,
Kad spahije u to navališe,
Te ga lasno ovdje uhitiše.
Obtužen bi Grci, nevjerama,
I doveden bi pred motsallama.
Nevidje ga nigdje više Mare.
Okrutnici sad na sve udare. —
Dobitnik se za dobitak brine! —
Razgrabiše malo imovine,
Koju s mukom Even Temym steče,
Da svak strasti svojoj zadovolji.
A Marija, bona u nevolji,
K duhovnomu glavaru poteče
U samostan svete zemlje krasni,
Te mu kaže dogadjaj opasni,
Zamoli ga, zakletvom zakune,
Da joj otca zaštiti od bune.
No bojnici već obkoljavahu
Svejednako samostanske zide;
Za svetinjom balije gramžahu.
Groziti se glavaru nestide.
A u strahu dršću kalugjeri.
Iguman joj reče: „Moja kćeri,
Gospod bije nas oštrimi biči!
Ti si nad sve kušana na domu.
Obrati se, kako tebi liči,
S timi boli svojimi k onomu,
Koji bješe na tom mjestu svetom,

Prav osudjen odsudom prokletom,
Izkapio vrč muke paklene!
Samo mukom on oblada vraga.
Ele, kćeri Isusova, draga,
Što u pomoć ti prizivaš mene?
Tvoga otca u životu nema."
Još neznaše jadna nesrećnica,
Bez babajka da je sirotica.
Kano da ju slutnja već izliema,
Na tle pade, s mjesta se nemače!
U nesviesti mrtvim plačem plače.
Kad se, jadna, iz nesviesti prene,
Hrišćanske ju okružiše žene,
Te se tomu oprieti odluče,
Da se Mara motsallam' odvuče.
Jer ju ovaj čovjek, — kamen tvrdi,
Čuv lik kćeri Even-Temymove,
Odabere i k sebi pozove,
Da običaj uzdarjem utvrdi,
Te ju paši šalje demeškomu,
Za dobrotu dobrotvoru svomu:
Napose ju za njega poiska,
U haremu da je odaliska.
Smjerno moleć, pa darujuć dare,
Pobožnomu samoživcu rodi,
Njekoliko ura te odgodi,
Da nevode sirotice, Mare.
Nadahu se, e će svih potjera,
Da se zloće neprepuni mjera,
Oprostiti tu hrišćansku momu,
Predavši ju posvećenu domu
Vitlajemskih pobožnih gospodja;

No se iste doču još večeri,
Gdje je njeki navalio vodja,
Samosilan, ohol u nevjeri,
Pobiedio narod, tako biedan,
Gdje je i grad Vitlajem već predan
Krvnim šakam Metulijevića,
Od lavova najbješnjih lavića.
Jest, u isto vrieme viest doleti,
U večernjih još da će sahati'
Iznenada turci jurišati
Jerusalim-samostan presveti,
Razoriti još u isto doba
I tu crkvu kod svetoga groba.
Tada svako pomisli o glavi,
Kako da se glavom tek izbavi.
Djetca budu i slabačke žene
U dubine kraljevskih grobova
I sudačkih raka sakrivene.
A iz kuća, pa preko zidova
Svi srdčani skočiše hrišćani;
Svaki hoće grad sveti da brani.
Ukopaše svećeno posudje,
Iz hramova svėtinje — u prudje,
Jeremijne u piesak pećine,
Il' u Siloëh, u tamne dubine.

4.

B I E G.

Marija se bez utjehe tada,
Bez spasenja i svjeta povrati

Tamo, gdje joj tinja ciela nada, —
K Bedvincu se iz potaje svrati.
Nemiran ju vrlo — on čekaše,
Pa zubovi, biesan, škrgutaše,
Te mišljaše samo o osveti.
Junak preže junački umrieti,
Čuv, gdje Temym izpusti dušicu,
Razcvieljenu gledajuć djevicu.
„Ako mene“, Marija proslovi:
„Bog okriepi, ako blagoslovi,
A to čini tek, premilosrdan,
Da se tebi jad ukloni grdan,
Da te molim, nek u bieg udariš,
Kad za život sam ti svoj nemariš.
Ja prokazah otcu samostana
Sve, što biva do ovoga dana.
Duša mu se miljem drmnu stara.
Issuf, jedan prvak jenjičara,
Koji službom samoživcem prude,
Kupljen po njih i podmazan bude,
Da uz bježan tebe podupire.
On će tebe sakriti pod mire,
Vithanijske gdje su razvaline,
U koje će devu dopremiti
Siloanski Arapi za tmine.
Evo, noć se prikučuje, — hiti!
U dolinu hodi Josipovu!
Angjeli te k sreći tamo zovu
Od nesreća, koje tebi priete.
Sgledati ćeš tu vodiča svoga.
On te čeka do ure devete.
Za ime se boga velikoga, —

Bog će tebi tvoj put svud čistiti
I korake tvoje on štititi, —
Žuri tamo, odmah na put kreni,
Pa se kadšto nesrećna Temyma
I kćeri mu, Mare, opomeni!"
„Ti pominješ", Zmajl ju za rieč prima:
„Meni, — nek ja u bieg sam udarim,
Poginuti, znaj, da ja nemarim,
Kad ti nećeš da me sliediš sliedom!"
„Sliediti te ja nikad nemogu,
Izmajile, neslaže se s redom!
Krstovu se mi molimo bogu.
Nemogu ti nevjesta bit' mlada,
Što je tvoja duša steći rada.
Ako me pak ljubiš od ljubavi,
Uteci zlu, život svoj izbavi!
Bio srećan i svoj sred samoće!
Mara će se grobu sad uteći,
Grobu boga svoga. — Jaoh!" hoće,
Jecajući i suze roneći:
„Ja znam samo na svietu za dvoje,
Čega neću nikad nadživjeti:
Zatajati spasa vjere svoje,
Ili tebe, gdje gineš, vidjeti.
Sve je ino, što bog šalje, lasno."
Na to reče Izmajl mrko, kasno, —
Promjene se na obrazu vide,
Kabanicu i oružje skide, —:
„Maro, nisi ti nikad mislila,
E se tvomu ja životu bojim!
Zaklinjem se svim plemenom svojim,
Ne, ti nisi toga dokučila,

E mogu ja biti kukavica,
Sin Ahmedov da je strašivica!
Ali što me na kušanje daješ?
Da odlazim, živ, ja bez onoga,
Što ja volim od života svoga?
Jaoj, što čujem? Dakle da nehaješ,
Zar živjeti i bez Izmajila?
Ja bez tebe nikad! Ja ostajem.
Prorokom se kunem, te rieč dajem,
Da me nikad neoddieli sila
S tvoga krila, moja Maro mila!"
„Da ostaješ zar ti", viče Mara:
„Pa smrt čekaš?" Prepast ju udara.
„Ja ju čekam evo nestrašivo!"
„Nesrećniče, znadeš li, da tebe
Moje srdce nebi moglo živo
Nadživjeti?" — Od pomisli zebe.
„Ovako bih bar ja umro prije!"
Reče Izmajl, kan' da ništa nije.
Ali ovaj mir strašan odluči
Usud Marin. Usud ljude muči.
„Bože!" Mara poviče, te kleče:
„Aoh, bože, što da činim?" reče:
„Da odlazim sa ove zemljice,
Krvcom otca svoga omašćene?
Zmajl da umre? Evo sirotice,
Jadne mene, uboge, prezrene!
Što sam, dam li, da se to dogodi?
Hude li sam, bože, oslobodi!
Da je on živ, bila bih otčeva.
No čija sam sad, samcata djeva?
Rodbine bi za Izmajlom sila

Naricala, plačuć, i žalila.
Ja bih bila ovim suzam kriva,
Ako pustim, da on tu izdahne.
A o meni nitko živ nesniva.
Ta tko mari, kad travka usahne?
Za Marom lje nitko neproplače!
No on može srećan još bivati.
Zato treba, živ, da mi izmače.
Izmajile, nemoj oklievati,
Spasi život od krvava djela,
Makar toga ja nepreboljela!
Zajedno ću krenuti ja s tobom.
Prosti, majko božja, prosti robom!
Griešimo li, ja sam kazni vriedna."
  Tek umuče tako Mara biedna.
Kad zakrši besjedu u strahu,
Počasiti časa nemogahu.
Već praćeni svjetlošću požara,
Koji ara jermensku bonicu,
Te proždire i gostionicu,
Pohrliše Izmajil i Mara
Kroz velike guste alojike,
Koji, oštre sterući bodljike,
Okružuju vrte susjedove.
I dodjoše do podnožja grada,
Do obkopa i gradskih ograda.
Na visoke udare zidove.
I ostalih pobjeglih hrišćana
Ima ovdje množina sabrana.
Jedno rado drugomu pomaže.
Na zidine uzadjoše gradu.
Sve bi tiho, dok se tako kradu,

Svaki žubor hoće da prokaže
Noćnu bježan ubilcem na straži.
Bez džagora svak pobjeći traži.
A Izmajil, bez bojazni prije,
Sad se strahu prvi put dovije.
Bježan pticom bjegunci pretvore,
Koja leti preko strme gore.
Ali Mare, to djevojče mlado,
Nenaviklo, putem se mučiti,
Jedva može za Zmajlom sliediti.
On ju nosi u naručju rado.
Već se eno pomalja i bieli
Iz tmušine, koja zemlju krije,
Tvrda kula stare Vithanije!
Izmajil se u duši veseli,
Što je Mara sad već izbavljena;
Ona hvali boga, sva skrušena,
Vithanijske spaziv razvaline.
Na domak joj Vithanija sine,
Kano zviezda već iščezle nade.
Znak se brzo dogovoren dade.
Sve bi muklo, kano usred groba.
Prispjelo je uročeno doba,
Da bjegunci dočekani budu.
Izmajl traži, iduć uz gradinu,
Jenjičara i devu zaludu.
Ali ura deveta već minu.

5.

PUSTINJA.

Što sad evo tu da započnemo?
Pa sad na put kako da krenemo?
Putujući, cio dan klapiti
Na strmenih stazah bregoviti',
U pustinji bez kakve pomoći,
Bez okrjepe, bez krova i hrane,
Po letuštem, vrućem piesku noći! —
Ljubavi su pogibli neznane;
Ljubav može sve, kad ognjem gori.
Lasno Izmajl Maru nagovori,
Putovanje smjelo da nastavi,
Dok, umorna, uzmakne naravi,
Da se dotle sa svom snagom bori.
„Ja znam", reče: „znadem izvor vode
Nasred putâ, što u zemlju vode,
U kojoj mi pleme baš nastava.
Naći ćemo svega ukraj vrela.
Tu je ciela datulâ dubrava.
Drveta se visoko izpela,
S kojih će te plodovi kriepiti.
Ja ću tebe na rukuh nositi.
Donle cigla dva imaju dana.
Iznemogla, dohvati se sila
Tu na srdcu mojem opet, mila:
Eto stana tebi pouzdana!"
Marija je rada vjerovati
Sve, što Izmajl počne kazivati.
Unj se uzda, — bezazleno diete.
On u prvoj srdca pobožnosti

Svojoj diše tek dragocjenosti.
Ćud jih nježna nedužnosti svete
U odjeću djevičansku vije.
Požure se, da ostave prije
Samotinje i te razvaline.
Hoće putem da se naužiju
Zapada i noćne ladovine,
Da prevale jednu provaliju,
Dio puta, lakše i bez truda.
A la puste i izprazne nade,
Kad je veća od sile požuda!
Jer naskoro Mari snaga pade,
Te osjeti sile izcrepane.
Nožice se njene izkrviše,
Nježne trnjem oštrim razderane.
Izmajl od nje još trpljaše više.
Jer on gleda napore Marine,
Pa sam trpi od muke njezine;
Srdce mu se ciepa. On se kida.
Ustupiti nemože od stida.
Prihvativ ju u naručje svoje,
Nošaše ju; no ginu oboje.
Ovako se pozadugo muče.
Jedva Arap trudne noge vuče.
Polagano tako napreduje,
Kad u živcih oštar bol očuje,
Koji su se pieskom izmicali
Izpod peta, oni živci mali.
Tada žarko sunce rodi zora.
Pred njima se pustinja prostire,
Granica se niti nenazire, —
Bezkonačna, tiha sve do mora,

A i sama, kan' more debelo,
Praskozorjem netom zarudjelo.
Pješčana je to pustinja ona:
Nigdje duba, nigdje ni zaklona,
Nigdje grma, ni glasa, ni traga,
Nigdje stvora vražjega, ni vraga.
No se Zmajil tek sad obradova;
Ohrabri ga čudna radost ova.
Snaga mu je rasla svakim krokom.
Jer veselim sad on spazi okom
Postojbinu, gdje mu znanci stoje,
Tu pustinju, tle slobode svoje.
„Ohrabri se, o Maro!“ poviče:
„Ohrabri se i obraduj nadi;
Pred što sunce zalaziti priče,
Mi dodjosmo do vrela, Engaddi!“
Mara, timi riečmi oživjela,
Krilata je na put poletjela.
Utaja bol. Iduć, naslanja se
Na mišicu hrabru Izmajilu.
Ali lišca blieda, dok ju krase,
Izdavahu već nesviestnu silu.
Umalo bi, da se neobori.
Bedvinac joj hrabar hrabro sbori.
Na mišicu sad podiže svoju,
S mukom svojom sam u ljutu boju.
Ovako ju nošaše pustinjom.
Ovako ju nošaše sve dane
Kroza sunce žarko samotinjom.
No bi mlitav još od jedne rane,
Koju nije izvidati mogo.
Osjećaše, da je iznemogo.

Na obzorju vršike nazire,
Gdje paome engaddiske vire.
Činjaše se, još prije sutona
E nemogu stići mjesta ona.
Ali leži u naručju Mara.
Samrtnici slična, negovori;
Morena je od žedji i žara,
Kano da se sa dušom već bori.
Strah obuze Arapina tada.
Zaleti se, noseć ju; — zadiše,
Pa sustane, hrleć opet više.
Znoj mu studen savrh čela pada.
Muzge teku, a prima ga zima.
Zaduha se, pa, dršćuć, pritisne
Milo breme k prsima svojima,
Pa hajd', hitaj dalje! jadan, svisne.
Izpinju se pome. Dodju bliže.
Zmajil htjede, onamo poleti;
Kad al' tamo, ima što vidjeti!
Nemogaše; u piesak je niže
Sa bremenom svojim ogreznuo,
Kad je vihar silnije dunuo.
Oboje tu leže, nemiču se,
Dok vihrovi viju, igraju se.
No najprije s polumrtvom dragom
Zmajil sjekni životom i snagom.
Teturajuć, vrludaj do vode,
Grabi vodu golim dlanom, biedan,
Zaboraviv, da je i sam žedan.
Kad onamo brižan Arap ode,
Gdje 'no su se vode ladne čule:
Moči usne tek onesvjesnule.

Ona k njemu oči sve lagano
Uzdizaše, kano razdragano.
No osmiešak mlitav polietaše
Po obrazu njoj oko ustašca.
Zabrinuv se okolo srdašca
Tek za njega, još tako veljaše:
„Nebi jadan ti bio bez mene
Na pomolku već zemlje rodjene.“
Noć i još dan cio preborave,
Odmaraju trudne ude sami
Kraj studenca tu pod p a o m a m i.
Zmajl uveče leže čelo glave,
Il' uz noge k Mari, Arap mladi.
Čuvaše ju od divlje zvjeradi.
Ona sbori, zaniev se u snove,
Nerazumne, — otržite rieči.
On, pun straha, sluša tlapnje ove,
Pa se čudi, Arap, kad glas ječi.
No bijaše blag dah noći tamne.
Nebom zviezde svud gorahu sramne,
Kako gore u vrtu t u r č i n c i,
Koje sade vrtari, Bedvinci.
Po obzorju svjetlost sievnu časom,
Pa razvedri blistavim ukrasom
Debla, grane nenadno od p o m a.
Zasjaše se sievci; nema groma!
Angjeli su. Sretaju vrh svieta
Te duhove ‚tamnoga vilaeta‘,
Kojih ima na svietu u svačem,
Pa jih plaše plamenitim mačem.
Sočni plodi voća sladjanoga,
Bistra voda studenca divnoga,

Sjaj nebeski Bedvinca podkriepi,
Pa se tako naskoro dohvati
Već pobjegle snage, junak liepi.
Ali djeva nemože spavati
Od umora ovu noćcu cielu,
Slična lieru u sjenci — uvelu,
Leži, tlapi više, no počiva;
Mašta živa neda, da uživa,
Kano što on, časove odmora.
Tek za svoga skrbi prijatelja.
Jedva čeka, da zarudi zora.
Zato ju je obuzela želja,
Da nekrzma ni čas ovdje više.
  Engaddiski odmor ostaviše,
Te putuju pustinjom u muci.
Zmajl ju, bonu, nošaše na ruci.
On sa sobom datulâ i vode
Ponio bješe, da tim, kud prohode,
Kriepi i nju, pa i sama sebe,
Kad mu bude, gladnu, od potrebe.
S toga mučan današnji put nije,
Kano što je prvi bio prije.
  U pustinji pastirâ nadjoše.
Arapi jim mlieka podadoše
Stada svojih i pečena hljeba
Pod pepelom, što godj Arap treba.
Najstariji od njih, što je davno
Vahydžeško pleme znao slavno,
Vješt provodič bjeguncem bijaše;
Jer sve staze, starac, poznavaše.
Okrenuše skupa put doline,
Koju Harma ondje nazivaju.
Pastiri jim rado ruke daju,

Dok se penju na strme visine
Gabarskimi vrsi i gredami,
Pomažu jim, dok prolaze tokom
Soehte, rieke, po briegu visokom,
Jebronskimi dalje pustarami.
„Moje čedo, povjeruj se bogu;
Jer ti je to“, starac veli Mari:
„Tko je tvoju k nam doveo nogu
Na jedomske paše u pustari!
On mi kćerku ugrabi, da prosti!
Cielu radost od moje starosti.
Ti me sjećaš nje u bolih svojih,
Probudjuješ pečal grudi mojih.
Naslanjaj se na m e, deblo gnjilo,
Nježna ružo, ti, stablašce milo!“
Marija se jedva još mogaše
Vucinjati uza strme paše.
Još joj jedva rone suze oči.
Posustaje jednom, drugom kroči.
Kad se opet plavo nebo smrče,
Pozna oštro oko sokolovo
U Arapa prividjenje novo,
Njekoliko jezdaca, gdje trče
Nadaleko brežuljčićem rodnim.
Požuri se goste zakloniti
Za liticu njeku, te pohiti
Starac k ljudem čilim i slobodnim.

6.

DOLAZAK.

„Oj, junaci, vi, ljudi s pustinje!“
Arapin jih viče i zaklinje:
„Jeste li vi, pravo mi kažite,
Kabylehe ljudi plemenite,
Váhydžehe, kraljice Bosora,
I Jeblate, ili pak od mora?“
Kad ga čuju, da mu odbesjede,
Poletješe strelimke sa brda
I rekoše: „Jesmo. Vjera tvrda!“
Potom starca do litice sliede.
Zmajlu oči izza stiene paze.
Kako pozna ove, što dolaze,
Zaigra mu srdce od radosti,
Te on trči k njim, brz u naglosti,
Te jim veli, nek otcu objave,
Da je došo, nek d e v u dostave.
„Razvedri se, sladka moja selo!“
Reče: „Pleme čeka tebe cielo.
Hoću da ti povratim — babajka!“
Vjerni ljudi poslušaše š a j k a.
Dovedoše jednu d e v u mladu,
Kano ovcu, krotku i okretnu,
Što Arapi drže za násladu.
Podigoše na nju Maru sretnu.
Zmajl i Arap po ćudi junačkoj
U pomoći bjehu njoj, slabačkoj.
Pri svem ovom ona često padne,
Kano da se, bona, obezznani

S nesvjestice jadne i nenadne,
Putujući po visokoj strani,
Dok nestignu na gorske visine
Više Harme, duboke doline,
Kroz koju se onamo putuje,
Gdje jih stari Ahmed iščekuje,
Sin Bahirev, sa kćermi i ženom,
Sa družinom šejk — i svim koljenom.
„Vahydžeški šejče, o moj tato!“
Zmajl povika: „Evo ono zlato,
Evo ovdje angjeo od boga,
Što je sina uzdržao tvoga!
Daj, da njemu na slavu zakolju
Novorodnu devu i najbolju,
Te ga nudi lepinjami svojim',
Pogačami, soihljebom mojim!“
Potom patnje svoje pripovieda,
Djevojčice hrišćanske niz bieda.
A' starini kapahu Ahmedu
Žalisuze niza bradu siedu.
Pa sestrice Zmajilove, mlade
Za obkladu sve bijahu rade,
Da hrišćanku biednu razgovore.
Odvedu ju u liepe šatore
Na studencu Lavanovu milu.
Arapkinje-djeve na izvoru
U ugodnu kažu razgovoru,
Kako su se bojale Zmajilu!
Iz petnih se žila trude mnogo
Na čast sebi, a ne na sramotu,
Da proslave hrišćanku-ljepotu.
Svim je cigli jedan dobri bogo!

Naručjem ju obuzima mati,
Te joj nježno sboriti prihvati:
„Ja ti hoću da sam tvoja nena,
A ti meni draga kćerka budi!“
Tek što stara Arapkinja-žena,
Koja dobro mladoj svojoj žudi,
Od suviška srdca to izreče,
Odjuriše odmah brzoteče
I dva laka u Gazu ulaka,
Da donesu još prije sumraka,
Što bi moglo Mari ugoditi,
Ili bi ju moglo izliečiti.
„Ovdje ti je u pustinji ovoj
Ubožtvo i veliko neznanje“,
Mati reče ljubi Zmajilovoj:
„No vidje li askalon-mogranje,
Odtvorene zraku sunčanomu,
S koga rude i sladošću slade:
Tako nam se srdca odtvoraju
Prijateljstvu svagda istinskomu!
Naše srdce sve ljubavi znade.“
A ljubavi — tko se dovi kraju?
Mara bude dobrotom tolikom
U istinu vrlo razdragana.
Neozdravi na jadu velikom.
Milovaše šejika mladjana.
No strah njezin, pa i bogoljublje
Prodiraše u nju sve to dublje.
Strašilom ju strašaše grjehota,
A od strave kašnjega života.
Hrišćanci su to grdna strašila,
Koja 'no se na peti rodila

Svete gore, Golgotha nazvane.
Duša njena s toga osjećaše
Te nemire mukle, bezprestane.
Svagda joj se nješto pričinjaše,
Kano da glas čuje otca svoga
U pustinji, babajka dragoga.
Groznica i nesan, zla družina,
Sve naizkap iz žižka u lasti
Piju ulje života njezina.
Zmajl ju gleda u krajnjoj propasti,
Gdje se smrti pomalo primiče.
Bol ga tada u pustoš odtjera.
Pustinjom se amo tamo vera.
Kano lavić, zavije i riče,
Kroz koga je netom proletjela
Lovačka i otrovana striela.
Otac njega svagda natrag vodi
Iz pustinje i tako slobodi:
„Bog je velik. Pa kad on dozvolje,
Te uletje ova golubica
U moj šator na to pusto polje,
A ono će gospodnja desnica
Učuvati nju u njem“ .... Besjedi.
Ali jednom Marija pobliedi.
Usahne joj ljiljanovo lice,
Glava joj se obori ničice —
Njoj na grudi. Tada ona usne.
Dah odbježe stražnji bliede usne;
Na istinu odprnu iduću.
Blag ju spomen onamo proprati.
Duša joj se čista uzpovrati
Na desnicu opet svemoguću.

7.

POKOJ IZMAJILOV.

Veliko se naricanje čuje
Pod šatori u cielom okolu.
A tužnjava po polju i dolu
U pustinji svakamo putuje.
Plakale bi i stanovne stiene!
I noći i dnevi plaču žene.
Jer i kuća sva Vahydžehova
Golubicu ovu zamilova,
Kano dobar znak, što bog sinovom
Od pustinje blagodaću novom
Za vriednija baš podieli djela.
A sad bješe opet odletjela.
Sam starina Ahmed, snudjen, skrušen,
Udno srdca svoga bi porušen.
On naredi pogrebnu svu slavu
I tri daće po arapskom pravu.
Već ponire kraj visoke p o m e
Trup hrišćanske sad u piesak mome.
A krst, što je nesrećnica mlada
Svagda rado nosila u ruku',
Na grobnicu Arapi natuku.
U grob nada svaka tako pada.

Oko grobne p o m e svi stajahu.
Svako, plačuć, tuži i zavije.
Samo ovdje Izmajila nije.
Njega nesta u pospjehu plahu.

Njemu usta nesborahu više.
Oči mu se sasvim osušiše.
Jer mu smrt, što Mariju pokosi,
Sve podsieče života korienje.
On osjeti, slomljen, uništen je,
Pa sam konac u višnjega prosi,
Kad mu sveza nije preostala,
Koja bi ga sa svietom vezala.
On venjaše, kano džbun na hridi,
Što ga vihar nesmiljen, dok lupa,
Silom svojom iz zemlje izčupa,
Pa se bačen u dolinu — vidi,
Gdje 'no cvieće bez hrane tek vene
Medju lišćem travice zelene.
Pa kad bi šejk stari govorio
O poslovih — Zmajlu — i rodbini,
Ili opet o bojnoj družini
I o čudnih sgodah prihvatio,
Neču ništa više u nesreći,
Ni nehtjede ništa na to reći.
Glava mu se od žalosti nagnu:
On oniemje, ogluhnu i smagnu.
A kad je ljut al-aga iz Gaze
Progonio mir tomu koljenu,
Te se pleme vahydžeško krenu,
Te drugamo Arapi odlaze,
Stan tražeći drugi po pustari,
Svietalo se po savjetu stari',
Da se vrate u Mefath-pustinju
Na kraj drugi na Hvalinskom moru,

Pa, kad se sve spremalo u zoru
Na odlazak u tu samotinju,
Izmajl stoji, sunce se smirnje,
Bez učesti kakve mramorkome
U pustinji ukraj grobne p o m e.
Tišina je. Ništa se nečuje.
Kad se žarko sunce smirivalo
I nadno se pustoši sjajalo,
Obtoče se sunčani koluti
Krvnim svjetlom, a nebo nažuti
Na trepet i strah stvorenjem jadnim.
Ptice lete k predjelom zapadnim
I put mora. Zrak se sav pomuti
I nakanji; ali ti se čini,
Da sva zemlja po svoj površini
Na sve strane sieva i da gori.
Nepomična p o m a sad obori
Vite grane svoje na pjeskulju,
Tražeć zaklon u mekanu mulju.
A ljudi se skriju u šatore,
U te dvore i u te obore.
I, kud se godj prostire pustinja,
Razlieže se grnja od zvjerinja.
Pustinji se strah, nuto! došuma,
Smrtonosni kužni vjetar S m u m a.
Kad ga Zmajil nasluti i spazi
Izpod grobne p o m e, gdje dolazi,
Nesteže ga strah ljudi umrli':
Bio vječan! Grob Marin zagrli.
Odgrnu sav piesak, što ju krije,

Odgrnu ga sa odjeće njene,
Odgrnu sav piesak i s koprene,
Pa djevičin obraz razavije.
I koprenu digne. Motri lice
I obličje ljubljene djevice,
Kojoj neće ljepote od srama
Da oskvrni niti smrtca sama.
Pečaleć se i grizuć užgano,
Razmatra ju. I tako se čini,
Da mu veli: „Dodji pouzdano!“
Oživješe oblici Marini.
Poljubi ju u studeno čelo,
Kano da je netom pobliedjelo,
I uzdisaj podrie: „Evo mene;
Jer angjela bog, da me izvede —
Šalje svoga — iz zemaljske biede!“
Već pustinjom trakove ognjene
Vihar stere, kano silna krila,
Pršteć, prži, prelazi poprieko.
Pržina se crna razturila
Pod oblake za trenuće njeko.
Na nebesa odletje visoka.
Pomoli se oblak jednim mahom,
Crven, kano krvca, od iztoka.
Pome prašte. A Smum diše dahom:
Sumpornim sve repom kuži, mlati.
Mrak se posvud uz vijor uhvati.
Sve se ruši. Sam se Izmajl neda,
Pokupi se i dohvati snage,
Te onamo junački pogleda,

Na ostatke ljubavi predrage.
Potom ruke k angjelu uzpravi,
U nesgodah božjih što se javi.
Nesta njega, ode na nebesa,
Pustiv oblak pieska laganoga,
Te obastrie, — angjeo od boga,
Bedvincu i hrišćanci tjelesa.
Oblaci se odasvud uzvili.
Pjeskovit je brežuljak naraso
U pustinji, gdje se car-lav paso, —
Eto groba dvoga vjernih, mili'!

IV.

LEPIRICE.

Svim kćerim-ljepoticam divne Jugoslavije.

1866.

1.

NA NAŠEM ŠETALIŠTU.

3. lip.

Liepo naše šetalište,
Djevojačko igralište,
Gdje se, mladi, sastajemo,
Gore dolje svi šećemo!

Mislio bi, u nebu si,
Usred srdca Hrvatica;
No se tudj glas ovdje brusi:
Svaka ti je tu Njemica!

Po narod je vrlo ružno,
Te je srdcu čuti — tužno:
Što nam daje kazalište,
To otima šetalište.

Ako je i vijalište
Od tudjinstva, nejedinstva:
Hrvatsko je šetalište
Hrvatskoga lik djetin'stva!

Sa službinjom govorite
Ta hrvatski, svakojako,
Hrvatice tankovite,
Sborite mi i tu tako!

Neka su vam svi drugari
Dobri, vjerni i pokorni,
Kano što su i kuhari
U kuhinji vam udvorni!

Ali da su tvrdokorni
Na hrvatskom govorenju,
Svagda mili, razgovorni
U govoru i mišljenju!

Neka teče kojekako,
Tek hrvatski svakojako;
Ni njemački nesborite
Rieči knjižne, uzvisite!

Rieč neište ni načina,
Kad su čuvstva sva valjana,
Smjerna, dobra i dragana:
To je rieči sva začina.

Počinjite sve polako,
Svrha nije ni daleka;
‚No zlo loncu svakojako,
Dok iz sela začin čeka!‘

2.
PLINENICE I KNJIŽICE.

1. pros.

—

Hajdemo se šetat,
Tielo malo kretat:
Eto noćne tmine;
No moj gradić sine!
Divnim pline plinom,
Svietlom, gle, pučinom!

Svietla plinenica,
Jasna svjetličica,
Mjesto dana služi,
Pa ti svjetlost pruži,
Kad nemaš kriesnice,
Svjetlice-bubice,
A hoćeš da čitaš
I da Milu pitaš,
Što ti ona piše,
Ili krvcom riše.
Dok sja mjesec bliedi,
Listak oko gledi;
No ga svašto mine,
Dok ti plin nesine.

Plinenice, svjetličice,
Širiteljke, oj, svjetlosti,
Tumačice i lieposti,
Svjetlonosne, vi, očice,
Kad oblaci mjesec sav zadime,
Vi kažete oku drago ime, —

Kad dolete te knjižice,
Te knjižice od Milice,
Usred noći — te zvjezdice,
Spale s kljuna golubice!

1867.

3.

O RUŽI UZDIŠE.

30. ož.

Svies moja se željno spravlja,
Kipe u druge, sviem razlike,
Pretvorene jur prilike
Da u pjesni sad ponavlja.
Ovid. I. — Šimun Zlatarić.

Ružica je rasla,
Pastirka je pasla
Ovčice u gori
Prema bieloj zori.

Sred šumskoga mira
Pastirka zasvira,
A slavuj se javi
U mladoj dubravi..

Dok svira pastirka,
On na ružu virka,
Iz zelen-šumice
Pokazuje lice.

Pastirka ga gleda,
Od ljubavi preda,
Prestane svirati,
Frulu prebirati.

Pa se ovce pasu
Po zelen-pojasu
Biele, sad crvene
Od zore rumene.

Čezne pastjerica,
Da ljubi slavica;
No je slavuj neće,
Pa se k ruži kreće.

To je milovanje
I staro poznanje
Izmedju ružice
I te sjetne ptice.

Pastjerica vene
Sred njive zelene;
Ah, da sam ružica
I onakva lica:

Pjevao bi meni
Slavujak ljubljeni,
Ljubila bih njega,
Sebi najdražega!

Tek što ovo kaže,
Slavuj se ukaže,
Te joj pjesmu pjeva,
Raduje se djeva.

Ona se pretvori
I ružicom stvori;
Bog ju uslišao,
Te joj milost dao.

Ovce nisu više,
Već cvieće miriše
Oko ružičice
Nasred livadice.

A slavuj biljiše,
O ruži uzdiše,
O toj ružičici,
Njegda pastjerici.

4.

ŠUMSKA KOVAČNICA.

11. svib.

Ah, tko znade čas, kad se rodio?
U početku žića i ljubavi
Naša pamet leži, uspavana!
P. Preradović.

Tek što poče rosa sjati,
Mukom muči crna šuma,
Već uhvati kov kovati
Veseo kovač tik do druma.

Vidim djelo, ugrijano,
U vis skaču i varnice,
Na tlih gvoždje, razkrhano,
U kovača znojno lice.

Zadimljeni vignju stari,
Ti s mješinom pored jele,
Kad uza te bat udari,
Spominješ me zvonbe ciele!

Kano zvonbom nejednakom,
Kolibice mirna, bruji,
Lug te tihom pokri šakom,
A u sebi zujbom zujiš.

Samo kadšto za te pita —
Seljak, ako konja ima,
Dok su ciela sva kopita,
Brige na te neuzima.

Amo stigoh. — Duh mi hrli
Iz čadjave kovačnice,
Zdravo! vičem: Momci vrli,
Rad je rani pun srećice!

Nagrada se nepredaje
Večernjemu hvaliocu,
Već onomu, tko ustaje,
Jutrenjemu raniocu.

Ali zašto raniš tako? —
Liepa ti je kovačica,
Milotom me rani lako,
Kano striela-potajnica.

Dok kovači: čin-čan! kuju,
Meni okom srdce kuje,
Grudi mi se razvrućuju;
Ona — na me zavirkuje.

Već u zoru sjedi, smjerna,
Kovačica čista, biela,
Kano da je, svomu vjerna,
Hitroprelja — predju prela.

Mjesto žara sjaj očica,
A nakovanj — usta krasna,
Evo, to je žeravica,
Koja pali djela jasna!

Ah, čudno je to kovanje,
Što dva srdca prisakiva,
Mjesto malja — pogledanje,
A mieh — riečca ljubežljiva!

Vi, kovači, kujte, kujte,
Drugi kov mi sakivamo;
Ali srdca svedj poštujte:
Njimi svaki žar spajamo!

Zlatni kovi i srebreni,
Da liepo nam tu vi sjate,
Pred očima namješteni,
Tri sta zraka odbijate!

Kovači se težko znoje
Posred šumske kovačnice,
A šumom se evo roje
Lakokrile lepirice!

5.

DOBRO JUTRO!

8. lip.

Na glas tihieh od vjetrica
Bješe ranit' zora obikla
S viencem, ki joj svi ružica,
U rajskijeh poljih nikla.
I. Gundulić.

U magli se kupa
Seoce i župa.
Dim se iz dimnjakâ
Pravo k nebu vije,
K nebu bez oblakâ.
Sva se zemlja smije:
Trepti, blista, sieva,
Omladjena, — djeva.

Iztočno se zlato
Po polju i šumi,
Po stazah i drumi'
Sieva i preljeva:
Izčezlo je blato,
Niti nema praha
Od mladjanih snaha.

U grad mlade idu,
Nose kotarice,
Mlade mlječarice —
Sve u liepu stidu.

Sve se užurbalo,
Rano je ustalo,
Nebo svanu jasno
I jutarce krasno.

I kumice stare
U grad kudecaju,
Glavami klimaju,
E se mladi kvare!

Ovdje stoji vika
Hrvatskih ‚mužika';
Pravdaju se nješto
I prepiru vješto.
Idu po ulica',
Punih golubica:
To su ranilice,
Mjestne skitalice.
Prve su iz kuće,
Dok je sve u miru,
Sjemenke sabiru;
Ali tu cvrkuće, —
Vrabac zobcu bere,
Golubicam ždere,
Proždrlica mali,
Vrabicom se hvali,
Glavom hitro vije,
Lukavo se smije —
Vrabac,
Proletarac!

Tud' prte prtište
Na jakih ramenih:
U jutrenjih sjenih
Evo kazalište!

Još je zemlja vlažna,
Po odmoru snažna.
Rieč je prosta, čista,

Kako zora blista.
Svjetiljke su male
Po travi zasjale;
Pune su živice
Jutrenje rosice.
Kano srebro bielo,
Takvo je odielo.

Tielo zamašito,
Visoko i vito
Seljakinju kiti;
Netreba joj kriti
Od čiste kreposti
Gradjanske tajnosti.
U takvih tjelesi'
Rudi zora rodu:
Tražeći prirodu,
Što će nam uresi?

Magla već uzmiče.
U zrakah se kupa
Seoce i župa.
Zora puca: Slava!
Magla iščezava,
Rumene se dvori,
A Danica kliče:
Dobro jutro! Zori.

6.

RIBARI.

3. kol.

Liepo li su razpletene
I po vodi razvedene
Konopljane te mrežice:
Dodjite nam, o ribice;
Sladke ste nam, preljubljene!
  No su ribe doplivale,
Te su tako prošaptale:
Makar bile kako liepe,
Mrežice su nam grješnice,
A ribice nisu sliepe!
  Pa razplinu perajice,
Te odplove niz valove,
Kud jih pusta narav zove.
  Udica je utonula,
Crvićem je nakićena,
Kano dobra stvar, pečena,
Te je ribe zazovnula:
  Pec, pec, ribe liepe,
To je dobro sjeme!
  Ako smo i nieme,
Nismo opet sliepe!
Udica je nam hudica;
Što je ljepše izkićena,
To je ljepše prehinjena,
A mudra je i ribica.
  I tako su ti ribari
Prevareni na prievari!

7.

VJENČIĆ.

17. kol.

Pasla Mare pauniće
I prebiele golubiće
Po livadi, po dubravi,
Svud po liepoj toj naravi.

Okom gleda u nebesa,
Za ovčicu-razbludnicu
Traži cvieća i uresa,
Da izkiti gojenicu.

Tako sladak dan vodjaše,
Oko joj se takmi s nebom,
Ruka joj se svedj igraše,
Neboreć se sa potrebom.

Ali dodje momče mlado,
K pastirci se mladoj svrati,
Te pobuni bielo stado;
Modro oko na se obrati.

Negleda joj oko više
U nebesnu pavedrinu,
Ručice joj sad saviše
Vjenčić mladu Milutinu!

8.

ZIMNA PJESMA.

23. stud.

Divlji vijor buči, brije,
Siva magla s neba spada,
Sjever ledom zemlju krije,
Snieg se stere po livada'.
A iz gore divlje skače
Silovita još bujica:
Sve se sakri i zamače,
Gorska zvier i plaha ptica.

Moć vihrova, noć oblaka,
Dan turovan ljute zime,
Iščezava radost svaka,
Dimnjaci se svagdje dime.
Vihar stenje i zviždu če,
Š njim se mieša divlja bura,
A srdce mi težko tuče:
Dug je dan i duga ura.

Ćelava je gorska glava,
Zatvorena sva priroda,
Kako r i e k a pomrzava,
Tako trne i s l o b o d a!
Nigdje cvieća do proljeća;
Pomrzlo je zemlji lice,
I očima ode sreća:
Nesta — biele lepirice.

9.
ZAR ĆE MOJ DOM STIĆI SREĆU?

Iz daljine.

7. pros.

Moje srdce sieva noću,
Neznam, sjetan, gdje sam, što ću!
Dok od bure zemlja strepi,
Kličem: Gdje je danak liepi,
Danak liepi od proljeća,
Kad me nadje divna sreća:
U gori me ondje srete,
Gdje golubi divlji lete?

No je svaka sreća ništa,
Sreća tužna kazališta!
Kob me tare domovine:
Za njom moje srdce gine!
Pa, kad crna burá dune,
Koja gasi milijune,
Nek ugasi moju svieću; —
Zar će moj dom stići sreću?

10.
BOŽIĆNO DRVCE.

21. pros.

Treća nosi bratskog' mirobožja,
Da se braća i grle i ljube,
U ljubavi jedan drugom' viče:
„Mir je božji; e se Ristos rodi!"
Nar. pjesma.

Rodilo se diete malo,
Što je sav sviet uzvećalo...

Već je drvce užeženo,
Svakim darom urešeno!
Pozlaćene jabučice

I orasi i kitice,
Svakojako blistavilo:
Sve sja tako ljubko, milo.

Isus nam se dragi rodi
I ukaza u prirodi,
Jaslice su napravljene,
Zelen-borom nakićene, —
Uzvišene mahovine,
To su gore i doline.

A tri kralja glasno poju
Staru onu pjesmu svoju
Oko drvca božićnoga,
A u slavu rodjenoga!
Sviet se ljubi, pa govori:
Mir je božji! Drvce gori.

‚Tko bi pošten čovjek bio,
Kod kuće bi boravio!‘
Kad k ‚ponoći‘ zvono bije,
Ako i ljut vjetar vije,
U crkvicu bližnju hodi,
Kamo idu svi narodi!

U domaćem, milom krugu
Srdce nezna ni za tugu! —
Božić nosi suha zlata,
Štapom kuca on na vrata —
U seocu i gradiću:
Sjaj nam, drvce, o božiću!

V.

BOSANKE I CRNOGORKE.

PJESMA

o postanju narodnih pjesama.

Odziv pozivu „Narodne lire“ iz Biograda na sve svete 1870.

Kak' radostno javor-gusle cvile,
I oko njih poskakuju vile!...
Ivan Mažuranić.

Sad mi nada, radost sladi grudi,
Kad sagledam snagu roda svoga,
Gdje pjesmice, samonici naši,
Bojak biju za junačko slavlje...
Duša i san. L. II. obr. 19.

O postanju zviezda od izkona
Tvoja pjesma spora, a smiona,
O postanju mjeseca i sunca,
Kako sviće i kako zalazi,
Kako oko božje na sviet pazi, —
O postanju svieta možda bunca?
Svoj je zemlji početak od raja!
A vječnost je bez konca i kraja!
  Poklonici jelinskoga mira
Broje ljeta pjesmi od Omira.
Tim se slave ponosni Jelini.
Odysseja, divna Ilijada —
Izbava je njihova i nada.
A mi biedni robovi, Slovini?
Da nam nisu junačke mišice,
Sidro su nam junačke pjesmice.

Sliepac Vilip naš da pripovieda,
Koji duhom u davninu gleda! —
On bi našo pjesmi trag postanja;
Golemo je umno šetalište,
Zaludu ga čovjek proći ište; —
Igrište je divno osjećanja! —
Tek što živi, sa smrću se bori,
Hoće dobro, a zlo, jadan, tvori.
Slavna carstva u najvećem sjaju,
Dok se dižu, već i propadaju; —
Oblaci se preko neba viju; —
Najbolje se čine drugarice
Nebrojene na nebu zvjezdice,
I zviezde se medju sobom biju!
Bezkrajno je trkalište strasti!
Život vene, tek što počne cvasti!
Više svieta još ima svjetova,
A zar ima možda i bogova?
A, tko znade, što nas š njimi veže?
Možda ljubav, ili možda slava
I svjetove s nami sve skopčava!
Zaludu se ljudski um napreže;
Sve je umlje ništa sanjarija!
Bog je tajna, koja sve savija!...
Neka svieta, svieta sionoga!
Stvor je boga, boga velikoga.
Razastrimo zastor u sviet mali,
Koji nam je baš ovako blizu,
Kako biser uz biser na nizu,
Čim se svako na srdašcu hvali!
Tu su njive velike i plodne.
Taj se zove sviet: Pjesme narodne.

Kad zapjevaš, rode, pjesme svoje,
Širom tebi odtvorena stoje
Progledala na taj sviet domaći!
Od miline izvori pukoše;
Što je tvoje, rode, nije loše!
Većma će ga budućnost razmaći,
Tvoj će se sviet daleko pružiti
Na sve strane svieta: tvoj će biti.
Daj mi, bože, krila sokolova,
Da odletim navrh Biokova,
Daj mi, bože, oči labudove,
Da odletim navrh Durmitora,
Vrh planina i zelenih gora,
Da ja vidim šume i dolove!
No nevidim; oči su mi sliepe,
Ja nevidim domovine liepe.
Zadahnu me miris raj-bosilja,
Darova mi vila kitu smilja,
Gazim kršno po planini stienje,
Čujem žubor gorskih potočića,
Čujem pjesmu glasnih slavujića,
A odosdo raju, kako stenje,
Broji dane i broji časove,
Da otrese stoljetne okove.
Jaoj, jađna roda i poroda,
Kad ga svoja neljubi sloboda!
Oh, koliko crnih svanu dana,
Koliko se rod namuči muka,
Koliko ga zla ručila ruka, —
Sve bi palo sred mrklih bezdana, —
Kad li se on junački ponese,
Kakve li ga lovorike rese!

Ali javor niče u planini,
U planini, u toj Javorini,
Našom krvlju drvo zaliveno,
Da junačke porodi glasove.
Narod djelja gusle javorove,
A vila mu gorska umiljeno
Pokazuje divne mučenike,
Mučenike, rodu osvetnike.
Vila bira umne sokolove,
Te jih k sebi na posiela zove,
Pa jih liši vida očinjega,
Pokloni jim ključe-čudotvore,
Da sviet drugi u svietu odtvore,
Sviet nadanja i uzdanja svega,
Zapali jim slave sunce žarko,
Nek jih grije, dok se slavi Marko.
Uklopi jim gusle od javora,
Da se od njih razlieže sva gora.
Sliepci podju iz gore u sela,
Da sokole srdca, već klonula,
Eda li bi hrabra čeljad čula
Starih svojih uzorita djela,
Da nesnosi jarma tudje sile,
Nebi li se slave obnovile!
Pod stoljetnu lipu sliepac sjede.
Jadnici ga kano čudo glede,
Dok on priča o prošlosti jasnoj,
Te proriče sjajnija vremena.
I tako se pjesma dragocjena
Evo rodi u prirodi krasnoj,
Pjesma rodi, a narod ju goji,
Dok ju goji, zla se on neboji!

Al' čuješ li one pjesme sitne,
Što su, kano zviezde, nedohitne?
Jedna ti je sjetna, nevesela,
Kano suza djevojačka, gorka,
A druga je, mila čudotvorka,
Za dva srdca krasuljak zadjela.
A jedna je brza košutica,
A druga je biela golubica.
Te su pjesme, pjesme nebrojene,
Kano vino, vesele, rumene.
Odakle su, kako li se rode,
Kako ove pjesmice postaju?
Djevam noću u srdce padaju,
A zorom se kroz usta izvode,
Te se cielo selo od njih ori;
Narod pjeva, dok se sa zlom bori!
Pjevaj pjesme, oj junački rode,
Pjevaj pjesme do dana slobode!
Zla je sreća pjevanje rodila,
Kako grozne nepogode čine,
Te se divna duga nebom vine.
Dosjeti se iz gorice vila,
Te odabra ljude bez odmora,
Da rod bude, dok nepukne zora.
A, kad jednom rod obaspu sreće,
Te nam sinu radostnice-svieće
Na oltaru potlačena roda,
Pa i Bosnu i Hercegovinu,
Mučeničtva žrtvu tu nevinu,
Kano sunce, ogrije sloboda:
Bosanke će, zlosretnjice gorke,
Uz slobodne pristat' Crnogorke.

Pjesme rodu ime su proniele
Na četiri kraja zemlje biele.
Rodile se uvrh Velebića,
Odgajile u srdcu naroda.
A život jim u svem svietu poda
Stari Vuko, rodom iz Tršića.
Sad se znaju u gradu Londinu,
Slavom slave **r o b a** u Brlinu.
Daj mi, bože, da doživim **d a n a k**!
To će biti pjevanju postanak,
To će biti slika svih milota;
Jer je pjesma duši ogledalo,
Kano nebu sunce ogrijalo;
Jer je pjesma otisak života —
Pa, kad je **r o b** divnu pjesmu dao,
Kako bi on, slobodan, pjevao?

VI.

OTRESINE.

1861.-71.

OTRESINE ZMAJEVE.

29. svib. 1870.

Niže zviezda zmaj ognjeni,
Leteć, zviezdam svjetlost krade,
Stresa tinjac užareni —
Tim Jegjupke svašto grade.

Pa misirske liepe djeve
Po svoj zemlji sabiraju
O t r e s i n e te zmajeve —
Po starinskom običaju.

Komu l' nije već poznato
Po vračanju i bajanju
To macino čudno zlato,
Čudotvorno po predanju?

A i meni u samoći
Baš u gluho doba sine,
Otrese se žar od noći —
Evo, to su o t r e s i n e!

---

1. Pabirak od 1861.

Slobodno je krilo moje,
Da lećenja slast uživa,
Krilo moje — slobodno je,
Što mi hoće da okiva
Zlotvor kleti, zlotvor ljuti,
Što mi čuči na kreljuti'!

---

2. Kano što se pčele roje
Iz košnice jatomice,
Tako rieči lete tvoje,
Medosladke, gromotresne.

1862.

3. Oj, oj, sanci, djetco noći!
Hoćete li meni slatki
Izza grkih opet doći?
Dani su mi biedom kratki!

---

4. Za ralom kmet uče
Od muke i truda;
No bez truda, brate,
Nikad nema pruda! —
Komu nikad nebi dosta,
Taj do vieka ubog osta!

1863.

5\. Hrabro srdce, ruka jaka —
Najbolji je mač junaka. 7. ož.

---

6. Dii laboribus omnia vendunt.

Tvrd se kamen postojanstvom gladi;
Svrhu stiže, tko pomnjivo radi...
Neumornim trudom i naporom —
Dobiti se može sve naskorom. 4. trav.

1864.

7. Prijatelju M. M., kad je bio Nemanja.
U pomenik 4. srp.

Ljubav nas je roda udružila
U slobodi, gdje je vlada vilâ;
No da valja pomoć' domovini,
Svi smo dušom i voljom jedini!

8\. Što je usud komu usudio,
To je tvrdje od mramora sama; —
Sve se dane s tijem ti borio,
Još te ono na razstanku slama:

Zato svedje puni dobra djela,
Na krivednu da sagradiš svietu
Zadušbine, svetilišta biela,
Ondje — pravdu da stigneš, otetu! 10. ruj.

---

9. Zemlja.

Oko traži, — luta, — neopaža,
Kakve zemlja tajne obastire:
Ovdje prieti klisurinâ straža,
Tu bezazlen vrutak proizvire.

Zemlja radja bogu i čovjeku,
Iž nje niče život i prilika;
Ona čuva blago kasnu vieku:
Tihe, gojne — roditeljke slika. 8. listop.

---

10. Jeseni.

Lozičica rod rodila,
Od roda se rumenila
Na brdašcu, zaobraslu —
Zelenilom milovidnim!

---

11. I po smrti ljubav neka
Postojanstva slavu slavi:
Harno srdce nek bez jeka
Rieči mile neostavi! 15. listop.

---

12. San je tihan razgovor duhova,
Lik zamršen tek idućih sgoda...
Slučajnosti čudnovata slova,
Što jih mašta ljudskoj duši proda. 29. list.

---

13. Narodnoj glumici B.
u spomen večeri 11. pros. na vrvci od vienca.

U divnu je kolu
Tebe, rajska vilo,
Postojanstvo liepo
Visoko uzvilo;
Ali — riedak plamen
Tvoje grudi krasi,
A nam su ti s toga
Premileni časi!

1865.

14. Planine su blizu boga,
Zato misli božje plode:
Izvan tiela umrloga
Čiste slike proizvode. 4. velj.

---

15. Arabeske.

Očima su zvjezdice nebeske,
Što su cvieću divne arabeske!

---

16. Sav je život — pusta podrtina,
Svaki uzdah — jauk noćnih ptica,
A u grudih tamnica i tmina
Strašno goji leglo gušterica. 4. ož.

---

17. Trgovina domaćega grada
Očevidno strašno već propada.
Djevojke su biele, crngaraste
Sve mladićem ružne, budalaste.
A roba se svejednako kiti,
Pa nemože muža uloviti.

---

18. Starodrevna.

Pindar, Zeux, Omir i Fidija,
Polyklet i Arhiloh preslavni
U razkošju danâ neubija;
Jer u blatu dusi nisu stavni! —
  U razkoši neživljahu;
Ali zato milovahu
I Rimljanke i Grkinje,
Ka' i liepe sladke dinje!

19. Vi, što težko stenjete u dugu,
Propadate, pa trpite tugu,
Molite se, da vas noćas stave
U novčanstvu za državne glave,
Što bez novca zemlju ostavljaju,
Kad ga sami za sebe čuvaju! 11. ož.

—

20. Perjanicu na šupljačkoj glavi,
O zatiljku krutu kitu savi,
Prsa napried, a trbuh natrage,
To je vojska, to su naše snage!
Pa kočenje, igra, cjelivanje —
Podaje ti gjeneralsko zvanje. 18. ož.

—

21. Kad si biedan, spasenja se maši!
Kad si bolan, žudiš ozdravljenje,
Kad izdišeš, uzdom se opaši
U nebesno ono uzvišenje!
Nada nitko nikad neizcrpe,
Ovo vrelo nikad nepresuši;
Što umrli veće muke trpe,
To se veći mlaz iž njega ruši.

—

22. Kad brod sreće lomiš,
Za dasku se maši! 8. trav.

—

23. Učene ste, lastavice;
Vi ste vjerne kazalice
Prije kiše, il' oluje! —
No vam znanja sviet neštuje!

—

24. Vriedan svetčar vriedno ime slavi,
U dvoru mu stoje mnogi gosti,

A on, svetac po visokoj glavi,
Jednim slovom svim grehove prosti.
  Vriedan svetčar vriedno ime služi,
U proljeće Gjurgja, svetitelja, —
A krst častni u nevolji tuži:
Našu braću tlači pakost velja!... 29. trav.

—

25. Još jedanput on zapjeva.
Čun se lagan krene
Niz vode zelene.
Pa k prozoru stane djeva. . .
. . . i pogleda u nebesa,
Gdje se žarko sunce sija,
Fata, čedo zla udesa,
Dok joj oko smrt prebija. . .. 20. svib.

—

26. Oj, mladosti, ti si san u zoru!
Zorica tek vodi danak bio,
Tek se desi u rumenu dvoru:
Pa već nesta, gle! taj prizor cio.
  Jest, najljepši — ti si prizor duše
Životnoga ovoga glumišta!
Kad si prošo, svi se čini ruše
Bez milosti u nevid, ... u ništa. 27. svib.

—

27. Česi.

Česi prvi biju boj slobode,
Česi prvi slavski nauk uče,
Oni prvi velje misli plode,
Pa se prvi i najviše muče.
  Starodrevni dvori na Gradčinu
Motre djetcu na Vutavi, rieci,
Kako ti se i bore i brinu,
S tudjim zmajem u vječnoj oprieci. 16. pros.

1866.

28. Majo draga, majo stara,
Što si sjetna, raztužena?
Zar uzdišeš od nemara,
Kojim tvoja mru plemena?
  Majo draga, majo stara,
Ti si tužna, ponižena!
Eto tebi sloge žara,
Sreća ti je razkriljena! 27. sieč.

---

29. Kako teku iz sunca sve zrake,
Te se u njem i opet sastaju;
Prodirući kroz guste oblake,
Sad zažmure, što netom zasjaju:
  Tako i dom domovine mile
Sve ljubavi pod krioce prima;
Jer iž njega izlaze sve sile,
Što jih na tom svietu bielom ima. 17. velj.

---

30. Po vrsih od brdâ
Slovenci si grade
Crkvice smione,
Posvećene sgrade.
  Jer su brda velja
I višnjega bliža:
Uslišbi se nada
Prije čeljad niža! 10. ož.

---

31. Dok mi čamiš, Slavo,
U mrtvilu liena,
Snaga ti je velja
Ništa, pokorena!

Uzradi, uzradi,
Skladna, postojana,
Pa ćeš prednjačiti
Svietu, — poštovana! 14. trav.

---

32. Oko ljudsko, ogledalo duše,
Skakalište bjesnoće i strasti!
Iz tebe se ljute striele ruše;
Ta iz tebe zija jaz propasti!
Oko ljudsko, ogledalo ćudi,
Igralište srdca i milosti,
Kroza te se žar srdašca budi:
Oko milo, oko nedužnosti! 28. trav.

---

33. Vičemo, pa bučimo, pjevamo,
Svadjamo se, ratom ratujući,
Igramo se, opet razbijamo,
Svedj obiestni, sve se prepirući,
Svakojake igre mi igramo:
A crkvica na vrhuncu blista!
U samoći, kano čedo samo,
Tješi duše, smjerna, mirna, ista. 12. svib.

---

34. Rusijskoj Olzi.

Da se slavi liepa Olga,
Gdje se slavska rieč govori,
Po dolini i po gori,
I kud bistra teče Volga! 1. lip.

---

35. Lopovu na grobu.

Strmoglavi mnoge dobre u zla,
A uradi malo dobra,

Pletuć zamke od uzla do uzla,
Rdjav život, jadan! obra.

---

36. Nikad nije on ljubio
Roda, niti domovine,
Nikad nije pošten bio: —
Tu mu leže razvaline!

---

37. Staru rodoljubcu na grobu.

U grobu počiva, — vječan sanak sniva
Rodoljubac jedan, — svake dike vriedan;
Jer se on boraše — za sve, što je naše,
Suprot svakoj buri — u odlučnoj uri,
Domovinu tako, — ljube svoje kako,
Do smrti ljubljaše: — vjeran jim bijaše!

---

38. Ja sam stari četovodja.

Ja sam stari četovodja,
Star dvadeset godinica,
Vodim četu čudnovatu,
Četu mladih djevojaka.
Prvu vrstu samo grlim,
Drugu vrstu samo ljubim,
Treću vrstu ljubim, grlim,
Sva me četa baš miluje,
Rukama me mazi, nosa —
Ah, gospode, pomiluj me!
Ja sam stari četovodja,
Star dvadeset godinica.

---

39. Ah, sad, sjetan, ležim tu pred tobom,
Medju tvojom ljubavlju i grobom!

---

40. Bezazlenost.

Blago srdcu, koje u samoći
Može biti mirno i nedužno;
Osjećanje ovo u čistoći
Sve mišljenje goni, što je tužno! 2. lip.

—

41. Pokojni se zovu od pokoja! —
I junaci dolaze i ginu,
Kano cvieće pod plugom bez broja:
Odmah ginu, tek što, svietli, sinu.

A zar su svi tada i spokojni?
Ondje ti je samo taj spokojan,
Tko je prezro džagor strastî bojni,
Tko bi *ovdje* u dobru postojan. 16. lip.

—

42. Bosno!

Bosno, jesi l' jošte živa?
Znak življenja pokazuješ:
Plačem plačeš, i nekriva,
Dok u robstvu jad jaduješ!

Čuj! Sad hoće da te kroje,
Nepitaju tvoje volje,
Nepitaju, što je tvoje,
Što bi po te bilo bolje! 30. lip.

—

43. Sad su Niemci na svjetskom krmilu,
Kano da su duhom svojim prvi;
Digli su se na junačkom krilu
Nad potoci prolivene krvi.

Mi, Slaveni svemirni, čamimo!
Dok nam gladna Evropa otima,
Azijom se široko širimo:
Jaoj svietu, kad se Slav razklima! 28. srp.

—

44. Po Martinu Lutoru.

Tko neljubi pjesme, vina, vile,
Do vieka mu lude grudi cvile. 8. ruj.

---

45. Bistre glave,
Duše zdrave
Sve zapreke ruše,
Kan'·bujice nasred suše!

---

46. Srne ti se po bregovih tuku,
Jele su se s krasnim nebom svele! 3. stud.

---

47. Vrieme teče u zabiti!
Staro ljeto stiže mlado,
Prošle možeš dne brojiti,
Ako ti je srdce rado.
Ali nemoj! da neplačeš
Blagih dana, izgubljenih;
Jer zaludu plačeš! Skačeš
U tok vala, nevraćenih. 29. pros.

1867.

48. Jurja-ves.

Snježine otidu,
Prodju i poklade,
Liepo vrieme stade
U šetnji i vidu.
Pogledaj, što resi
Liepu domovinu:
Krasi joj milinu
Raj od Jurja-vesi! 23. velj.

---

49. Gostovinskomu.

Vienac leži na mramor-grobnici,
Mole mu se hrvatski sinovi,
Da u vječnoj svedj ostaju dici
Slavenskoga duha ti plodovi! 25. svib.

---

50. Spoj sloge po Rückertu.

Prah je raho, kano pero, lasan,
Pa zemljane nasipe satvara.
I malen je vjetar, što ga vije,
Pa sad sila toga neobara,
Niti grozna sila od stihije,
Niti vijor, po biesu razpasan:
Tako čvrsto, postojano stoji,
Što spoj sloge medju braćom spoji. 14. ruj.

---

51. Parojak.

a. Potonula kruna.

Po L. Uhlandu na dan Irudov.

Gore na brežuljku —
Tu stoji kućica;
S praga joj se vidi
Liepa okolica.
Seljak u slobodi
Uveče na klupi,
Bogu pojuć hvalu,
Klepat kosu lupi.

Dolje se duboko
Dug ribnjak preljeva.
U njem potonula
Sjajna kruna sieva;

Drag se kamen noću
Svjetluca i žari;
Ona leži davno,
Za nju živ nemari. *Γαιήιος.*

β. Spomen' se i mene!
Lepirica proljeću. 1868.

O, milo proljeće,
O, doba mladosti,
Još nemade veće
Od tebe radosti!

U tebi se roje
Ljubav i sloboda,
Mislim, sve je moje,
Gdje je godj priroda!

Kad podješ po gaju
Sred gore zelene,
Gdje ptice pjevaju:
Spomen' se i mene! 29. ož.

---

52. Recipe bez lieka! — Zagonetka.

Spoljašnja je bez razloga,
Nikakva i svakojaka,
Na domu je svedj nesloga,
Ili luda, il' opaka! Naša — *politika.* Svagda?

1868.

53. Podbanu I. Z. na grobu.

Ovaj kamen ladan u grobu sakriva
Ostatke i moći čestita Hrvata,
Što je bio slika pravednosti živa,
Komu bi istina milija od zlata.

Zato plače njega rod i domovina;
Jer po njem izgubi člana postojana,
Zidarića svoga, prevrloga sina,
Branitelja vjerna i dična podbana.

—

54. Emiliji nadpisak.

Emilija, ime ti je milo!
Ljubavlju te samo bog ogrija,
Srbsko te je srdce priljubilo;
E, — milija, od svih si milija! 25. velj.

—

55. Šala.

Često ćemo imati družtvance, —
Jesti ćemo kukuruzne žgance! 18. ož.

—

56. Tobožnjemu mraviocu!

Užeže ga strast nesvies'na,
Zavede ga srdca biesna
Jedna moma izvan doma:
Odniela ju sila groma! 17. trav.

—

57. Jezdilja.

Gle, na konja baci vitko bedro!
Na konju joj zasja oko vedro,
Junačkim se pojasom opaše,
A vjetar joj zlatnom kosom maše.

Tako miti srdca, putem hiti,
Vilovnjaka svoga sama kiti,
Grabi slavu svakoj sjajnoj zviezdi,
Dok na konju vilovito jezdi. 25. trav.

—

58. Pitanja bez odgovora.

Avgusta, Avgusta,
Što u zoru usta? —
A reci ti, što prolaziš, mili;
Za tvojim li moje srdce cvili? 29. srp.

59. Sjaj duše.

Umiljatost, ljubav i druževnost
Sjajem prati božansku duševnost. 30. srp.

60. Liepa Ljubomirka.

U srdce mi dirka
Liepa Ljubomirka,
Pa, kano lepirka,
Oko srdca pirka! 22. kol.

1869.

61. Udvoj. — Ulomak.

U polju se on koprca;
Uboden je usred sr'ca.
Vrieme prodje, dan osvanu,
Sa iztoka sunce granu,
Krv se poljem evo lije,
A gore se ptica smije,
Da bilježi ludorije,
Koje zemlja ova vije! . . . 20. trav.

62. O kanarincu.

Kad sunčana zraka
Dodje iz oblaka,
Te ogrije kanarinca moga,
Probudi se stara sloga,
Spomeni se davni rode
Od ljubavi i slobode! 7. listop.

63. Jesensko čuvstvo.

Sij, sij bjelicu!
Ševa se vija,
Sjenica vita
Glasom nabija.
Žuto lišće na tle pada,
Doba gine, gine nada! 13. listop.

1870.

64. Uveče.

Ptica pjeva, zvone zvona,
A kraj groba sjedi ona! 6. ož.

---

65. Silan bio svaki Slav,
Kano afričanski lav! 21. ož.

---

66. Molitva.

Višnji gospod, božja mati
Da nam nezakrati,
Što nam svagda treba,
Svagdašnjega hljeba! 28. ož.

---

67. Majsko veselje.

Refrain, = pripjev.

I ti, ptico, znaj,
Da je prvi maj! 1. svib.

---

68. To je čovjek, kano morska zmija,
Što se skriva i na vrh uzvija! 11. svib.

---

69. Njekomu kritikastru, Rešetalu.

Neka žohar šara — po svojoj požudi,
A ja ću pisati — baš po svojoj ćudi! 15. svib.

---

70. Nadgrobnica Stj. K., otcu i poštenu gradjaninu u I.

Razcvieljena družba plače,
Porodica up'je mila:
Sbogom, otče, — poštenjače!
Zemljica ti laka bila! 29. lip.

—

71. Vječan pripjev.

Poljar Kundrin Marijan,
Život nije, nego san! 30. lip.

—

1871.

72. O njekom častniku.

On u miru pruski znade maslac jesti;
No za rata voli on kudjelju presti. 6. sieč.

—

73. Knjižari.

Ja s knjižari neću da imadem posla;
Hrvatskoga pisca svi drže za osla.
Glas jim milostivo pokadšto zabuči:
Šteta, vječna šteta, što se on tim muči! 6. sieč.

—

74. Prst božji.

Varajući narod, da već suše polje,
Da mu bude, gladnu, matica od hljeba,
Dimni se glavari za špag uzvrpolje,
Pa se njim posuši polje — munjom s neba. 28. sieč.

—

75. Gatka.

Taj Abdullah dimni od lakomstva preže,
Te narodu svomu cjenu so uzteže,
Da mu skuplje plaća siromah, potrebnik. —
Bog mu reče: Nisi ti moj soihljebnik! 2. velj.

—

76. Nadpis na obćinskoj tabakieri,
dvoranskomu družtvu darovanoj po g. pl. N. N.

N. N., davač tabakire,
Želim svakom', tko uštine,
Na zdravlje da zdravo kine.
Uz trenac se misli šire! 11. velj.

---

77. Starina.

Od Golstina do Peloponeza —
Slaveni se steru čisti, čili! —
Kad se svrši svesvjetska nemeza,
Vladati će, gdje su njegda bili. 19. velj.

---

78. Naš jezik.

Naš je jezik piramida stara.
U nju višnji, tvorac, sam ukljęsa
Crte divne zagonetnih šara
I slovesa vječna, kan' nebesa. 20. velj.

Prekobrojna.

BLAGU SPOMENU POSVETA.

25. trav. 1868.

Tebi, mila, koja si čitala
Svaku pjesmu, što je u toj kiti,
Bila velja, znatna, ili mala;
Tvoj je pogled sudac istiniti!

Tebe, mila, koja si rodila
Pisatelja svih ovih redaka,
Dojila ga, sboriti učila, —
Tebe ide ova pjesma svaka!

Harno Ti se svakoja poklanja,
Bježi srdce, koje je ranjeno,
Dok o srećnih još časovih sanja,
Gorko plače vrieme, izgubljeno.

Ove vrste, grubo izpredene,
U čas svaki neka ljuto cvile
Preminuće rodoljubne žene,
Spomen moje roditeljke mile!

U prvoj se rodiše mladosti.
Što je mlado, sasvim zrelo nije;
O, radosti, velika dragosti,
Sama nado, da mlado dospije!

VII.

BILJEŽKE

knjizi II. „Lire“.

1861.-71.

K „Mirogojkam" 1861.-4.

I. Propratnica. Obraz 3. Prvom tiskana.

II. Razbor i razlog. O. 3. Ova je poučnica, ovdje prvom tiskana, u proljeću 1862. u šetnji olovkom na stražnjoj korici od knjige četvrte „S. nar. pjesama" napisana, te je i nehotice nadahnuta duhom one knjige, koja je iste godine ugledala svieta (u Beču, u štampariji jermenskoga manastira).

III. Kleodam i Myrson. O. 5. B i o n, pastirski (= *βουκολικός*) pjesnik ove seljanke (= *εἰδύλλιον*), od koje ovdje ima pokus narodnim mjerilom, bijaše na glasu oko god. 250. pr. Isukr. U jelinskoj knjizi o njem ima t u ž a l j k a (= nenia), koju sam, jošt sedmoškolcem zagr. latinke, za izpitni zadatak 4. srp. 1863. š e s t o s t o p c e m ovako preveo:

Jadno mi stenjite, vrutci — dorska i vodo,
Plačite, rijeke, ah, B i o n a, plačite mila,
Sad mi tužite, trave, pa naričite, gaji,
Cvieće sad s mrklih svojih odpirnite vrha,
Sad, oj ruže, rumenite s tuge, sad i ti, saso,
Sad, oj jaćinte, govori rieči često i, jaoh,
Šapći lišćem; liepi, jaoh, umrie ti pjevač!
Sikelske, s tuge vladajte, oj umjetnice-vile,
Riekami sikelskim' i javite od Arethuze,
Da je umro Bion, taj pjevač seoski, pa š njim
Spjev da je umro, te da je dorska propala pjesma!

IV. Mirogoju. O. 9. v. 3. Divić, = amfitheatar (*ἀμφιθέατρον*), mjesto, gdje se s nagomilanih visina može odasvud gledati (P l u t.). Potom znači rimsko glumište, od kakva se razvaline nalaze u starodrevnom Pulu, u Istri.

V. Rodoljubivoj gospodjici bar. S. O. 13. Prvom tiskana.

VI. Duša i san. O. 20. v. 6. Tu k o s t r i e š i lav s v e s l a v s k i grivu, pravije: Tu s v e s l a v s k i lav k o s t r i e š i grivu.

VII. Jovanu Subbotiću. O. 21. k. 1. v. 4. Poslije: l i j e dodaj uzkličnik.

K „Stvorom i uzorom" 1865.-70.

I. Dobra i zla sreća. O. 27. naslovica 2. r. 3. M. čitaj M*me*.

II. Kralj Mida. O. 28. Obje su priče pod ovim nadpisom basne, izvadjene iz podrugljivih gluma athinskih, na kojih su i osnovane, slika i prilika jelinske dosjetljivosti.

IV. Brzo gine, djevo, žića sanak! O. 39. k. 1. v. 2. Op*je*vao, pravije: op*i*evao.

VI. Miramare. O. 40. Prvom tiskana u mojem putopisu „P o l e t n a m o r e" (gledaj „Danicu ilirsku" za god. 1865. na o. 195.!), ovako i prozvana.

O. 42. v. 24. Mjesto: vil*e*n čitaj vil*i*n.

X. Danak pravednosti. O. 58. Prvom tiskana.

XII. Doba. O. 63. r. 3. odosgo. Mjesto: **61.** čitaj **67.**

O. 68. k. 7. v. 4. S m i j e. Prvo čitanje: š i r i (b a n i).

XIII. Kapetanu Gjorgju Vlajkoviću. O. 71. Prvom podpisana В. Г.

XIV. U sgodu zvonbe i grmljavine. O. 73. Prvom tiskana.

XV. Trećemu u sboru. O. 76. k. 2. v. 3. K*i*evu čitaj K*ij*evu.

XVI. Život pjesnikov. O. 77. Prvom podpisana В. Г.

XVII. Svim dušicam. O. 80. Prvom podpisana В. Г.

O. 82. k. 6. v. 1. Mjesto: O v d j e l a v p o m i n j e m i l e, čitaj: L a v p o m i n j e o v d j e m i l e, — odmora radi.

XVIII. Lepirica pozdravlja Danicu za god. 1868. O. 84. Prvom tiskana u sv. I. „Književne zabave" god. 1868. na o. VII.

R. 3. Na *S*ilvestar, pravije: *s*ilvestar.

XIX. Pjevaj, dušo! O. 85. Ova i iduće tri pjesme, XX., XXI. i XII., ovdje prvom ugledaše svieta.

XX. Mrtvi bude narodnji san. O. 87. k. 4. v. 4. S a u z k r s l i h z a r s p o m e n a? Pravije: *S pozliedjenih nam spomena.* — Sad se smije kazati, pošto smo se dima nadimili. Dok se čovjek dima nenadimi, nemože se ognja nagrijati!

XXII. Lomničar. O. 90. k. 3. v. 3. K i r i m o n, = svilen plašt.

XXIII. Što l' će stvori bez uzora? O. 94. Ovoj pjesmici proobraz bješe ugledao svieta na čelu „Danice ilirske" 1865. u br. 26., u rukopisu nadpisan: „Lik glasbe."

Naslovica. V. 3. Mjesto: m i r n a čitaj m r z n a.

K „Dokolicam“ 1868. i 1869.

Grabancijaš preporodjen. O. 97. Prvom ugleda svieta u svezku I. moje „Književne zabave“ (Zagreb. 1868.) na o. 1.-54.

O. 100. r. 7. odosgo. Mjesto: *raz*vezanim čitaj *ne*vezanim.

O. 108. v. 27. Poslije: gospodine dodaj uzkličnik.

O. 109. v. 16. Um*j*enja, pravije: um*i*enja.

V. 28. ‚Kučmu‘. Prvo: kućnu.

O. 118. v. 17. Mjesto: Koje se iz knjiga crpe, čit.: Iz knjiga se koje crpe, — odmora radi.

O. 134. v. 1. Poslije: postizati metni upitnik.

O. 135. v. 13. Tim vragovom. Prvo: U vragove.

O. 155. v. 31. *U* ljubavi, pravije: *Od* ljubavi.

Grob u pustinji. O. 161. Prvom ugleda svieta u svezku V. „književne zabave“ (Zagreb. 1870.) na o. 9.-52.

O. 164. v. 24. Barr-el-Hamu: Syrija.

O. 176. v. 27. Devu: kamila (veobljud).

O. 187. v. 5. Poslije: klapiti, izostavi črknju.

O. 191. v. 21. Turčinci: papaver Rhœas, Linn.

O. 194. v. 7. Poslije: Bosora, izostavi črknju.

O. 196. v. 16. Askalon-mogranje: askalonski mogranj, = šipak.

K „Lepiricam“.

1. **Na našem šetalištu.** O. 205. Nadpis prvi: „Naše šetalište“.

2. **Plinenice i knjižice.** O. 207. Nadpis prvi: „Plin“.

4. **Šumska kovačnica.** O. 210. U zoru prolazeć pokraj kovačnice, ubilježih ove vrstice u šumi. I tako ostadoše, kako su neskladno prvom ubilježene.

O. 211. k. 2. v. 4. Poslije: zujiš dodaj uzkličnik.

9. **Zar će moj dom stići sreću?** Nadpis prvi: „Zar ću stići onu sreću?“

10. **Božićno drvce.** O. 220. k. 2. v. 3. Jaslice: vertep.

K „Bosankam i Crnogorkam“.

Pjesma o postanju narodnih pjesama. O. 223. Gledaj predgovor k ovoj knjizi na o. II.! — Prvom odavle ugleda svieta u br. 8. ovdješnjega „Vienca zabavi i pouci“ 25. velj. 1871. na obr. 120.

O. 227. k. 1. v. 6. Krasuljak: ljubićviet.

O. 228. k. 1. Kasnije dodana matici.

V. 8. R o b a , odprije: narod.

K „Otresinam“ 1861.-71.

Povelika čest ovih p r i p i e v a k a već ugleda svieta na čelu „Danice ilirske“ (1863.-7.) i drugdje, ponajviše n a s l o v i č k i. Onim, koje su ovdje p r v o m tiskane, naslovi su u s a d r ž a n j u o v e k n j i g e pojedince zvjezdicom zabilježene. Ovakvih, ovdje prvom tiskanih pripievaka ima svega četrdeset i šest. Kod pripievaka je od česti vrsta prva mjesto naslova.

O. 236. otr. 20. v. 2. K i t u, običnije: k i k u.

O. 238. otr. 29. primljena kano naslovica na čelu „Srb. pčele“, lista za književnost, za zabavu i satiru (br. 8. i 9. u Biogr. 1870.).

51. **Parojak.** O. 243. Prvom tiskan u sv. I. „Knj. z.“ na. o. 55.

Naknadne poprave knjige I.

K razdjelu I.

XIII. Pjesniku. O. 33. Dodaj: O ž i v o t u, o d j e l u i s m r t i. Na grobu Koste Ruvarca.

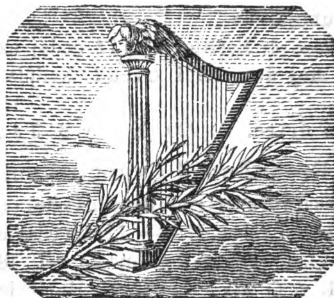
K. 5. v. 3. *Na*vrati, pravije: *u*vrati.

XV. Naška pjesma. O. 35. Mjesto: B o s a n s k i u z d a h, čitaj: Jedan uzdisaj iz Bosne.

K razdjelu II.

XIII. Stare pravice. O. 75. Naslovica prvom bješe nadpisana: „Prietvor“ (preobraženje) po narodnoj priči.

XVI. Drvari. O. 95. Naslovica prvom nadpisana: „U selu pitomom.“

Sadržanje
knjige druge.

Obraz.

Predgovor . . . . III.

I. Mirogojke. — 1861.-64.

Propratnica. Savjet . . . . 3.
Razbor i razlog. Poučnica u slogu nar. pjesama . . ibid.
Kleodam i Myrson. Seljanka šesta iz Biona . . . 5.
Mirogoju . . . . 6.
Rodoljubivoj gospodjici bar. S. N. . . . . 13.
Duša i san. Maštovite prilike . . . . ibid.
Jovanu Subbotiću, ovjenčanu pjesniku Zvonimirevu . . 21.
Krivda . . . . 22.
Utjeha moja . . . . 23.
Što je ljubav i rod zahvalnosti! . . . . 24.

II. Stvori i uzori. — 1865.-70.

Dobra i zla sreća . . . . 27.
Kralj Mida. Priče.
α. Lakomost . . . . 28.
β. Šuplja ponositost kraljevska . . . . . . 31.
Pčelinji boj. Priča. . . . . 34.
Brzo gine, djevo, žića sanak! . . . . 37.
Gospodji K. J. U pomenik . . . . 39.
Miramare . . . . 40.
Narodnje molitvė. — Naš Olimpo. . . . . . . 43.
Naš narod. Tri zvonke . . . . 47.
Pastir u gori. . . . . 49.
Danak pravednosti . . . . 58.
O razkriću spomenika Jelačića, bana . . . . . . 60.
Doba. 18 16./2. 67. . . . . 63.
Kapetanu Gjorgju Vlajkoviću . . . . 71.

	Obraz.
U sgodu zvonbe i grmljavine. Inokaz, smjesta spjevan .	73.
Trećemu u sboru svete braće slavenske	75.
Život pjesnikov. Tri slike.	77.
Svim dušicam	80.
Lepirica pozdravlja Danicu za god. 1868.. . . .	84.
Pjevaj, dušo!	85.
Mrtvi bude narodnji san. Spomen od 20. svib. 1870. .	87.
Rana. Sa lužičko-srbskoga	88.
Lomničar. Pokus iz narodne književnosti žapanske . .	90.
Što l' će stvori bez uzora?	94.

III. Dokolice. 1868. i 1869.

Grabancijaš preporodjen. Ulomak. Knjigopisni uvod	97.
Čeljad, koja ulázi u prikazanje	101.
Vrzino kolo kano proslov. Mašta	102
Prikazanje prvo	106.
„ drugo	151.
Grob u pustinji. Uvod	161.
Izmajilu i Mari	163.
1. Ranjenik. (Poviest.)	164.
2. Ozdravlje	170.
3. Potjera	173.
4. Bieg	181.
5. Pustinja	187.
6. Dolazak	194.
7. Pokoj Izmajilov	198.

IV. Lepirice. — Svim kćerim-ljepoticam divne Jugoslavije.

1866.

Na našem šetalištu	205.
Plinenice i knjižice	207.

1867.

O ruži uzdiše	208.
Šumska kovačnica	210.
Dobro jutro!	213.
Ribari	216.

Obraz.

Vjenčić . . . . 217.
Zimna pjesma . . . . 218.
Zar će moj dom stići sreću? Iz daljine . . . . . 219.
Božićno drvce . . . . ibid.

V. **Bosanke i Crnogorke** (gl. predgovor na obr. IV.!)

Pjesma o postanju narodnih pjesama. Odziv pozivu „Narodne lire“ iz Biograda na sve svete 1870. . . . 223.

VI. **Otresine. — 1861.-71.**

Otresine zmajeve* . . . . 231.
Pabirak od 1861.* . . . . 232.
Kano što se pčele roje* . . . . ibid.

1862.

Oj, oj, sanci* . . . . „
Za ralom kmet uče* . . . . „

1863.

Najbolji je mač . . . . 233.
Dii laboribus omnia vendunt . . . . ibid.

1864.

Prijatelju M. M., kad je bio Nemanja. U pomeniku 4. srp.* „
Usud . . . . „
Zemlja . . . . „
Jeseni* . . . . 234.
Slava ljubavi . . . . ibid.
San . . . . „
Narodnoj glumici B.* . . . . „

1865.

Planine . . . . 235.
Arabeske* . . . . ibid.
Život . . . . „
Trgovina domaćega grada . . . . „
Starodrevna* . . . . „
Vi, što težko stenjete u dugu . . . . 236.
Naše snage . . . . ibid.
Kad si biedan, spasenja se maši! . . . . . . „

Obraz.

Kad brod lomiš* . . . . 236.
Učene ste, lastavice* . . . . ibid.
Vriedan svetčar vriedno ime slavi . . . . . „
Fata, čedo zla udesa* . . . . 237.
Oj, mladosti, ti si san u zoru! . . . . . . ibid.
Česi . . . . „

1866.

Majo draga, majo stara . . . . 238.
Kako teku iz sunca sve zrake . . . . . . ibid.
Crkvice smione . . . . „
Dok mi čamiš, Slavo . . . . „
Oko ljudsko, ogledalo duše . . . . 239.
A crkvica na vrhuncu blista . . . . . . ibid.
Rusijskoj Olzi* . . . . „
Lopovu na grobu* . . . . „
Druga* . . . . 240.
Staru rodoljubcu na grobu* . . . . ibid.
Ja sam stari četovodja* . . . . „
Ah, sad, sjetan, ležim tu pred tobom . . . . . „
Bezazlenost . . . . 241.
Pokojni se zovu od pokoja! — . . . . ibid.
Bosno! . . . . „
Sad su Niemci na svjetskom krmilu . . . . . „
Po Martinu Lutoru* . . . . 242.
Bistre glave . . . . ibid.
Srne i jele . . . . „
Vrieme . . . . „

1867.

Jurja-ves . . . . „
Gostovinskomu . . . . 243.
Spoj sloge po Rückertu . . . . ibid.
Parojak. α. Potonula kruna . . . . „
β. Spomen' se i mene! . . . . 244.
Recipe bez lieka! — Zagonetka* . . . . . . ibid.

1868.

Podbanu I. Ž. na grobu* . . . . „

	Obraz.
Emiliji nadpisak*	245.
Šala*	ibid.
Tobožnjemu mraviocu!*	„
Jezdilja*	„
Pitanja bez odgovora*	246.
Sjaj duše*	ibid.
Liepa Ljubomirka*	„

1869.

Udvoj. — Ulomak*	„
O kanarincu*	„
Jesensko čuvstvo*	247.

1870.

Uveče*	ibid.
Silan bio svaki Slav*	„
Molitva*	„
Majsko veselje*	„
To je čovjek, kano morska zmija*	„
Njekomu kritikastru, Rešetalu*	„
Nadgrobnica Stj. K., otcu i poštenu gradjaninu u I.*	248.
Vječan pripjev*	ibid.

1871.

O njekom častniku*	„
Knjižari*	„
Prst božji*	„
Gatka*	„
Nadpis na obćinskoj tabakieri*	249.
Starina*	ibid.
Naš jezik*	„

Prekobrojna.

Blagu spomenu posveta	250.

Obraz.

VII. Bilježke knjizi II. „Lire“. — 1861.-71.

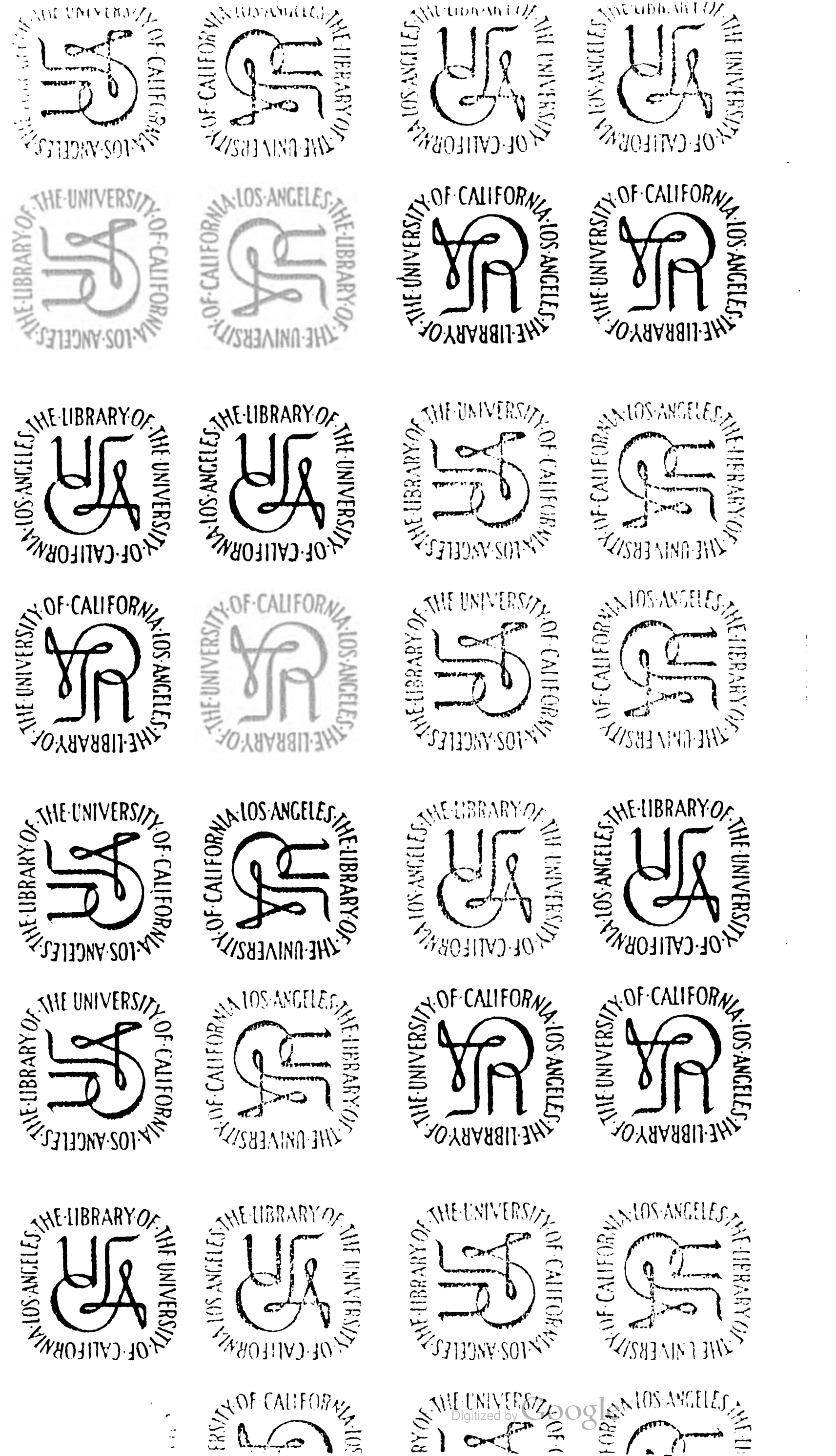
K „Mirogojkam“ . . . . 253.
K „Stvorom i uzorom“ . . . . 254.
K „Dokolicam“ . . . . 255.
K „Lepiricam“ . . . . ibid.
K „Bosankam i Crnogorkam“ . . . . . . „
K „Otresinam“ . . . . 256.

Slavijji

Jugoslavija.

1861.-71.

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LOS ANGELES
Digitized by Google

